

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Veronika Vysloužilová

**Lidové písně z regionu Haná a jejich využití na prvním stupni
základních škol**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce, a to výhradně s použitím literatury uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci, dne: 18. 4. 2023

.....

Veronika Vysloužilová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doc. PaedDr. Pavlovi Režnému, Ph.D za jeho odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup při zpracování diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem základním školám, které se zapojily do výzkumu a staly se tak součástí této diplomové práce, konkrétně vedení škol a pedagogů za jejich ochotu a spolupráci. Na závěr bych chtěla poděkovat své rodině a blízkým za jejich podporu a trpělivost po celou dobu studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 Etnografický region Haná	10
1.1 Geografické vymezení	10
1.2 Historie.....	11
2 Město Vyškov a jeho charakteristika.....	12
2.1 Historie města	13
2.2 Jazykový ostrov na Vyškovsku.....	16
2.3 Významná místa.....	17
2.3.1 Zámek a zámecká zahrada	17
2.3.2 Besední dům.....	18
2.3.3 Kostel Nanebevzetí Panny Marie.....	18
2.3.4 Smetanovy sady	19
2.3.5 Rakovecké údolí.....	19
3 Lidový folklór na Vyškovsku	20
3.1 Lidový kroj.....	20
3.1.1 Historie lidového kroje na Hané	21
3.1.2 Kategorie lidového oděvu	21
3.1.3 Mužský lidový kroj	23
3.1.4 Ženský lidový kroj	28
3.2 Hanácká píseň	31
3.3 Hanácký tanec	32
3.3.1 Hanácká beseda.....	32
3.3.2 Cófavá	33
3.4 Hanácký dialekt.....	33
3.5 Lidové zvyky a tradice	34
3.5.1 Ostatky	34
3.5.2 Období před Velikonocemi.....	34
3.5.3 Velikonoce	35
3.5.4 Jízda králů	35
3.5.5 Dožínky	35
3.5.6 Hody.....	36
3.5.7 Krojovaná svatba.....	36
4 Dětský folklór a folklórní soubory na Vyškovsku.....	37
4.1 Mgr. Marie Pachtová.....	38
4.2 Klebetníček	39
4.3 Trnka	40
5 Hudební výchova a folklórní prvky v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání	42
5.1 Folklórní prvky na 1. stupni základních škol v rámci RVP	44
5.2 Vzdělávací oblast Umění a kultura	46
5.2.1 Předmět Hudební výchova	46
6 Lidová píseň.....	48

6.1	Historie.....	49
6.2	Sběratelé lidových písní.....	49
6.2.1	František Sušil.....	49
7	Tuzemský a zahraniční výzkum v souvislosti s předmětem Hudební výchova a lidovou písní.....	53
7.1	Tuzemský výzkum.....	53
7.1.1	Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice.....	53
7.2	Zahraníční výzkum.....	56
7.2.1	UF Study: Children's knowledge gap of folk songs threatens heritage.....	56
8	Aplikační část.....	59
8.1	Příprava výzkumu.....	59
8.2	Cíl výzkumu.....	59
8.3	Výzkumné předpoklady.....	60
8.4	Výzkumné šetření.....	60
8.5	Příprava námětů na hodinu hudební výchovy s tematikou folklóru.....	60
8.6	Realizace výzkumu.....	61
8.6.1	Metodické listy – Nářečí u nás na Hané.....	61
8.6.2	Metodické listy – Zvyky a tradice na Hané.....	63
8.6.3	Metodické listy – Lidový kroj.....	66
8.6.4	Metodické listy – Lidový tanec.....	68
8.7	Závěr výzkumného šetření.....	70
8.8	Realizace metody dotazování.....	71
8.9	Výsledky metody dotazování.....	72
8.10	Závěr výzkumné části.....	83
9	Závěr.....	84
	Seznam použité literatury.....	87
	Elektronické zdroje.....	89
	Seznam obrázků.....	91
	Seznam použitých zkratk.....	92
	Seznam grafů.....	92
	Seznam tabulek.....	92
	Seznam příloh.....	93
	Přílohy	
	Anotace	

Klebetníček – ten už znáte!

Jsou to děti rozesmáté,

které těší tancovat,

kromě toho hry však znají

zimní, letní, v září, v máji,

každý z vás je slyší rád.

Tož vám dnes ten Klebetníček

bujných nožek, švarných líček

rozpočítá her svých sled ...

Na dětství i na honěnou

srdce všech se rozpomenou,

mládí se vám vrátí zpět!

Dětský folklórní soubor Klebetníček, Vyškov

Úvod

„Když žáci uvidí, že učitel má písni rád, poznají to a budou k tomu možná i někteří jinak přistupovat. Vychovávat mládež v oblasti lidové hudby pouze teoreticky je skoro nemožné nebo zbytečné. S žáky by se mělo zpívat, hrát a tancovat.“¹

- pedagog v rámci výzkumu

Lidová píseň, zvyky a tradice z jednotlivých etnografických regionů České republiky byly součástí lidského života již od počátku. Bohužel v současné moderní době se pomalu folklór vytrácí. Společnost obklopuje hudba spíše moderní a popová. Ve Vyškově, díky Babiččinu dvorečku, který se nachází v areálu místní zoo mají možnost nejenom děti, ale i dospělí, dozvědět se něco zajímavého právě o lidových tradicích a folklóru obecně, který je námi tak opomíjený.

Lze ale říci, že s lidovou písní se děti mají možnost setkat již po narození. Prostřednictvím rodičů a prarodičů jsou seznamováni s různými typy těchto písní, také s různými říkadly a básničkami, které s folklórem souvisí a ke kterým se následně vrací v mateřských či základních školách. Již od období batolete a období předškolního věku se zároveň žáci seznamují s rytmickými hudebními nástroji, hrou na tělo apod. Díky mateřské škole se u dětí vyvíjí vnímání hudby jako takové, vztah k hudbě, estetické a citové vnímání, jak je zmíněno i v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, cit pro melodii a rytmus. Svě teoretické znalosti, hlasové dovednosti a vztah k hudbě nadále děti rozvíjí i na 1. stupni základních škol, pomocí různorodých činností a aktivit v rámci hudební výchovy.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část seznamuje s etnografickým regionem Haná, jeho geografickým vymezením a historií. Následující kapitoly jsou věnované místu mého bydliště, historii města a jeho významným místům, spjatých alespoň částečně s folklórními událostmi města. Součástí teoretické části je kapitola věnovaná právě folklóru ve Vyškově a jeho okolí, problematice dětského folklóru a velice významné osobnosti, která se po celý život věnuje právě lidovým tradicím, regionálním písním, říkadlům a snaží se o jejich zachování, Mgr. Marii Pachtové. Diplomová práce se zaměřuje taktéž na téma Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, zvláště pak na předmět

¹ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 126 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

hudební výchova. V neposlední řadě se diplomová práce věnuje také lidové písni z hlediska teorie, historie, stejně tak i sběratelům lidových písní. Poslední kapitola se věnuje dvěma výzkumům, které se zaměřují na problematiku hudební výchovy, vztahu žáků či učitelů k hudbě, hudební výchově a také i k folklóru a lidové tradici jako takové.

Praktická část obsahuje výzkumné šetření, které obsahuje shrnutí a krátké zhodnocení všech metodických listů na téma folklóru, lidových tradic, tanců a dialektu. Metodické listy byly ve výuce aplikovány především z důvodu zjištění zájmu žáků 4. a 5. tříd o téma folklóru a taktéž i znalostí lidových písní či tradic právě z regionu, ve kterém žijí. Součástí praktické části je i krátký dotazník, vytvořen pro účely dotazování. Dotazník obsahuje celkem 6 otázek. Je zaměřen rovněž na problematiku lidových tradic, lidových písní, zároveň zkoumá zájem o hudební či taneční kroužky, které mohou být spjaté právě s folklórem.

Doufám, že v metodických listech, které byly vytvořeny nejen pro účely diplomové práce, najdou učitelé prvního stupně náměty či inspiraci pro jejich výuku hudební výchovy. Lidové písně, a hlavně lidové písně z daného regionu by měly být součástí hodin hudební výchovy. Žáci by měli mít možnost se seznámit s lidovými písněmi, tradicemi a tanci ze svého regionu. Jejich historie je totiž nejenom bohatá, zajímavá, ale jak již bylo řečeno, lidové písně, zvyky a tradice byly součástí našich životů od počátku a měly by být i nadále.

Cílem diplomové práce je analyzovat úroveň znalostí lidových písní a tradic ze svého regionu u žáků prvního stupně základních škol. V neposlední řadě také vytvořit soubor metodických listů zaměřených na lidový folklór z regionu Haná pro žáky 4. a 5. tříd. Prostřednictvím metodických listů seznámit žáky s folklórem a množstvím lidových písní z etnografického regionu, ve kterém žijí. V rámci metody dotazování, tedy pomocí vytvořeného krátkého dotazníku, zjistit u žáků znalosti lidových písní, zvyků a tradic, v neposlední řadě zjistit zájem žáků o hudební, taneční či folklórní kroužky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Etnografický region Haná

Haná, jakožto národopisný region představuje významnou část v oblasti střední Moravy. Podstatná část leží v kraji olomouckém. Naopak menší část regionu se nachází i ve zlínském kraji. Jeho hranicí je *Drahanská vrchovina* na západě, na jihu *Zábřežská vrchovina*, přecházející v *Slovácko*, na východě *Chřiby* a *Valašsko*, na severu naopak *Moravská brána*, *Oderské vrchy* a *Nízký Jeseník*.²

Haná patří mezi nejstarší a nejvýraznější národopisné regiony Moravy. „*Přírodní podmínky, především rovinná krajina a úrodnost půdy v povodí řeky Moravy, předurčovaly charakter regionu. V okrajových částech přechází centrální Haná do menších oblastí Malá Haná, Horní Haná, Záhoří a Vyškovsko.*“³

Pojmenování regionu se dle Ladislava Holáka vyskytuje již v 16. století, přičemž dané území bylo úzké, nacházelo se pouze kolem stejně pojmenované říčky. Území Hané se tedy rozprostíralo od Vyškova ke Kroměříži, později postupně ke Kojetínu, Tovačovu, a nakonec i k samotnému Prostějovu a Olomouci.⁴

1.1 Geografické vymezení

Důležitou součástí regionu, kterou je třeba zmínit, je Hornomoravský úval a povodí Moravy. Haná je oblastí, která je převážně mírně rovinatá.⁵ Vytyčení hranic regionů bývá nejasné. Haná zabírá značnou část střední Moravy. „*Celé území Moravy bylo v minulosti rozčleněno do panství, farností, krajů a dalších administrativních celků.*“⁶

Haná je úrodnou oblastí skýtající mnohá kouzelná místa. Jedním z nich je i *CHKO Litovelské Pomoraví*. Od severu níže protéká řeka Morava, ke které se postupně přidávají přítoky, jako *Bečva*, *Haná* aj. Nachází se zde i velký počet jezer, taktéž i přehrad.⁷ Jednotlivé oblasti regionu prošly v historii vývojem, který byl různorodý. Regiony se formovaly a vzájemně prolínaly. Součástí regionu byly i jazykové ostrovy s německým obyvatelstvem ve Vyškově a v Olomouci.⁸

² DVOŘÁČEK, Petr a Jiří RŮŽIČKA. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. [Praha]: Levné knihy, 2008, s. 11, ISBN 978-80-7309-516-1.

³ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 10, ISBN 978-80-11-00363-0.

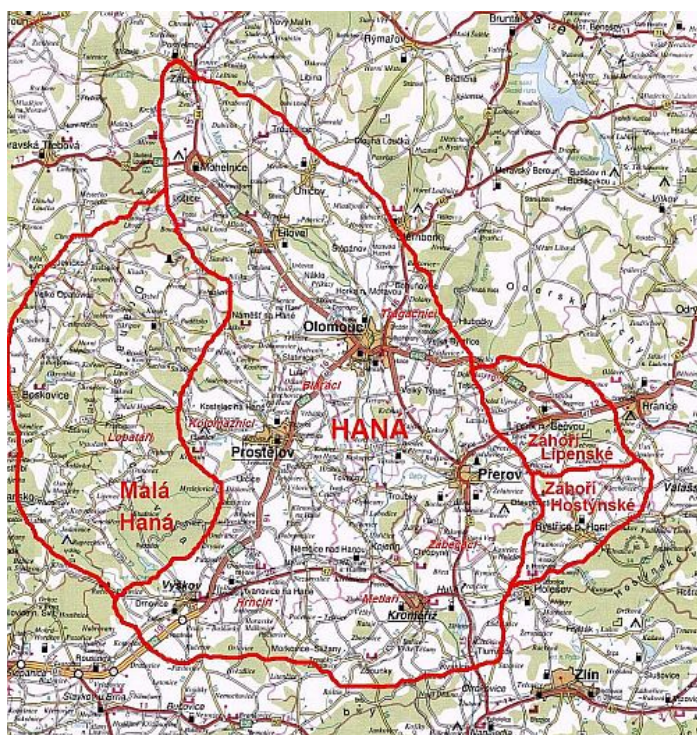
⁴ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 10, ISBN 80-238-8573-1.

⁵ DVOŘÁČEK, Petr a Jiří RŮŽIČKA. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. [Praha]: Levné knihy, 2008, s. 11, ISBN 978-80-7309-516-1.

⁶ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 12, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁷ DVOŘÁČEK, Petr a Jiří RŮŽIČKA. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. [Praha]: Levné knihy, 2008, s. 12, ISBN 978-80-7309-516-1.

⁸ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 12, ISBN 978-80-11-00363-0.

Obrázek 1: Etnografická mapa regionu Haná

Zdroj: <https://kosir-kostelec.webnode.cz/region-hana/>

1.2 Historie

Díky archeologickým nálezům víme, že oblast střední Moravy byla kolonizována už od nejstarších dob. Pozůstatky byly nalezeny v Předmostí u Přerova. Následné osídlování Kelty dokazují místa, na kterých stály *opidda*. Na Hané se vyskytovalo velké množství slovanských hradišť, která se později stala základem středověkých měst.⁹

Centrem kulturním a administrativním bylo město Olomouc. Město bylo sídlem české šlechty a markrabat. Doba renesance znamenala pro střední Moravu, ale i pro Olomouc rozkvět. V období třicetileté války, po dobytí Olomouce švédským vojskem v roce 1642 ztratila Olomouc své významné postavení, které získalo Brno, i kvůli tomu, že dobývání Švédů odolalo.¹⁰

Začátkem 19. století se vyvíjela na Hané lidová kultura z hlediska nářečí, lidových krojů, lidové hudby a lidové slovesnosti. V poválečném období došlo ke „zprůmyslnění zemědělství a industrializaci měst“. Zároveň často docházelo k narušení krajiny a sídel měst.¹¹

⁹ DVOŘÁČEK, Petr a Jiří RŮŽIČKA. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. [Praha]: Levné knihy, 2008, s. 12-13, ISBN 978-80-7309-516-1.

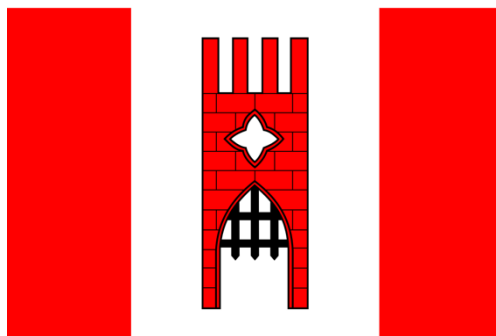
¹⁰ DVOŘÁČEK, Petr a Jiří RŮŽIČKA. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. [Praha]: Levné knihy, 2008, s. 14-15, ISBN 978-80-7309-516-1.

¹¹ DVOŘÁČEK, Petr a Jiří RŮŽIČKA. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. [Praha]: Levné knihy, 2008, s. 14-15, ISBN 978-80-7309-516-1.

2 Město Vyškov a jeho charakteristika

Vyškov je městem ležícím v Jihomoravském kraji východně na rozhraní Dražanské vrchoviny, Litenčických vrchů a nížiny Hornomoravského úvalu¹², asi třicet kilometrů od Brna, které je druhým největším městem České republiky. Řeka, která protéká městem, je Haná. Pro rok 2022 zde žije necelých 21 000 obyvatel.¹³ Právě město Vyškov je jedním z hraničních měst etnografického regionu Haná. Má několik místních částí, kterými jsou Dědice, Opatovice, Hamiltony, Lhota, Pařezovice a Rychtářov.¹⁴

Dominantou města je atypické trojúhelníkové Masarykovo náměstí a s ním i radnice v renesančním stylu. K radnici patří také Radniční ulička, která je jedním z pozoruhodných míst centra města.¹⁵ Náměstím prochází 17. poledník. Vyškov je armádním městem již od roku 1936. Nachází se zde několik mateřských, základních, středních škol a také učilišť. Mezi další významné instituce můžeme zařadit *Základní uměleckou školu Vyškov*, *Knihovnu Karla Dvořáčka* či *Maják – středisko volného času Vyškov*. Mezi kulturní místa patří *Besední dům*, v němž se odehrávají koncerty, divadelní představení a další kulturní akce. Dalším je *Muzeum Vyškovska*, *Nadace letecké historické společnosti* na starém letišti za Vyškovem, hvězdárna, zimní stadion, *Sportovní areál ve Smetanových sadech*, *Zoopark* a *DinoPark* pro nejmenší.¹⁶ V následujících podkapitolách se budeme věnovat historii města a jeho dalším významným místům.

Obrázek 2: Vlajka města Vyškov

Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Vyškov>

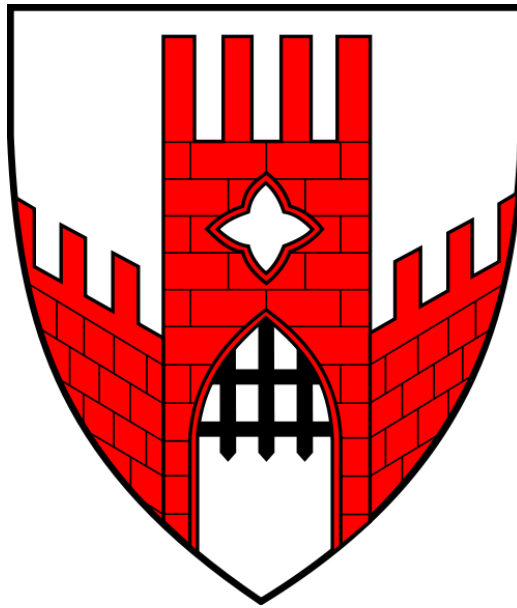
¹² Český statistický úřad: *Charakteristika okresu Vyškov* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xb/charakteristika_okresu_vyskov

¹³ Český statistický úřad: *Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-1-1-2022>

¹⁴ Vyškov: Titulní stránka. *Vyškov: Titulní stránka* [online]. Vyškov, 2010 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.vyskov-mesto.cz>

¹⁵ KOTULÁN, Vladimír a Radek MIKULKA. *Vyškovská zastavení: procházka městem slovem i obrazem*. Vyškov: Město Vyškov, 2003, s. 13-17, ISBN 80-239-3257-8.

¹⁶ Město Vyškov: *Vyškov dnes* [online]. Vyškov, 2008 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.vyskov-mesto.cz/vyskov%2Ddnes/d-1067614/p1=135690>

Obrázek 3: Znak města Vyškova

Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Vyškov>

2.1 Historie města

Dějiny Vyškova nejsou zdaleka tak známé, přesto jsou ale zajímavé. První zmínka o městě pochází z roku 1141. Na listině olomouckého biskupa Jindřicha Zdílka byl poprvé název města uveden. Písař jej uvedl jako „*Viscou*“ a je třeba zmínit, že v listině se hovořilo o městě jako o majetku olomouckého biskupství. Část osady byla zároveň majetkem zeměpanským. Další z významných osobností, který měl vliv na vývoj města, byl olomoucký biskup Bruno ze Schauenburku. Osada se stala osadou městského typu s trhem, díky tomu vzrostl i význam města.¹⁷

Již ve 13. století bylo důležitým prvkem trojúhelníkové náměstí, jehož atypický tvar odkazoval na tři důležité obchodní cesty z Brna na Kroměříž a Olomouc. V období 14. století došlo k proměně osady na jedno z předních měst olomouckého biskupství. Husitské války byly pro Vyškov jedním z nejtragičtějších období. Město díky zachování věrnosti biskupovi bylo dobyto a zničeno. Na obnově města se podílel biskup Tas Černohorský z Boskovic, který byl moravským šlechticem a diplomatem, „*označovaný za dobrodince města Vyškova i vyškovské farnosti*“. Město bylo zbaveno robot a řady povinností na zámku. Zmíněný biskup ve Vyškově i zemřel.¹⁸

¹⁷ MIKULKA, Radek. Vyškov. Praha: Paseka, 2009. Zmizelá Morava, s. 8-9, ISBN 978-80-7185-978-9.

¹⁸ MIKULKA, Radek. Vyškov. Praha: Paseka, 2009. Zmizelá Morava, s. 9-12, ISBN 978-80-7185-978-9.

Období 16. století a počátku 17. století bylo obdobím rozkvětu města. Došlo k rozšíření zámku, k výstavbě nové radniční budovy ve slohu renesančním. V čele stál purkmistr a čtyři radní. Z řemesel se zde rozšířilo soukenictví, hrnčířství a řeznictví. První zmínka o škole pochází z roku 1561. Jednou z významných osobností tohoto období byl i Stanislav Thurzo (1497-1540), který se zasloužil o rekonstrukci zámku a jeho zámecké zahrady.¹⁹

V 17. století, mezi lety 1618 až 1648 vypukla třicetiletá válka, která měla výrazný dopad na město. Město bylo dvakrát obklíčeno švédským vojskem. V roce 1634, při zpáteční cestě směrem od Brna, které švédskému vojsku odolalo, se zastavili ve Vyškově a město zcela vyplenili. Koncem 17. století dosáhl Vyškov dalšího rozkvětu. V zámku byla zřízena obrazárna, zámecká zahrada byla rozšířena. Bylo mu tehdy přezdíváno jako „*Moravské Versailles*“ či „*Hanácké Versailles*“.²⁰

Zajímavostí je, že v předvečer bitvy u Slavkova se na vyškovském zámku sešel ruský car Alexander s rakouským císařem Františkem. Měla zde proběhnout válečná porada pro nadcházející slavkovskou bitvu. Poválečné období po první světové válce znamenal pro město rozvoj ekonomický a kulturní. Vznikaly organizace jako *Sokol*, *Orel* či *Volné pěvecké sdružení* v čele s významným sbormistrem a zároveň jednou z osobností města Vyškova, Janem Šoupalem. Vývoj města přerušila následující druhá světová válka. Jednou z hlavních změn v období Protektorátu bylo sloučení okolních obcí s Vyškovem. K městu se tedy připojily obce Dědice, Brňany, Křečkovice a Nosálovice. Období po roce 1948 se neslo ve stejném duchu jako u jiných měst a celé České republiky. Platí to i u významných milníků českých dějin, jako byl rok 1968 a následně rok 1989. Význam města byl tehdy spíše zemědělský a vojenský.²¹

¹⁹ MIKULKA, Radek. Vyškov. Praha: Paseka, 2009. Zmizelá Morava, s. 12-13, ISBN 978-80-7185-978-9.

²⁰ Město Vyškov: *Historie města Vyškova* [online]. Vyškov, 2008 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.vyskov-mesto.cz/historie%2Dmesta%2Dvyskova/d-1067582/p1=135264>

²¹ Město Vyškov: *Historie města Vyškova* [online]. Vyškov, 2008 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.vyskov-mesto.cz/historie%2Dmesta%2Dvyskova/d-1067582/p1=135264>

Obrázek 4: Velké náměstí v roce 1901

Zdroj: <https://www.vyskov-mesto.cz/historie%2Dmesta%2Dvyskova/d-1067582/p1=135264>

Obrázek 5: Základní škola v roce 1923

Zdroj: <https://www.vyskov-mesto.cz/historie%2Dmesta%2Dvyskova/d-1067582/p1=135264>

2.2 Jazykový ostrov na Vyškovsku

„Vyškovský jazykový ostrov ležel na okraji Hané, asi 30 km východně od Brna a 7 km jižním až jihozápadním směrem od Vyškova. Tento jazykový ostrov tvořilo ještě před odsunem zdejšího německého obyvatelstva v roce 1945 osm vesnic, které se dělily na tzv. horní a dolní.“ K „horní“ části patřily Hlubočany (*Hobitschau*), Kučerov (*Kutscherau*), Lysovice (*Lissowitz*), Rostěnice (*Rosternitz*), Zvonovice (*Swonowitz*) a Terešov (*Tereschau*). K „dolním“ obcím patřily pouze tyto vesnice a to Komořany (*Gundrum*) a Čechyně (*Tschechen*). Sousedním městem byl Rousínov.²²

Závěrem 12. století se uskutečnila tzv. vnější kolonizace a byla pomyslným milníkem pro rozvoj Vyškova. Díky kolonizaci se právě již zmíněné vesnice „zaplnily“ německými obyvateli. Samotné kolonizování pokračovalo i během morové epidemie a hladomoru. Velká část území Vyškova patřila „pod správu klášterů a řádů“. Obec Lysovice spadala pod řád německých rytířů. Jiné obce spadaly pod klášter cisterciáků. „Existuje několik názorů na to, odkud byli osadníci, kteří toto území osídlili. Někteří odborníci pokládají tento ostrov za švábský ostrůvek (*Schwabeninsel*). Znalec vyškovského ostrova Heinrich Kirchmayr poukazuje naopak na bavorsko-rakouský dialekt při objasňování původu. Jiná část znalců usuzuje, že se jedná o osadníky z Tyrolska nebo jižního Německa, kteří byli vyhnáni kvůli svému náboženství.“²³

Začátkem roku 1945 se postupně připravovalo vše potřebné k vystěhování před postupujícím ruským vojskem. Dne 27. 5. 1945 se přiblížilo k území ostrova ruské vojsko, které mělo za úkol postupně vystěhovat německé obyvatele a předat jejich majetek novým vlastníkům. Během roku 1946 byli muži i ženy převezeni z pracovních táborů do Německa. Celkově opustilo Vyškov a jeho okolí více než 3 000 osob. Státní příslušnost nových občanů byla uznána v roce 1955. K dispozici byly „levné úvěry“ k zajištění bydlení. Obtíž pro ně byl spisovný německý jazyk, prostřednictvím kterého v jazykovém ostrově nemluvili.²⁴

²² BRÁZDILOVÁ, Lenka. *Etnografie vyškovského jazykového ostrova: Ethnographie der Wischauer Sprachinsel*. München: Sudetendeutsche Verlagsgesellschaft, 2004. Spuren, s. 18, ISBN 3-934670-04-0.

²³ BRÁZDILOVÁ, Lenka. *Etnografie vyškovského jazykového ostrova: Ethnographie der Wischauer Sprachinsel*. München: Sudetendeutsche Verlagsgesellschaft, 2004. Spuren, s. 19-21, ISBN 3-934670-04-0.

²⁴ BRÁZDILOVÁ, Lenka. *Etnografie vyškovského jazykového ostrova: Ethnographie der Wischauer Sprachinsel*. München: Sudetendeutsche Verlagsgesellschaft, 2004. Spuren, s. 42-45, ISBN 3-934670-04-0.

2.3 Významná místa

Významných míst je v centru města a jeho okolí velké množství. Vybrali jsme několik nejnavštěvovanějších a nejzajímavějších míst, kde se mimo jiné odehrávají kulturní a společenské události spojené nejenom s folklórem.

2.3.1 Zámek a zámecká zahrada

Jako první by bylo vhodné zmínit zámek, který byl původně gotickým hradem. Nyní v zámku mohou turisté navštívit *Muzeum Vyškovska*, kde se nachází několik stálých expozic. Asi nejznámější a stálou expozicí je výstava vyškovské lidové keramiky.²⁵ Dalším místem, které se zámek nejenom souvisí, ale i sousedí, je zámecká zahrada. Jejím zakladatelem byl olomoucký biskup *Stanislav Thurzo*, který taktéž přestavěl právě vyškovský renesanční zámek z gotického hradu. Zámecká zahrada je obdélníkového tvaru, součástí je i arkádová lodžie. V roce 2007 prošla rozsáhlou rekonstrukcí.²⁶

Obrázek 6: Zámek

Zdroj: <https://www.vyskov-mesto.cz/zamek/gS-10161>

Obrázek 7: Zámecká zahrada

Zdroj: <https://www.vyskov-mesto.cz/zamecka-zahrada/gS-10162>

²⁵ Muzeum Vyškovska: *Expozice* [online]. Vyškov, 2023 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.muzeum-vyskovska.cz/expozice/>

²⁶ MLATEČEK, Karel. Vyškov: dějiny města. Vyškov: Město Vyškov, 2016, s. 35-36, ISBN 978-80-906656-0-6.

2.3.2 Besední dům

Budova Besedního domu byla postavena v roce 1886. Stala se místem kulturního a společenského života ve Vyškově. Vznikaly zde první spolky, jako např. *čtenářsko-pěvecký, později i ochotnický spolek Haná*. Busta vedle hlavního vchodu budovy je věnována zasloužilému umělci Janu Šoupalovi, který patří mezi významné osobnosti Vyškova. Jan Šoupal byl známý jako dirigent *Pěveckého sdružení moravských učitelů*.²⁷

Obrázek 8: Besední dům

Zdroj: https://www.ticvyskov.cz/vismo/o_utvar.asp?id_org=100165&id_u=1017

2.3.3 Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Kostel, který se nachází naproti knihovny Karla Dvořáčka byl postaven v 15. století ve stylu gotickém. K válečným událostem se připojil i rozsáhlý požár v roce 1753, kdy poničena byla střecha a klenby. Gotický kostel byl zrekonstruován v barokní.²⁸

Obrázek 9: Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Zdroj: <https://www.vyskov-mesto.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie/gs-10164>

²⁷ KOTULÁN, Vladimír a Radek MIKULKA. Vyškovská zastavení: procházka městem slovem i obrazem. Vyškov: Město Vyškov, 2003, s. 48-49, ISBN 80-239-3257-8.

²⁸ KOTULÁN, Vladimír a Radek MIKULKA. Vyškovská zastavení: procházka městem slovem i obrazem. Vyškov: Město Vyškov, 2003, s. 23, ISBN 80-239-3257-8.

2.3.4 Smetanovy sady

Místní park byl založen roku 1889 na počest Františka Josefa I. a jeho čtyřicet let dlouhého panování. Od roku 1925 je pojmenovaný po Bedřichu Smetanovi. Kdysi se zde nacházel i červený letohrádek, dominantou býval i tehdejší zděný železniční most sestavený ze sedmi oblouků a šesti mohutných pilířů.²⁹

Obrázek 10: Smetanovy sady

Zdroj: <https://www.turistika.cz/mista/parkem-bedricha-smetany-ve-vyskove/detail>

2.3.5 Rakovecké údolí

V blízkém okolí města je dalším významným místem pro obyvatele a také návštěvníky Rakovecké údolí, které se nachází u obce Račice-Pístovice a rozprostírá se až po Jedovnice, které spadají pod okres Blansko.³⁰ Rakovecké údolí je klenotem Dražanské vrchoviny. Naleznete zde jedinečnou flóru i faunu, potok Rakovec. Časně na jaře přiláká údolí návštěvníky svými rozkvetlými bledulemi.³¹

Obrázek 11: Rakovecké údolí

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Př%C3%ADrodn%C3%AD_park_Rakovecké_údol%C3%AD

²⁹ MLATEČEK, Karel. Vyškov: dějiny města. Vyškov: Město Vyškov, 2016, s. 37, ISBN 978-80-906656-0-6.

³⁰ MLATEČEK, Karel. Vyškov: dějiny města. Vyškov: Město Vyškov, 2016, s. 41, ISBN 978-80-906656-0-6.

³¹ MLATEČEK, Karel. Vyškov: dějiny města. Vyškov: Město Vyškov, 2016, s. 44, ISBN 978-80-906656-0-6.

3 Lidový folklór na Vyškovsku

„Haná patří k nejstarším oblastem Moravy, uváděným v historických pramenech. Do 16. století jen příjmení Hanák, vyskytující se v urbářích, naznačuje, že už tehdy existovalo povědomí o tomto specifickém kraji. Teprve období baroka však výslovně užívá tohoto označení. Přímé pojmenování Hané se objevuje například na Komenského mapě Moravy z roku 1627, kde území od Vyškova k Olomouci je označeno velkými písmeny NA HANÉ.“³²

Obdobně jako jiné regiony, i Haná se liší od ostatních svým specifickým „nářečím, oděvem, stavitelstvím, tradicí, hudebním i tanečním folklórem“.³³

3.1 Lidový kroj

Haná procházela z hlediska lidového kroje rozsáhlým vývojem, díky kterému se utvářel i samotný lidový oděv. Jednotlivá území Hané mají svůj typický regionální oděv. *„Oděv se odlišoval podle majetnosti, pohlaví, věku nebo stavu jeho nositele. Podle funkce se odlišoval oděv všední, sváteční a obřadní.“³⁴*

Region Hané byl oblastí obilnářskou, významnou hospodářskou rostlinou bylo konopí a len. Právě tyto rostliny byly zdrojem materiálu pro hanácký lidový kroj. Lidé se o ně starali celý rok *„od orby a setí po vytrhávání, sušení na poli a mláčení“*. Následovalo vždy máčení konopí a rosení lnu. V tzv. *pazdernách* či v *chlebové peci* se len s konopím sušil. Poté se len i konopí zpracovávalo na *trdlících*, lámalo na *lámkách*, aby se sedřela dřevnatá stébla, třelo na *potírkách* a česalo na *ochlách*. Len či konopí, které bylo již vyčesané, se svazovalo do tzv. *kloubů*. *„Koudel se mohla prodávat i sama, byla vyhledávána lodníky pro ucpávání děr na lodích. Jinak se už připravovala na předení na kužel. Ten byl postaven na přeslici a při práci se používalo vřeteno s přeslenem či kolovrat. Příze z vyčesané koudle se sprádala na hrubším kolovratu a svíjela na motovidle v přadena. Tenká příze se předla na kolovratu jemnějším a často už se bělila na bělidlech. Hotová příze se donesla tkalci, který z ní utkal plátno.“³⁵*

³² DVOŘÁČEK, Petr a Jiří RŮŽIČKA. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. [Praha]: Levné knihy, 2008, s. 15, ISBN 978-80-7309-516-1.

³³ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 12, ISBN 978-80-11-00363-0.

³⁴ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 28, ISBN 978-80-11-00363-0.

³⁵ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 12, ISBN 80-238-8573-1.

3.1.1 Historie lidového kroje na Hané

Ve druhé polovině 19. století se již lidový ústroj oblékal pouze pro svou úlohu. Oblékal se pouze při výjimečných událostech. Důležité je zmínit také ekonomický a společenský rozvoj, směrům orientujících se na módu, které se projeví v oblasti lidového kroje. Hodnotným byla i samotná pozice regionu vzhledem k dalším etnografickým oblastem. Jak bylo již zmíněno, důkazem o existenci regionu je i mapa Jana Amose Komenského z první poloviny 17. století. Pojmenování *Na Hané* je situované mezi městy Kroměříž a Vyškov.³⁶

3.1.2 Kategorie lidového oděvu

Hlavní funkcí oděvu bylo chránění před podnebnými podmínkami. Docházelo tak k přizpůsobení se počasí, tedy se oděv často vrstvil nebo měnil dle ročního období. Oděv byl *pracovní, sváteční, obřadní* a měnil se podle věku a postavení toho, kdo jej nosil. S rostoucím věkem ženy nosily spíše kabátky a jupky místo rukávců. „*Nejdůležitějším předělem byl svatební obřad, během kterého byla nevěsta začepená. Po svatbě vždy nosila vlasy spletené a neukazovala se bez čepce, muži přicházeli o atributy svobodných mláďenců.*“ Dětský oděv se vyčlenil zvlášť.³⁷

3.1.2.1 Oděv pracovní

Tento typ oděvu musel být prostý. Byl vyroben z lněného a konopného plátna. Lidé si oblékali pouze to nejnужnější, často kousky určené ke zničení. Zástěru nosili kromě žen mnohdy i muži. Ve 20. století začínají lidé používat oblečení převážně z konfekce, jako jsou např. *tepláky, svetry či holínky* zároveň se starými krojovými částmi.³⁸

³⁶ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 13-14, ISBN 978-80-11-00363-0.

³⁷ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 43, ISBN 978-80-11-00363-0.

³⁸ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 47, ISBN 978-80-11-00363-0.

Obrázek 12: Pracovní oděv (Millá Bečáková a Hnilicová, 2021)

3.1.2.2 Oděv sváteční

Sváteční oděv se nosil pouze v neděli a při příležitosti významných církevních svátků. Hlavní důraz se kladl hlavně na estetickou stránku oděvu. Sváteční oděv měl vždy dvě verze, a to oděv pro dopolední mši v kostele nebo oděv pouze pro venkovské slavnosti a muziky.³⁹

Obrázek 13: Sváteční oděv (Millá Bečáková a Hnilicová, 2021)

³⁹ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 48, ISBN 978-80-11-00363-0.

3.1.2.3 Kroj obřadní

Obřadní kroj byl nejvíce slavnostní variantou. Základem byl sváteční kroj doplněný o další prvky. Součástí byly honosné kabátky, kožichy a vlněné sukně. Hlavním prvkem u nevěsty byla korunka, jejíž název je *pentlík* či *pantlák* a vyšívaná plachta *úvodnice*. Výrazným prvkem u ženicha byl klobouk a šátek, který měl uvázaný přes jedno rameno a zástěru, kterou měl v pase.⁴⁰

Obrázek 14: Svatební oděv (Millá Bečáková a Hnilicová, 2021)

3.1.3 Mužský lidový kroj

Košile byla šitá z plátna a střih měla *příramkový*.⁴¹ Košile měla široké rukávy, do pásku na konci všité. Pomocí tkanic se košile zavazovala u límečků rukávů, a i u krku.⁴² Košile byla nezdobená, dlouhá až po kolena a široká. Samotná výšivka měla spíše funkci zpevnění. Naproti tomu sváteční košile byla ušita z bavlněného plátna, lišila se zdobením. Na ramenu měla výšivku žlutou či smetanově bílou. U krku a na prsou měla výšivku černou. V oblasti krku se košile vázala pomocí šňůrky.⁴³

⁴⁰ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 51, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁴¹ příramkový střih – na rameni se mezi přední a zadní díl vkládal proužek plátna

⁴² LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Haně*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 14, ISBN 80-238-8573-1.

⁴³ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 90, ISBN 978-80-11-00363-0.

Čím muž byl starší, tím měl prostší výšivku. V některých regionech byl jako doplněk používán i šátek, který se vázal tak, aby se dvakrát ovinul okolo krku. Na hrudi visely 20 cm dlouhé konce šátku.⁴⁴

Kalhoty neboli *gatě* měly několik typů, např. *všední – letní, kožené, dvourozparkové a jednorozparkové*. Starší typ kalhot byl stejný jako koženkové kalhoty a sahaly po kolena. Jednoduché letní byly ušité z konopného plátna. U kolene se zavazovaly, v oblasti pasu byl všitý plátěný či kožený pás. V 19. století se pak šily kalhoty dlouhé, užší.⁴⁵ Barevné provedení a střih kalhot se dle jednotlivých částí Hané lišil. „*Koženice šili krejčí, kteří je i zdobili výšivkou na bocích nebo na poklopci.*“⁴⁶ *Kožené kalhoty* byly ušité z ovčí, beraní, kozí kůže či dražší jelenice. Tento typ kalhot měl cihlově červenou nebo také hnědočervenou barvu. Často byly zdobené hedvábím nebo vlnou. Součástí byly i kapsy.⁴⁷ *Dvourozparkové kalhoty* patří ke kroji, který je typický pro západní Moravu. „*V pásu od Přerova po Litovel představuje jakousi normu: nejsou ani široké, ani úzké.*“ Rozparky se jinak nazývaly *bránky, lóc, sklípek*. V pase kalhot byly našité knoflíky, vzadu se nacházel rozparek s poutky na řemínek. Kalhoty byly zdobené zelenou výšivkou. *Jednorozparkové kalhoty* byly dvojího druhu. U prvního typu těchto kalhot se nacházel rozparek uprostřed, spínal se na *róblék dřevěný* či *železný*⁴⁸. Kalhotám se nazývalo *plky, vargaščice, plondre, baně*. Druhým typem byly kalhoty s rozparkem pouze na pravé straně. V první polovině 19. století se objevily tzv. *rajthózny*, které představovaly „*dlouhé černé soukenné nohavice, nošené přes boty*“. Byly zdobeny knoflíky a využívány převážně při jízdě na koni.⁴⁹

Pásky nosily pouze mladí muži. V 19. století se začaly pásky zdobit barevným hedvábím, kovovými pásky a pavím brkem. Pásky byly vyrobené řemenáři a prodávaly se na jarmarcích.⁵⁰ *Kožené pásky* byly široké 10 až 15 cm a zapínaly se na tři řemínky na boku.⁵¹

⁴⁴ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 14-15, ISBN 80-238-8573-1.

⁴⁵ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 15, ISBN 80-238-8573-1.

⁴⁶ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 92, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁴⁷ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 15, ISBN 80-238-8573-1.

⁴⁸ róblék železný nebo dřevěný – kolík s kulatou hlavičkou nebo s motýlkem

⁴⁹ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 16, ISBN 80-238-8573-1.

⁵⁰ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 17, ISBN 80-238-8573-1.

⁵¹ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 94, ISBN 978-80-11-00363-0.

Vesta neboli *frydka*, *lajdík*, *kordula* se šila z černého, modrého, zeleného nebo hnědého sukna. „*Střih byl zprvu na celém území obdobný: záda byla princesová, se zešíkmenými bočními švy, dole byly prostřiženy šůsky – lepačky, složky, dva krajní obloukovité, natočené k sobě, prostřední rovný.*“ K vestě byly přišité i menší kapse, které mohly být i falešné. Vesta byla zdobená pestrobarevnou výšivkou a knoflíky různého druhu, které byly nefunkční. Vesty se z toho důvodu nezapínaly.⁵²

Kabátek jednoduchý, nijak nevyšíváný se šil ze lněného plátna. Zapínal se dřevěnými *bleškami*. *Kabátek* sváteční se šil ze zeleného sukna. Na začátku 19. století se v oblasti jižní Hané nosil bílý kabátek.⁵³ Původně byl kabátek dlouhý do pasu, posléze se zkrátil. Výšivka není tak výrazná jako u vest.⁵⁴ Stejně jako u vesty, i u kabátku jsou našité menší knoflíky od ramenou až dolů. Pod krkem se nachází klopa. Na rukávech, které jsou širší a zvýšené, si můžeme všimnout falešné manžety, která bývá zvýrazněna výzdobou.⁵⁵

Kabát dlouhý všední byl plátěný kabát dlouhý po kolena. Někteří autoři dlouhý kabát uvádějí bez límce. *Sváteční kabát* se oproti tomu šil ze sukna.⁵⁶ Sukno bylo tmavomodré nebo černé barvy. Představoval reprezentativní součást oděvu. Byl zdobený a ušitý s několika pelerínovými límci. „*Plášť se neoblékal, jen přehazoval přes ramena, pod krkem se spínal sponou nebo svazoval šňůrkami.*“⁵⁷

Plášť byl významnou součástí reprezentativního oblečení. Pro plášť byl typický vyztužený límec, perelínové límce. Součástí byla i zelená výšivka. Rukávy byly zdobené manžetami, přes ramena se pouze přehazoval, spona nebo šňůrky sloužili ke svázání.⁵⁸

Kožich byl vyroben z ovčí a beraní kožešiny. *Kožich* byl šitý ze dvou ovčích kůží, těsný, bez rozparku, typický byl ocáskový střih a nasazoval se přes hlavu. Je velice pravděpodobné, že s oblékáním tohoto typu oděvu pomáhala muži žena. Začátkem 19. století se postupně vytrácí a přichází jiné typy kožichů, a to např. *kožich dlouhý, kožich krátký a kožich městský*.⁵⁹

⁵² LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 19, ISBN 80-238-8573-1.

⁵³ Tamtéž, s. 19.

⁵⁴ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 98, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁵⁵ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 19, ISBN 80-238-8573-1.

⁵⁶ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 21, ISBN 80-238-8573-1.

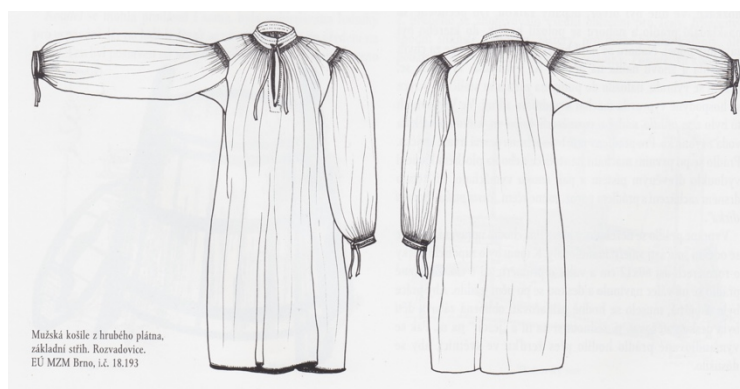
⁵⁷ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 100, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁵⁸ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 22, ISBN 80-238-8573-1.

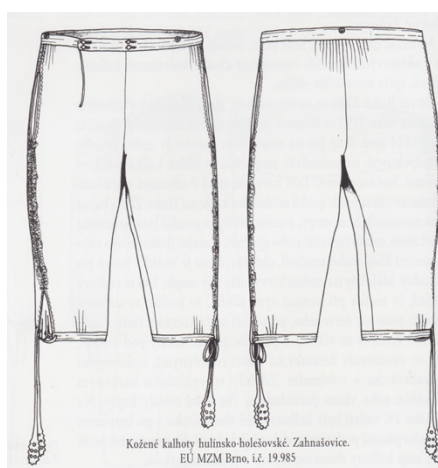
⁵⁹ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 24-26, ISBN 80-238-8573-1.

Pokryvka hlavy je obecný pojem pro *klobouk* a *zimní čepice*. *Klobouk* se nosil převážně v letních měsících. Výrobu obstarávali kloboučníci z čisté ovčí vlny, do které se přidávala i telecí srst. Nejvíce zdobné klobouky byly klobouky mladých mužů. Klobouky byly zdobeny péry, nejčastěji pavími, ale i pštrosími. *Zimní čepice* se v 18. století nosily převážně vyrobené z kožešiny a s červenou vrchní částí, nejprve vyztuženou, poté měkkou. Další čepicí byla tzv. *vydrovka* nebo *sobolitka*, která byla tvaru válcovitého. Podšitá byla z bílé kůže, ozdobou byly pentle, které byly všité po boku čepice.⁶⁰

Obutí bylo *všední* a *sváteční*. Mezi denní obutí patřily pantofle a vysoká obuv. Sváteční obuví byly střevíce s punčochami. Začátkem 19. století byly nejčastější obuví „*přesné boty nesličné vlastního hanáckého způsobu*“ neboli „*vysoké boty s přehrnutým okrajem, kterému se místy říkalo štermíny*.“ Obuv nebyla zdobena.⁶¹

Obrázek 15: Mužská košile (Ludvíková, 2002)

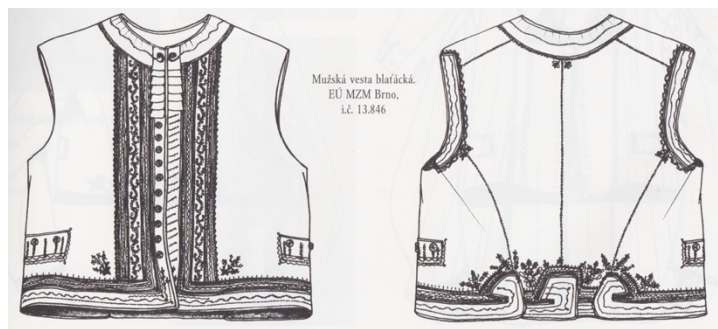
Obrázek 16: Kožené mužské kalhoty (Ludvíková, 2002)

⁶⁰ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový кроj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 27, ISBN 80-238-8573-1.

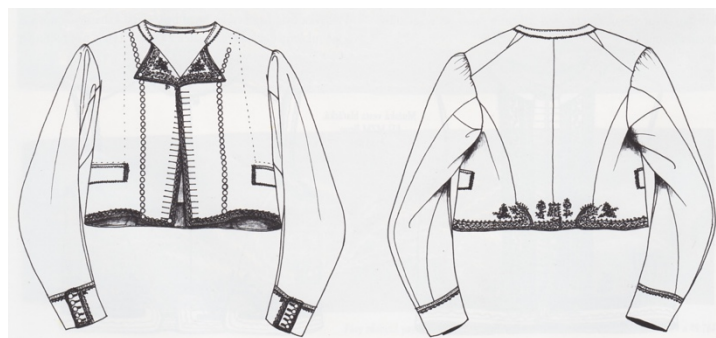
⁶¹ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový кроj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 27-28, ISBN 80-238-8573-1.

Obrázek 17: Pás zdobný pavím brkem (Ludviková, 2002)

Obrázek 18: Mužská vesta (Ludviková, 2002)

Obrázek 19: Mužský kabátek (Ludviková, 2002)

Obrázek 20: Mužský dlouhý kabát (Ludviková, 2002)

3.1.4 Ženský lidový kroj

Spodní suknice neboli *rubanda*, *opasnice* či *spodnica* je část oděvu šitá z konopného plátna, která sahá až do půli lýtek. Svrchní část obepíná tělo širokým pásmem, který je přišitý k sukničce.⁶² Tento typ oděvu nahrazoval v dřívějších dobách spodní prádlo. Nyní se spodní suknice nepoužívá, ženy si na spodní prádlo nasazují rukávce a spodní část těla bývá krytá spodničkou tzv. *cudná*.⁶³

Oplíčko se dá přirovnat k horní části spodnice, která byla šitá z jemné látky a byla bohatě vyšívána. „*Oplečí se zavěšovalo na ramena tkaničkami zvanými trháčky a šněrovalo se červenou haraskou nebo bílou tkaničkou.*“⁶⁴

Rukávce byly tzv. *přiramkového střihu*, konce rukávů byly bohatě vyšívané límečky. Zdobené byly pouze ojediněle, denní rukávce byly šité z konopného plátna. Součástí rukávce byl i límec z krajky neboli *placák* či *krézl*.⁶⁵

Část sukňovitá byla vyrobena z bílého plátna, tzv. *fěrtoch* nebo z plátna obarveného, tzv. *šorec*. V oblasti pasu se šila sukň do límce. Délka byla různá, záleželo na období a místě.⁶⁶ *Spodnička* byla původně pouze jedna sukň, následně se nosilo spodniček až pět. Šité byly z pevného plátna, které bylo zdobeno krajkou. V pase byla vázána tkanicemi.⁶⁷ *Fěrtochy* a *šorce* nahradily sukň, které později byly zbarvené pomocí indiga, včetně menších vzorů.⁶⁸

Zástěra nebo *fěrtušek* či *kasánka* byla v modrém provedení, z důvodu snadného zašpinění. Sváteční zástěra byla naopak z bavlny v bílém či různobarevném provedení. Byla zdobena krajkou nebo výšivkou. „*Fěrtušky se vázaly odpředu dozadu a připevňovaly se tkanicemi či dlouhými stuhami, které se uvazovaly vpředu (např. u Blatáků) nebo na boku (např. na Kroměřížsku).*“⁶⁹

⁶² LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 29, ISBN 80-238-8573-1.

⁶³ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 60, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁶⁴ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 60, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁶⁵ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 62, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁶⁶ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 32, ISBN 80-238-8573-1.

⁶⁷ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. *Hanácký lidový oděv*. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 65, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁶⁸ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 32, ISBN 80-238-8573-1.

⁶⁹ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 33-34, ISBN 80-238-8573-1.

Živůtek byl denní nebo sváteční. Všední se šil z plátna, kanafasu a nebyl nijak zdobený. Sváteční živůtek šil krejčí a patřil k velice nákladnému typu oděvu. Byl vyšíváný z brokátu, damašku či hedvábí. K živůtku svátečnímu také patřila jeho typická různobarevnost, zdobení a lemování. Kolem krku vedla stuha, tzv. *paterka*, která mohla být v různých barevných provedeních. Součástí byla i zlatá krajka a knoflíky, kdy pouze jeden, a to spodní knoflík se zapínal.⁷⁰

Kabátek všední byl šitý z plátna. *Kabátek sváteční* byl šitý z různých druhů sukna. Starší typ kabátku byl vyroben z černého sukna, „*bez límce, s dvoušvovými rukávy nahoře nabranými, záda byla princesová*“. Zdoben byl stuhou, krajkou, řadou knoflíčků a výšivkou. Další variantou je kabátek, který byl zkrácený, dopad na něj měly mužské kabátky. *Všední plátěné kabátky* byly opakem kabátků mužských. Byl zdoben výšivkou v černé barvě. *Špenzr* je typ kabátku se zakulaceným a na zádech přeloženým límcem, s rukávy u ramen širokými a v oblasti zápěstí úzkými. Byl šitý ze sukna i hedvábí. Dalšími kabátky jsou *kamizolka* nebo *lajdík*, které si liší provedením límce a odlišností ve tvaru, výšivce a barevném provedení.⁷¹

Kožich byl šitý z ovčí nebo beraní kožešiny. „*V první třetině 19. století se nosily krátké ovčí, jehněčí kožíšky hnědé duběné, lemované bílým nebo černým beránkem (na Olomoucku tzv. prča) nebo liščinou (liščáky). Vzadu měly velké faldy. Některé se zapínaly dole a v pase zavazovaly koženým řemínkem, uvnitř vzadu přišitý (žluťáci). Nebo byly obšité modrým damisem a vzadu měly dva faldy (Holešovsko).*“⁷²

Úprava hlavy znamenala u svobodných dívek spletení jednoho copánku, vdané ženy měly spletené dva copy, které si omotaly kolem hlavy. „*Na zapletené vlasy se dávala ve starších dobách obálenka tvořená napletáku (kroužku z jemného drátu obaleného plátýnkem a zformovaného do oválu) a z plátěné čepičky zřasené v týle. Do zřasené části se napleták vložil, tkaničkou navlečenou po celém obvodu čepičky se obálenka stáhla a zavázala.*“ Následně se přivázala *rouška* neboli *šatka*, která představovala plátno s výšivkou nebo krajkou. Provdané ženy oblékaly vyšíváný *čepec*, ke kterému se vázal šátek z bavlny. *Turecké červené šátky* byly ve tvaru čtverce a měly na tištěné různé typy květů.⁷³

⁷⁰ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 72, ISBN 978-80-11-00363-0.

⁷¹ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 36-38, ISBN 80-238-8573-1.

⁷² LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, s. 39, ISBN 80-238-8573-1.

⁷³ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 81, ISBN 978-80-11-00363-0.

Obuv pro ženy znamenala *střevíce s nízkým podpatkem*, výšivkou a srdcem na nártu, které bylo typické pro hanáckou obuv. Do této kategorie lze zařadit i různobarevné *punčochy*, převážně tedy červené, modré či černé a které byly pletené ručně.⁷⁴

Obrázek 21: Ženské rukávce (Ludvíková, 2002)

Obrázek 22: Část sukňovitá (Ludvíková, 2002)

Obrázek 23: Zástěra (Ludvíková, 2002)

⁷⁴ MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, s. 82, ISBN 978-80-11-00363-0.

Obrázek 25: Živůtek (Ludvíková, 2002)

Obrázek 24: Šátek (Ludvíková, 2002)

3.2 Hanácká píseň

Nejznámější a zároveň i jedna z nejstarších sbírek lidových písní je dílo Františka Sušila, *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými* (1941). František Sušil lidové písně ve své sbírce dělí na:

1. *Posvátné, kam řadí legendy a písně lyrické.*
2. *Dějpravné*
3. *Písně o lásce*
4. *Písně svatební, které jsou rozdělené na písně před oddavkami, po oddavkách a na obecné.*
5. *Písně o rodině*
6. *Při zaměstnání, kam řadí písně při zaměstnání rozličném a písně o žních.*
7. *Písně o vojně*
8. *Písně hospodné*
9. *Písně žertovné, allegorické a naivné*
10. *Písně obřadné a pořádné*⁷⁵

⁷⁵ SUŠIL, František. *Moravské národní písně: s nápěvy v textu vřaděnými*. 3. vydání. Praha: Čin, tiskové a nakladatelské družstvo, 1941, s. 765-793.

Mezi další sběratelská díla patří *Sto lidových písní (1903)* nebo *Národnostní písně moravské vnově nasbírané (1901)* od Františka Bartoše.⁷⁶ Další osobností je Pavel Klapil a jeho díla *Hanácký zpěvník (Ostrava 1988, Krajské kulturní středisko)*, *Co chtělo srdečko (20 moravských lidových písní svatebních, Velká Bystřice 1993, Lidový rok)* a další.⁷⁷ Jedním z nejznámějších děl je soubor sbírek od Jana Poláčka, *Lidové písně z Hané I. (Brno, 1966)*, *Lidové písně z Hané II. (Prostějov, 1975)* a *Lidové písně z Hané III. (2010)*.⁷⁸

3.3 Hanácký tanec

Hanácký tanec přesně charakterizuje hanácký lid a jeho kraj. „*Nikde není náhlých přechodů, rychlých obrátů ani poskoků. Když chce Hanák projevit radost, nevyskočí ani nezvedne paže, nýbrž projevuje radost uvnitř. Jeho pohyby jsou jemné a klidné.*“ Hanácké tance jsou spíše vážnějšího a obřadního charakteru.⁷⁹

3.3.1 Hanácká beseda

Hanácká beseda je soubor devíti tanců, která je pravidelně součástí kulturních událostí, slavností či balů. Mezi zmíněné tance patří *Salát, Tovačov, Sekerečka, Oráčská, Tovačov, Řeznická, Šáteček, Zahradnická a Sedlácká*. V současné době můžeme Hanáckou besedu spatřit nejenom v Kojetíně, ale také např. v Komořanech blízko Vyškova. Soubor tanců byl poprvé tančen 10. srpna 1947 v Kojetíně na Hanácké pouti, následně i v Kroměříži.⁸⁰

Hanácká beseda vznikla až po české, moravské nebo slezské besedě. Na rozdíl od těchto besed, které byly tvořeny ve městech, patří Hanácká beseda lidovou tvorbou. „*Vznikla pro potřeby hanácké vesnice, kdy tanečníci často nevěděli, jak se který tanec tančí a na tanečních zábavách nedokázali na hanácké tance reagovat. Proto v besedě najdete původní formy tanců, které jsou jen málo upravené a věrně kopírují nejstarší záznamy.*“ Nejznámějším tancem je tanec *Tovačov*, který se v besedě nachází dvakrát. Besedu uzavírá tanec *Sedlácká*. Jednotlivé tance jsou dle autorů v jednoduchých

⁷⁶ Databáze knih. *Databáze knih: František Bartoš* [online]. Praha: MAFRA, 2008 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/frantisek-bartos-10196>

⁷⁷ Český hudební slovník. *Český hudební slovník: Pavel Klapil* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1000011

⁷⁸ Databáze knih. *Databáze knih: Jan Poláček* [online]. Praha: MAFRA, 2008 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/autori/jan-polacek-39175>

⁷⁹ HERDEN, Jaroslav, Jiří KOLÁŘ a Eva JENČKOVÁ. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Karolinum, 1992, s. 32.

⁸⁰ VOŽDA, Gustav a Anna HÝŽDALOVÁ. *Hanácká beseda: národní tanec z hanáckých písní a tanců*. Brno: Moravské hudební nakladatelství Fr. Soukal, 1948. s. 1.

tóninách, díky tomu je i samotný zpěv snadnější. Před každým tancem se nachází přehra, pomocí které tanečníci rozpoznají samotný tanec, ale také mají prostor se postavit do základního postavení. Zároveň i samotný divák rozpozná, který tanec bude následovat.⁸¹

3.3.2 Cófavá

Cófavá je tancem, který se tančí v páru nebo ve trojici na tři doby. Je typický volným tempem, kráčováním a důstojným rázem, promenádním stylem. Je zároveň nejstarším tancem, který se nejdříve jmenoval „hanácká“, až později se ustálil název „cófavá“.⁸² Tanec se tančil na ostatky v pondělí, při příležitosti „zavádění práva“. V Nezamyslicích se „zavádělo“ v trojicích právě cófavó. *Stárci* mezi sebe přizvali *stárku*. „Když muzika začala hrát, vykročili a tančili cófavó směrem ke stolu, na němž byl na talíři věnec, do kterého se házelo.“⁸³

3.4 Hanácký dialekt

Je důležité zmínit, že hanácký dialekt není všude stejný. František Bartoš ve své knize *Dialektologie moravská* rozdělil hanácké nářečí do tzv. *dvanáctera podřečí*, dle daných okresních měst. Obecně lze ale říci, že hanácký dialekt samohlásky *e, é, i, í, y, ý, u, ú* lomí a liší se tím od ostatních dialektů.⁸⁴ *Vyškovsko*, tedy nejenom samotné město, ale i jeho okolní obce, kterými jsou *Pačlavice, Dětkovice, Švábenice, Hoštice, Křižanovice, Heroltice, Topolany, Moravské Prusy, Vážany, Málkovice* mají původní *e* a *o* normální zvuk, *ě* se v některých slovech úží *i* jako např. *hřít – hříje nebo smít se – smije se*. Většinou se *í* ve slabikách *lí, ří, sí, ží, ší, čí* krátí a to např. *košík, čist, rohlik, kříž* apod. Ve slovesech se pak prodlužuje *o* před *j*, jako např. *hójit, dójit, strójit* apod.⁸⁵

Hanácké nářečí se charakterizuje tzv. *prodlužováním dvojhlásek*, tím dochází ke vzniku širokých vokálů, např. *klobók, móka*. Dalším typickým prvkem dialektu je výslovnost „í“, např. *měsic*. Dále změna infinitivu z *-t* na *-ť*, např. *piť nebo psatť*. Místo slabiky „*ej*“ se častěji používá pouze „*é*“, tedy např. *zavolé či nélepší*. Posledním prvkem je ponechání „*y*“ u skloňování přídavných jmen, např. *dobry, dobrýho atd.*⁸⁶

⁸¹ VOŽDA, Gustav a Anna HÝŽĎALOVÁ. Hanácká beseda: národní tanec z hanáckých písní a tanců. Brno: Moravské hudební nakladatelství Fr. Soukal, 1948. s. 1.

⁸² Lidová kultura: *Lidové tance* [online]. Strážnice [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.lidovakultura.cz/lidove-tance/hana/>

⁸³ MÁTLOVÁ-UHROVÁ, Ludmila, VETTERL, Karel, ed. Lidové tance a taneční hry z Hané. 2. vyd. Prostějov: Duha – kulturní klub u hradeb v Prostějově, 2007, s. 12, ISBN 978-80-903680-3-3.

⁸⁴ BARTOŠ, František. Dialektologie moravská. Brno: Matice moravská, 1895, s. 2.

⁸⁵ BARTOŠ, František. Dialektologie moravská. Brno: Matice moravská, 1895, s. 99.

⁸⁶ HERDEN, Jaroslav, Jiří KOLÁŘ a Eva JENČKOVÁ. Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy. Praha: Karolinum, 1992, s. 32.

3.5 Lidové zvyky a tradice

Region Haná je bohatnou a úrodnou oblastí, ke které se pojí i řada lidových zvyků a tradic. V následující podkapitole si dovolíme zmínit některé z nich.

3.5.1 Ostatky

Na Hané, stejně jako masopust na Slovácku, se ostatky konaly především pro pobavení lidí. Stárek a několik dalších vybraných lidí měli na starost organizaci a průběh tradice, včetně pokrmů, pití a muziky. „*Jejich důležitou funkci symbolizovalo tzv. ostatkové právo v podobě opentlené šavle zabodnuté při zahájení večerní tancovačky do dřevěného sloupu.*“ Díky právu bylo schváleno během tradice „*soudit a udržovat pořádek v obci*“. Dalším prvek byla tzv. *ferule*, která představovala ozdobenou a opentlenou vařečku. Ferulí se radostnou formou trestala „*smyslená provinění*“. U každého domu v obci zastavoval průvod a majitelé domů je obdarovávali vajíčky či lahví, nechyběly ani koblihy či uzené maso. Ve Vyškově a jeho okolí se tento zvyk dodržuje stále.⁸⁷

„*Na Vyškovsku sešel se v neděli odpoledne obecní výbor u starosty a vybral z chasy prvního, druhého, třetího a čtvrtého stárka. Starostova manželka pak pozvala ženy výborníků na svačinu. Tyto a s nimi stárky vystrojili právo. Vystrojené právo nesl první stárek u veliké slávě do hospody a zapichl je koncem nahoře vyčnívajícím do trámu na úředním stolem. Druhý stárek nesl ferulu.*“⁸⁸

3.5.2 Období před Velikonocemi

Období před Velikonocemi neboli postní doba trvá po čtyřicet dní a začíná Popeleční středou. Jednou z tradic, kterou i ve Vyškově můžete spatřit, je vynášení Smrtky, nebo také Morany z obce či města. Touto tradicí se „*pochovává*“ zima a „*přivolává*“ jaro. Smrtka je ženská slaměná figurína, oblečena do bílého oděvu a zdobená náhrdelníky a ozdobami ze skořápek od vajíček. Během průvodu dívky zpívají a následně ji vždy hodí do nejbližšího potoka nebo řeky, po které odpluje pryč z obce či města. Tento zvyk se nadále ve Vyškově a jeho okolí udržuje.⁸⁹

⁸⁷ Lidové tradice z regionů Moravy: *Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Vyškovsko*. Břeclav: Pro MAS Dolní Morava, MAS Strážnicko a MAS Společná cesta vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, 2011, s. 11-12, ISBN 978-80-904956-2-3.

⁸⁸ VYHLÍDAL, Jan. Rok na Hané. Nákladem R. Prombergera. Olomouc, 1906, s. 24.

⁸⁹ Lidové tradice z regionů Moravy: *Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Vyškovsko*. Břeclav: Pro MAS Dolní Morava, MAS Strážnicko a MAS Společná cesta vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, 2011, s. 15, ISBN 978-80-904956-2-3.

3.5.3 Velikonoce

Velikonoce jsou největším křesťanským svátkem, který slaví tzv. *Zmrtvýchvstání Ježíše Krista*. „V západní křesťanské tradici, a tedy i u nás, připadají na neděli po prvním jarním úplňku, která tak může být v širokém časovém rozpětí – v měsících březnu či dubnu.“ O tzv. *Svatém týdnu* se pečou taktéž jídáše na *Škaredou středu*, mezi velikonoční zvyky patří taky hrkání chlapců o *Zeleném čtvrtku* a na *Velký pátek* se říká, že „zvony odletěly do Říma“. Velikonoční pondělí je typické „*pochůzkou*“ mládců i ženatých mužů, kdy obchází v obci či městě jednotlivé domy. O mrskutu se říká, že je „*životodárný, omlazující a uzdravující*“. Po mrskutu odměnily dívky mládence a muže připraveným pohoštěním a kraslicemi. Pomlázka bývá pletena z vrbového proutí, zdobená mašlemi.⁹⁰

3.5.4 Jízda králů

Jízda králů je tradicí i v regionu *Slovácko*, nejznámější je právě Vlčnov. Na zdobených koních pentlemi jede obcí král se svou družinou, během průvodu recitují verše, které oslavují krále a „*žádají o jeho obdarování*“. Králem je chlapec, který nedosáhl plnoletosti. Je oblečený v kroji bílé barvy, v ústech má bílou růži. Koně, na kterém chlapec se sedí, vede jeho otec či jiný dospělý muž. Zajímavým prvkem této tradice je všudypřítomná barevnost, koně a celková pozitivní nálada události.⁹¹

3.5.5 Dožínky

Dožínky jsou tradicí, která se koná v každé obci po žních. Starosta vždy obdržel „*věvec pletený z obilných klasů*“. V kostele se poté konala mše svatá. Zábava a pohoštění nebylo výjimkou. Dožínky v dnešní době nahradily spíše hody, ale „*mše za úrodu*“ přetrvává i dnes.⁹²

⁹⁰ Lidové tradice z regionů Moravy: *Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Vyškovsko*. Břeclav: Pro MAS Dolní Morava, MAS Strážnicko a MAS Společná cesta vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, 2011, s. 17, ISBN 978-80-904956-2-3.

⁹¹ Lidové tradice z regionů Moravy: *Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Vyškovsko*. Břeclav: Pro MAS Dolní Morava, MAS Strážnicko a MAS Společná cesta vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, 2011, s. 25, ISBN 978-80-904956-2-3.

⁹² Lidové tradice z regionů Moravy: *Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Vyškovsko*. Břeclav: Pro MAS Dolní Morava, MAS Strážnicko a MAS Společná cesta vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, 2011, s. 31, ISBN 978-80-904956-2-3.

3.5.6 Hody

Hody se mohou konat v letních měsících, ale i během podzimu. Jsou důležitým folklórním svátkem, kde mohou obyvatelé, ale i návštěvníci spatřit lidové kroje, přehlídku tanců a poslechnout si cimbálovou muziku.⁹³

Hody jsou také příležitostí pro rodinná setkání. O hody se starají zvolení stárci a stárky. Den před událostí se ve středu obce staví velkou máji.⁹⁴

3.5.7 Krojovaná svatba

Nyní je již spíše ojedinělou tradicí. Její příprava je obtížná a počet hostů bývá na této svatbě mnohem vyšší než u svatby běžného typu. Hosté jsou oděni do krojů. Součástí krojované svatby je i „*průvod obcí, stavení slavnostní brány, zatahování, při kterém musí ženich platit, zametání střepů, štípání sukového dřeva a mnohé další*“. U krojované svatby nechybí cimbálová muzika.⁹⁵

⁹³ Lidové tradice z regionů Moravy: *Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Vyškovsko*. Břeclav: Pro MAS Dolní Morava, MAS Strážnicko a MAS Společná cesta vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, 2011, s. 33, ISBN 978-80-904956-2-3.

⁹⁴ Tamtéž, s. 33.

⁹⁵ Lidové tradice z regionů Moravy: *Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Vyškovsko*. Břeclav: Pro MAS Dolní Morava, MAS Strážnicko a MAS Společná cesta vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, 2011, s. 57, ISBN 978-80-904956-2-3.

4 Dětský folklór a folklórní soubory na Vyškovsku

I v současném světě plném moderních technologií se folklór a s ním spojené lidové tradice přece jenom neustále rozvíjí. Ať už prostřednictvím starších generací, pro které byl folklór součástí jejich životů již od narození, ale také prostřednictvím nejmladších generací, pro které je folklór přirozeně názorný a energický. U dětí ve věku mezi šestým a patnáctým rokem života, tedy v období povinné školní docházky, se vytváří tzv. *kultura dětí*, která je dána právě věkem a typické pro ni je, že se děti tohoto věku seskupují do stálých skupin, jako jsou např. *školní třídy, zájmové skupiny mimo základní školu apod.*⁹⁶

Mezi dětský folklór řadíme slovesné, hudební, taneční a dramatická vyjádření. Patří zde např. společenské tance, hudební šlágry, pochody, lidové a populární písně, televizní seriály a další televizní pořady. Dětský folklór se dělí do dvou dílčích skupin, *folklór pro děti a folklór dětí*. První termín je založen na tzv. *ovlivnění vývoje dětí*. Původcem a interpretem jsou poté dospělí, do této skupiny spadá např. říkanka *Varila myšička kašičku*, ze které se nejmenší děti se svými rodiči těší dnes a denně. Na druhé straně folklór dětí jsou folklórní skladby a hry, které se šíří přímo mezi dětmi.⁹⁷

Od 19. století se dětský folklór dělí na tři základní typy – *říkadla, hádanky a hry*. Říkadla, jako jeden z žánrů lidové slovesnosti, jsou veršované či neveršované útvary. Říkadlem mohou být *říkanky, posměšky* či *nadávký*, nebo také *rozpočítadla, dětské písně, popěvky a říkadla spojená s hrou*. Hádanky sběratelé dělili na *pravé a nepravé*, nepravé hádanky jsou přiřazované spíše ke vtipům. Posledním typem jsou hry. Dětské hry jsou důležitou součástí folklóru dětí. Mezi zmíněné hry patří např. *honičky, chytačky, schovky, lovy a souboje aj.* Dětský folklór se vyznačuje několika funkcemi a to *zábavnou, estetickou, výchovnou, kontaktnou, identifikační* nebo *integrační*.⁹⁸

Ve Vyškově můžeme každý rok navštívit velké množství vystoupení dvou folklórních souborů, Klebetníček a Trnky. Jejich společným cílem je předávat lidovou kulturu vyškovského regionu další generaci. Snaží se o to, aby nejenom děti předškolního věku, ale i děti mladšího školního věku a starší porozuměly lidové kultuře a lidové tradici, kterou se právě tyto dva folklórní soubory snaží nadále rozvíjet a zároveň udržovat. Významnou osobností a dlouholetou členkou oněch souborů je Mgr. Marie Pachtová.⁹⁹

⁹⁶ FRANC, Aleš. Šel pan učitel... aneb Dětský folklór na počátku 21. století. Metodický portál: Články [online]. 28. 11. 2012, [cit. 2022-11-12]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/15543/SEL-PAN-UCITEL-ANEB-DETSKY-FOLKLOR-NA-POCATKU-21-STOLETI.html>>. ISSN 1802-4785.

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ Dětský folklórní soubor Klebetníček. *Dětský folklórní soubor Klebetníček* [online]. Vyškov, 2012 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <http://www.klebetnicek.cz/index.html>

4.1 Mgr. Marie Pachtová

Paní Marie Pachtová je výraznou osobností města Vyškova. Pro mnohé místní občany je žijící legendou, která se v roce 2006 stala čestnou občankou města Vyškova. V roce 2016 následovalo vyznamenání Jihomoravského kraje *Mistr řemeslné umělecké výroby*. V roce 2020 obdržela titul *Největší hanačka pro rok 2020* a o rok později v roce 2021 se stala laureátkou *Ceny Ministerstva kultury České republiky pro rozvoj tradiční lidové kultury a folklóru*.¹⁰⁰

Narodila se 5. 11. 1932 ve Vyškově. Svě dětství strávila v nedalekých Dědicích. Úspěšně vystudovala pedagogické gymnázium v Brně, poté pokračovala ve studiu na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, kde jejím oborem byl český jazyk a ruský jazyk. V letech 1951-1989 působila jako učitelka na jedné ze základních škol ve Vyškově. Jejím oborem není jenom pedagog, ale je taktéž folkloristkou, lidovou umělkyní, národopisnou pracovnící a odbornou publicistkou. V roce 2020 byla vydána její sbírka dětských říkadél z Hané, *Lidová říkadla z Vyškovska a Hané*.¹⁰¹

K lidovému umění a kultuře obecně ji vždy vedla rodina, zvláště babička Josefa Kudličková a také paní učitelka Julie Kummerová-Kubíčková. Její umění se projevuje při zdobení hanáckých kraslic slámou, tzv. *slámovou intarzií*. Pro mládež školního věku pořádá kurzy, kde mají možnost se věnovat právě tomuto řemeslu. V roce 1972 získala osvědčení *mistryně lidové umělecké výroby*. V Prostějově taktéž zahájila regionální soutěž *O nejkrásnější kraslici*. Jak bylo již zmíněno, aktivně spolupracuje s folklórními soubory Klebetníček a Trnka. Zajímá se o obřadní pečivo, jako členka porot a lektorka, pomáhá dalším dětským kolektivům na Hané.¹⁰²

Paní Marie Pachtová je sběratelkou lidových písní, tanců a zvyků. Účastní se mnoha regionálních konferencí a zároveň je autorkou her, výročních obyčejů a různorodých lidových pásem „*Hanáckým dětem I.-III.*“ (Prostějov, Duha, 1985, 1987, 1995). Pro soubory vydala tři výbory dětského folklóru z regionu Haná.¹⁰³

¹⁰⁰ IFOLKLOR.CZ, redakce. iFolklor: Z lásky k tradicím... iFolklor: Marie Pachtová (z cyklu NAŠI – osobnosti lidové kultury) [online]. 2021 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.ifolklor.cz/nasi-osobnosti-lidove-kultury/marie-pachtova-z-cyklu-nasi-osobnosti-lidove-kultury/>

¹⁰¹ Osobnosti Moravy. Osobnosti Moravy: Mgr. Marie Pachtová [online]. Vyškov, 2009 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <http://osobnosti-moravy.eu/osobnosti/?id=oR5YN9%2BQVvms07HoXE1nyIKhceaOr4BjbbWRdepWmXw%3D>

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ Tamtéž

Obrázek 26: Mgr. Marie Pachtová

Zdroj: <https://www.kkdvyskov.cz/vyskovsko-ma-talent-marie-pachtova>

4.2 Klebetníček

Klebetníček je jeden ze dvou folklorních souborů, který vznikl pod Městským kulturním střediskem v roce 1970 ve Vyškově. Jeho členy jsou převážně děti předškolního až školního věku. František Sušil a Jan Vyhlídal jsou významnými osobnostmi nejenom hanáckého folklóru, ale i našeho města. Materiály, ze kterých soubor čerpá, jsou právě sbírky těchto dvou významných osobností, dědictvím nejen z Vyškova, ale také z celé Hané. Klebetníček se účastní řady folklorních festivalů a přehlídek.¹⁰⁴

Z festivalů si dovolíme zmínit Mezinárodní folklorní festival ve Strážnici, Mezinárodní folklorní festival České armády „Rožnovská valaška“, kde se v roce 1999 stali nositeli ceny „Rožnovská valaška“ či Mezinárodní festival „Písň s tancem“. Klebetníček se pravidelně účastní i místních událostí, mezi které patří pravidelné návštěvy na základních školách ve městě i jeho okolí, v domovech důchodců, penzionech, při osobních jubileích apod.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Dětský folklorní soubor Klebetníček. *Dětský folklorní soubor Klebetníček* [online]. Vyškov, 2012 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <http://www.klebetnicek.cz/index.html>

¹⁰⁵ Tamtéž

4.3 Trnka

Dalším z folklórních souborů Vyškovska je soubor Trnka, který vznikl roku 1975. Podobně jako Klebetníček, i soubor Trnka se snaží o rozvíjení tradičního lidového umění Hané a Vyškovska. Taneční kroužek vznikl při zdravotnické škole v Dědicích. Protože chyběli členové z řad mužů, spojil se dívčí soubor s *Vysokou vojenskou školou pozemního vojska* ve Vyškově a sídlo souboru se přesunulo do nedalekých vojenských kasáren.¹⁰⁶

Jeho členové nezapomínají na výroční zvyky, rodinné obyčeje, hanácké písně a tance, které jsou součástí jejich vystoupení. Trnka je souborem městským, který má okolo 30-40 členů.¹⁰⁷

Trnka je každoročním hostem na všech kulturních akcích včetně krojovaných hodů a armádních soutěží. Nesmíme opomenout i přehlídky v nejenom v České republice, ale i v zahraničí. Soubor patří do Folklórního sdružení České republiky, taktéž do Hanáckého folklórního sdružení v Prostějově. Významnými členy jsou prof. Zdena Jelínková z Brna, prof. Zdena Kyselá z Ostravy a Mgr. Marie Pachtová z Vyškova.¹⁰⁸

Obrázek 27: Klebetníček v roce 2022

Zdroj: <https://www.kkdvyskov.cz/vyskovsko-ma-talent-marie-pachtova>

¹⁰⁶ Hanácký folklórní soubor písní a tanců Trnka Vyškov. *Hanácký folklórní soubor písní a tanců Trnka Vyškov: Historie souboru* [online]. Vyškov, 2012 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <http://trnka.webzdarma.cz/index.php?main=1&lang=cz>

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ Tamtéž

Obrázek 28: *Lidová říkadla z Vyškovska a Hané* (Pachtová, 2019)

Zdroj: <https://www.kkdvyskov.cz/vyskovsko-ma-talent-marie-pachtova>

Obrázek 29: *Trnka, 90. narozeniny Mgr. Marie Pachtové*

Zdroj: autor – vlastní fotografie, listopad 2022

5 Hudební výchova a folklórní prvky v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání

S termínem *kurikulum* v pedagogické rovině se setkáváme ve dvacátých letech 20. století ve Spojených státech amerických. Slovo je vyvozeno prostřednictvím slova „*currere*“, které znamená běžeti, tedy *curriculum vitae* znamená životopis či běh života.¹⁰⁹

Prostřednictvím kurikula, který zahrnuje jak proces, prostředí, tak i prostředky, dosahujeme stanoveného cíle. Definice kurikula není jednotná, existuje několik definic, kdy většina z nich obsahuje dva důležité významy kurikula, a to *vzdělávací program* a *obsah vzdělávací dráhy*.¹¹⁰ Maňák, Janík a Švec chápou kurikulum jako „*obsah vzdělávání (učivo) v širším slova smyslu a proces jeho osvojování, tj. jako veškerá zkušenost žáka (učícího se), kterou získává ve školském (vzdělávacím) prostředí, a činnosti, které jsou spojeny s jeho osvojováním.*“ (2008, s.14). Podobně i Slavík et al. Kurikulum definuje jako „*plánovanou, realizovanou a výslednou zkušenost, kterou si student má osvojit (budoucnost), osvojuje (přítomnost) nebo již osvojil (minulost) během výuky a vzdělávání.*“ (2012, s. 22)¹¹¹

Kurikulární dokumenty se dělí do dvou úrovní, státní a školní. Státní úroveň nám vymezuje *Národní program vzdělávání* a rámcové vzdělávací programy, které určují rámce vzdělávání jednotlivých etap. Etapy jsou celkem tři, a to pro předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň tedy rozumíme *školní vzdělávací programy*, která si každá škola vytváří samostatně na základě RVP. Tento dokument určuje *obecné cíle vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti a průřezová témata*. Právě na základě těchto prvků si každá základní škola skládá svůj ŠVP a upravuje si jej pro své vzdělávací účely.¹¹²

¹⁰⁹ HAJEROVÁ MÜLLEROVÁ, Lenka a Jan SLAVÍK. Modelování kurikula. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, 2020, s. 6, ISBN 978-80-261-0903-7.

¹¹⁰ HAJEROVÁ MÜLLEROVÁ, Lenka a Jan SLAVÍK. Modelování kurikula. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, 2020, s. 7, ISBN 978-80-261-0903-7.

¹¹¹ HAJEROVÁ MÜLLEROVÁ, Lenka a Jan SLAVÍK. Modelování kurikula. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, 2020, s. 11, ISBN 978-80-261-0903-7.

¹¹² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 5. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

Mezi cíle základního vzdělávání patří následující:

- *umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení;*
- *podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů;*
- *vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci;*
- *rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých;*
- *připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti;*
- *vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě;*
- *učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný;*
- *vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi;*
- *pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci;*
- *pomáhat žákům orientovat se v digitálním prostředí a vést je k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při zapojování do společnosti a občanského života.¹¹³*

Základní vzdělávání následuje hned po předškolním vzdělávání a rodině, která je prvním a zároveň nejdůležitějším výchovným činitelem. Základní vzdělávání je jedinou částí vzdělávání, která je pro celou populaci žáků povinná. „Základní vzdělávání pomáhá rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání.“¹¹⁴

¹¹³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 8-9. [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

¹¹⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 8. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

Klíčovými kompetencemi se rozumí konspekt vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj každého občana. „*Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Osvojování klíčových kompetencí je dlouhodobý a složitý proces, který má svůj počátek v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním a středním vzdělávání a postupně se dotváří v dalším průběhu života.*“¹¹⁵ Klíčové kompetence se vzájemně prolínají, k jejich ztvárnění je potřeba využívat veškerý vzdělávací obsah, činnosti a aktivity, které nám školská zařízení nabízí.¹¹⁶

Mezi *klíčové kompetence* řadíme: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní* a nově *kompetence digitální*.¹¹⁷

5.1 Folklórní prvky na 1. stupni základních škol v rámci RVP

RVP ZV nabízí devět vzdělávacích oblastí. Každá ze vzdělávacích oblastí obsahuje *Charakteristiku vzdělávací oblasti*, na kterou navazuje *Cílové zaměření vzdělávací oblasti*, následuje *Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů*, *Očekávané výstupy*, *Učivo* a *Standardy*. Některé ze vzdělávacích oblastí obsahují očekávané výstupy a učivo s prvky folklóru.¹¹⁸

Jazyk a jazyková komunikace

Jazyková výchova

Očekávané výstupy – 2. období:

ČJL-5-2-04 rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary

Literární výchova

Očekávané výstupy – 2. období:

*ČJL-5-3-03 rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů*¹¹⁹

¹¹⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 10. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

¹¹⁶ Tamtéž, s. 10.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 10.

¹¹⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 14-15. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

¹¹⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 20-21. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

Člověk a jeho svět

Místo, kde žijeme

Očekávané výstupy – 2. období:

ČJS-5-1-04 – vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam

Lidé a čas

Očekávané výstupy – 1. období:

ČJS-3-3-02 pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu

Očekávané výstupy – 2. období:

ČJS-5-3-03 srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik¹²⁰

Umění a kultura

Hudební výchova

Očekávané výstupy – 1. období:

HV-3-1-01 zpívá v jednohlase

HV-3-1-02 rytmizuje a melodizuje jednoduché texty

Očekávané výstupy – 2. období:

HV-5-1-01 zpívá v jednohlase či dvojhlasu v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti¹²¹

Člověk a svět práce

Práce s drobným materiálem

Očekávané výstupy – 2. období:

ČSP-5-1-02 využívá při tvořivých činnostech s různým materiálem prvky lidových tradic¹²²

¹²⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 46-48. [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

¹²¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 82. [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

¹²² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 102. [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

5.2 Vzdělávací oblast Umění a kultura

Vzdělávací oblast Umění a kultura nám nabízí dva vzdělávací obory, hudební výchovu a výtvarnou výchovu. „*Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem.*“¹²³ Prostřednictvím her a dalších činností se žáci seznamují nejenom s výrazovými prostředky, ale i hudebním a výtvarným uměním. Učí se chápat, citově prožívat, rozpoznávat a interpretovat umělecké dílo.¹²⁴

5.2.1 Předmět Hudební výchova

Obsahem předmětu jsou vokální, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové činnosti, díky kterým vedeme žáka ke správnému porozumění hudebního umění, k činnému vnímání hudby a zpěvu. Hudební výchova pomáhá rozvíjet celou osobnost žáka. „*Hudební činnosti jako činnosti vzájemně se propojující, ovlivňující a doplňující rozvíjejí ve svém komplexu celkovou osobnost žáka, především však vedou k rozvoji jeho hudebnosti – jeho hudebních schopností, jež se následně projevují individuálními hudebními činnostmi – sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovými.*“¹²⁵

Ve vydání časopisu *Aura Musica* z roku 2021, jeden z odborných článků pojednává právě o předmětu Hudební výchova a s tím související revizi RVP ZV. Autorem článků je Jan Prchal. Hudební výchova se dle autora nachází ve složité pozici. Je předmětem pro společnost oddechovým, nepodstatným. Zvláště po nedávné pandemii Covid-19, kdy hudební výchova nebyla do distanční výuky zařazována. Obecně lze říci, že to platí pro celou oblast *Umění a kultura*. Hudební výchova je předmětem nepodporovaným, ať už materiálně, tak i z hlediska pedagogů, kteří tento předmět vyučují jen pro doplnění úvazku. Chybí teda určitá úroveň předmětu. Dalším problémem dle autora je *trvalé oslabování* oblasti *Umění a kultura* v rámci revizí RVP ZV. Tím se myslí např. snížení hodinové dotace na obou stupních základních škol z 10 na 9 hodin. K navýšení hodinových dotací u předmětu *Informatika*, došlo jen u 2. stupně, díky zavedení *kompetence digitální*. Oslabování Hudební výchovy je dle autora dlouhodobý problém, který se projeví nejenom v naší kultuře, ale i v širší společnosti. Jedním z návrhů, kterému se v článku můžeme dočíst, je zavedení klíčové kompetence *Kulturní povědomí a vyjádření*.¹²⁶

¹²³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 80. [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

¹²⁴ Tamtéž, s. 80.

¹²⁵ Tamtéž, s. 80.

¹²⁶ Prchal, J. Hudební výchova na pokraji... revize RVP. *Aura musica*, 2021/09/30, vol. 13, p. 25-29.

Dalším problémem je dle autora v tendenci spojení hudební výchovy s předmětem jako je např. *výchova dramatická* nebo *taneční*. Jednou z variant řešení je zapojení pedagogů z praxe do systému revizí. Další variantou je medializování problematiky a umělecké oblasti obecně. „*Období distančního vzdělávání potvrdilo, že naši pedagogové, paní učitelky a páni učitelé, tyto situace, na které nás nikdo nepřipravoval, zvládli. S větší, menší nebo nulovou podporou, a dokázali tak, že jsou kreativní, zodpovědní, obětaví a kompetentní. Na nich totiž naše školství stojí. Proto jsem přesvědčen, že právě oni by se měli spolupodílet v co největší míře na procesu revizí, protože disponují tím, co úředníkům velmi často chybí – znalost situace v terénu vyplývající z každodenního styku s žáky a školní realitou.*“¹²⁷

¹²⁷ Prchal, J. Hudební výchova na pokraji... revize RVP. *Aura musica*, 2021/09/30, vol. 13, p. 25-29.

6 Lidová píseň

Termínem *píseň* se rozumí „zhudebněná“ forma básně a prózy. Píseň se dělí na *strofickou* a *prokompovanou*, kdy píseň strofická je zpívána se stejnou melodií u každé sloky a píseň prokompovaná se často mění. Nejčastější variantou písně je píseň jednohlasá, která může být doprovázena hudebními nástroji nebo také pěveckým sborem a v neposledním případě i orchestrem. Píseň, kdy můžeme slyšet dva hlasy se nazývá dvojhlasá píseň. Píseň je následně dělena na umělou píseň, kdy známe autora a píseň lidovou, kdy autor je neznámý a šířila se ústně.¹²⁸

Hudba společnost vede životem již od narození. „*Je prokázáno, že pokud je matka vnímavá a citově vázaná pro hudbu a zpěv, když nosí své dítě pod srdcem, toto se pak značnou měrou projeví i na samotném dítěti.*“¹²⁹

S umělou nebo lidovou písni úzce souvisí pojem vokální hudba. Rozumíme jim „*oblast hudby pro lidské hlasy.*“ Do této oblasti kromě zpěvu můžeme uvést i zvuky jako např. *výkřiky, glissanda apod.* Díky vokální hudbě jsme schopni vyjádřit myšlenky, nálady hudebně ztvárnit.¹³⁰

Oblast lidových písni je dosud nevyčerpaným zásobníkem variant písni a tanců s nimi spojených. Lidová píseň je dílem více autorů. „*Její základní tvar se však postupně měnil, její melodická linka a rytmický půdorys se stávaly bohatší nebo jednodušší, píseň se prodlužovala nebo zkracovala, často se měnil i text, čímž se píseň stávala stále více výtvozem kolektivním, výtvozem lidu.*“ Častými tématy lidové písně je práce člověka, jeho život, příroda a vztah lidstva k ní, myšlenky, pocity, nálady aj.¹³¹

Lidová hudební kultura se dělí na dvě územní části, a to na západní, kam řadíme i region Hané a východní, kam patří např. *Valašsko*. Mezi prvky lidové písně, které jsou ustálené, řadíme převážně durovou tonalitu, mazurkový, sousedský a kolečkový třídobý rytmus. Lidová hudba úzce souvisí s lidovým tancem, důkazem je právě charakter taneční. Je typická svým bohatým a složitým rytmickým členěním, převládá dvoudobé metrum a zastoupeny jsou stejně durové, mollové a církevní tóniny.¹³²

¹²⁸ HORÁKOVÁ, Marie. Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby: pro studenty učitelství I. stupně základní školy. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, s. 14, ISBN 80-244-0387-0.

¹²⁹ JORDÁN, František, ed. *Lidové obyčeje na Hané a jejich slovní, hudební a taneční projevy: VII. konference o lidové kultuře na Hané 24. a 25. listopadu 1998: sborník příspěvků.* Vyškov: Muzeum Vyškovska, 1999, s. 108.

¹³⁰ HERDEN, Jaroslav, Jiří KOLÁŘ a Eva JENČKOVÁ. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy.* Praha: Karolinum, 1992, s. 25.

¹³¹ HERDEN, Jaroslav, Jiří KOLÁŘ a Eva JENČKOVÁ. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy.* Praha: Karolinum, 1992, s. 26.

¹³² HERDEN, Jaroslav, Jiří KOLÁŘ a Eva JENČKOVÁ. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy.* Praha: Karolinum, 1992, s. 26-27.

6.1 Historie

Lidová hudba se vyvíjela na vesnicích. Její vývoj ovlivnili i vojenští muzikanti. Při návratu z vojny domů sebou většinou nesli i hudební nástroj. Zároveň i učitel musel umět hrát na hudební nástroj, většinou to byly housle.¹³³

6.2 Sběratelé lidových písní

6.2.1 František Sušil

Necelých 20 kilometrů od Vyškova směrem k Brnu leží město Rousínov. Zde se narodil český vlastenec a národní buditel František Sušil. Patří mezi nejdůležitější osobnosti českého národopisu na Moravě.¹³⁴

Obrázek 30: František Sušil

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/František_Sušil

¹³³ JORDÁN, František, ed. *Lidové obyčeje na Hané a jejich slovní, hudební a taneční projevy: VII. konference o lidové kultuře na Hané 24. a 25. listopadu 1998: sborník příspěvků*. Vyškov: Muzeum Vyškovska, 1999, s. 108.

¹³⁴ MALÝ, Radomír. *František Sušil: obroditel církve a vlast: 14.6.1804 v Rousínově - 31.5.1868 v Bystřici pod Hostýnem*. Brno: Orel – župa Sušilova, 2004. ISBN 80-85010-65-8, s. 7.

6.2.1.1 Život

František Sušil se narodil 14. 6. 1804 v Rousínově v rodině hostinského. V Kroměříži studoval piaristické gymnázium, kde získal vztah k lidové písni. Dále pokračoval se studii v Brně, kde vystudoval bohosloví a byl vysvěcen. Milníkem jeho života se stal rok 1837, kdy byl jmenován profesorem novozákonní teologie na bohosloveckém ústavu v Brně. Být profesorem mu umožnilo věnovat se spisovatelské činnosti. Hlavní přínos Františka Sušila zakládá na jeho sbírkách moravských lidových písní, které jsou velice významné pro český národopis. Sbíráni se věnoval mnoho let, vztah k moravské písni se tak prohluboval. Sám nazýval moravské lidové písně „*samorostlými kvítky, líbeznými a svěžími*“, „*cennými skvosty*“, „*perlami a drahokamy*“. (Bakešová b. d.: 6)¹³⁵

Uměl latinsky, řecky, zabýval se i moderními jazyky, jako byla v té době italština, francouzština a angličtina. Dále ovládal jazyky slovanské, a to polštinu a ruštinu. Mimo jiné se od mládí věnoval hře na klavír a flétnu. Věnoval se teologickým spisům, básním, překládal a přednášel. Svým vzděláním a nadšením zapůsobil na řadu svých studentů, kteří pak tvořili tzv. *Sušilovu družinu*.¹³⁶ Proslul také jako terénní pracovník. Mezi lety 1824-1828 sbíral lidové písně v jejich přirozeném prostředí. „*Přes dvacet let chodil (...) Sušil po Moravě ode vsi, s nevidanou dřívě pílí v dolinách lidového života kutaje a odtad zvučně stříbro písniček vynášeje.*“ (1893: 291)¹³⁷

Své sběratelské činnosti se věnoval i během letních prázdnin. Na tuto dobu se vždy velmi těšil. Svou prázdninovou činnost několikrát vyličil ve svých verších: „*Již zas přišla milovaná doba, mohu opět berlu chodce jmot, tož se vydej, noho, rychle v pout, dlít už ve zdech se mi nepodobá. O můj lide, kdybys v srdce zíral, s jakým k tobě plane citem žhavým, dokořán bys hrud' mi pootvíral.*“ (Šťastný 1904: 130)¹³⁸

„*Do vývoje české literatury se zařadil především svými sbírkami lidových písní. Cestu ke sbírání folklórní písně mu ukázal František Ladislav Čelakovský svými Slovanskými národními písněmi.*“¹³⁹ Hlavní význam Sušilova moravského národopisu spočíval také v získávání dalších mnohých nadšenců pro národopisnou práci v rámci lidové kultury. František Sušil byl výraznou osobností, vytvořil kolem sebe seskupení

¹³⁵ FROLCOVÁ, Věra, ed. František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace. Rousínov: Město Rousínov, 2004. ISBN 80-85010-65-8, s. 30-32.

¹³⁶ František Sušil: Literatura, žurnalistika. Brno: František Sušil [online]. Brno: Statutární město Brno [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.brno.cz/w/frantisek-susil>

¹³⁷ FROLCOVÁ, Věra, ed. František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace. Rousínov: Město Rousínov, 2004. ISBN 80-85010-65-8, s. 33.

¹³⁸ Tamtéž, s. 33.

¹³⁹ HOMOLOVÁ, Květa, ed. Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 254.

literárně a národopisně činných pracovníků. Byl znám svou poctivou intelektuální prací, kreativitou, pedagogickými schopnostmi, vstřícností a vlídností k lidem.¹⁴⁰ Do Sušilovi družiny patřili nejenom činní kněží, ale i lidé jiných povolání, jako např. *Matěj, Jakub a Tomáš Procházkové; Jan Bílý; František Pojmon; Beneš Method Kulda; Jan Soukop; Karel Šmídek; Pavel Křížkovský; Jan Vojtěch; Tomáš Šimbera* a mnoho dalších.¹⁴¹

Jeho největším dílem byla kniha s názvem *Moravské národní písně*. V prvním díle (1835) najdeme písně z Rousínova a jeho okolí, ve druhé polovině Sušil rozšířil posbírané písně pro celou Moravu. Do oficiálního vydání zařadil jen ty písně, které sám zapsal nebo si je dodatečně ověřil. Další sbírka s názvem *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými* obsahuje 2 361 písní převážně ze Slovácka, také Valašska, Lašska, Hané i Brněnska. Ve svých dílech zaznamenává různé varianty samotných písní, místo sběru apod. Písně třídí podle námětů a žánrů, např. písně historické, milostné, svatební, rodinné, vojenské, hospodské, žertovné a legendy. „Zaznamenával je v nářečí toho, kterého kraje s místním uvedením a doprovázel je vlastními zápisy nápěvů. U některých písní zachycoval i varianty a pokoušel se sestavit znění, které pokládal za původní.“¹⁴² Jeho sbírky se staly základem pro další národopisnou činnost a hlavně zdrojem.¹⁴³ Působení Františka Sušila přineslo podněty pro další práci. Přínos byl i po následující generace oceňován připomínán. Jinak tomu není i dnes. Jeho odkaz rozvíjeli i další významné osobnosti jako *František Bartoš, Leoš Janáček* a další.¹⁴⁴

František Sušil trpěl potížemi se zrakem a revmatismem. Zemřel na plicní chorobu 31. 5. 1868 v Bystřici pod Hostýnem. V centru města Brna najdeme i ulici, která je po něm pojmenována.¹⁴⁵

¹⁴⁰ FROLCOVÁ, Věra, ed. František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace. Rousínov: Město Rousínov, 2004. ISBN 80-85010-65-8, s. 35.

¹⁴¹ FROLCOVÁ, Věra, ed. František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace. Rousínov: Město Rousínov, 2004. ISBN 80-85010-65-8, s. 36.

¹⁴² HOMOLOVÁ, Květa, ed. Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 254.

¹⁴³ František Sušil: Literatura, žurnalistika. Brno: František Sušil [online]. Brno: Statutární město Brno [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.brno.cz/w/frantisek-susil>

¹⁴⁴ FROLCOVÁ, Věra, ed. František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace. Rousínov: Město Rousínov, 2004. ISBN 80-85010-65-8, s. 36.

¹⁴⁵ František Sušil: Literatura, žurnalistika. Brno: František Sušil [online]. Brno: Statutární město Brno [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.brno.cz/w/frantisek-susil>

6.2.1.2 Dílo

Sbírky.:

Moravské národní písně (1835)

Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými (1853-1860)

Poezie.:

Básně (1847)

Růže a trní (1851)

Díla teologická.:

Spisy svatých otců apoštolských (1837)

Evangelium svatého Jana (1886)

Evangelium svatého Lukáše (1885)

Evangelium svatého Marka (1885)

Evangelium svatého Matouše (1871)

Spisy sv. Otců apoštolských a Justina mučedníka (1874)

Krátká prosodie česká (1863)¹⁴⁶

¹⁴⁶ Databáze knih. *Databáze knih: František Sušil* [online]. Praha: MAFRA, 2008 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/frantisek-susil-2558>

7 Tuzemský a zahraniční výzkum v souvislosti s předmětem Hudební výchova a lidovou písní

V následujících podkapitolách bychom si představili dva výzkumy. První podkapitola je věnována výzkumu tuzemskému, následující podkapitola naopak výzkumu zahraničnímu.

7.1 Tuzemský výzkum

7.1.1 Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice

Výzkum byl uskutečňován *Katedrou hudební výchovy na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně* v roce 2009. Autoři výzkumu se zaměřili na oblast hudební výchovy. Cílem výzkumu bylo stanovení *zkoumání současného trendu uplatňování lidové hudby v hudební výchově na základních školách a z části i na středních školách v České republice*.¹⁴⁷ Metodou výzkumného šetření byly na míru vytvořené on-line dotazníky, které obsahovaly 11 uzavřených otázek.¹⁴⁸ Stanoveny byly dvě hlavní hypotézy.¹⁴⁹

1. „Učitelé hudební výchovy si uvědomují význam českého hudebně-folklórního dědictví pro rozvoj osobnosti žáků, kulturně-společenského života i pedagogické činnosti. Jsou přesvědčeni o jeho kulturních hodnotách a výchovně-vzdělávacím potenciálu.“¹⁵⁰
2. „Učitelé hudební výchovy zařazují lidovou hudbu do výchovně-vzdělávacího procesu, třebaže dnešní žáci nepřijímají spontánně tuto oblast příliš příznivě.“¹⁵¹

¹⁴⁷ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 13 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

¹⁴⁸ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 18 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

¹⁴⁹ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 21 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 21.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 21.

Pro otázky zaměřené např. na názory vyučujících k hudebnímu folklóru a jejich vliv na pedagogickou činnost, byly stanoveny dílčí dvě hypotézy.¹⁵²

1. „Přístup učitele k lidové hudbě a způsob její aplikace do výuky ovlivňuje životnost tradiční lidové kultury a folklóru v lokalitě působiště, popř. rodiště učitele.“¹⁵³
2. „Na přístup učitele k lidové hudbě a způsob její aplikace do výuky má vliv typ jeho hudebních aktivit ve volném čase.“¹⁵⁴

U respondentů byl zkoumán orientační počet obyvatel v místě školy učitele, věk, pohlaví, vzdělání a délka jeho praxe, hudební aktivity ve volném čase učitele apod. Z poskytnutých údajů můžeme vyčíst, že největší procentuální zastoupení škol je u škol v lokalitách do 2 tisíc a do 20 tisíc obyvatel. Z hlediska pohlaví většina zúčastněných byly ženy, zvláště u základních škol. V době výzkumu měli největší věkové zastoupení učitelé ZŠ a SŠ mezi lety 51 a 60 lety. Naopak učitelé ve věku do 30 let tvořili malé procento z celkového počtu respondentů. S věkovým složením respondentů souvisí i graf s délkou praxe učitelů. Necelých 95 % učitelů dosáhlo vysokoškolského vzdělání. Největší skupinu respondentů tvořili učitelé vyučující na 1. stupni základních škol. Pod aktivní hudební činností si můžeme představit folklórní soubory či místní sbory. Posledním grafem byl právě graf ukazující výsledky této problematiky, to znamená, že menší polovina dotazovaných byla aktivními hudebníky.¹⁵⁵

Následující kapitolu věnovali autoři výzkumu výsledkům výzkumu a analýze odpovědí respondentů. Tato kapitola byla rozdělena do třech hlavních podkapitol. Z úvodní otázky, která se zaměřovala na využití lidové hudby v hodině hudební výchovy, bylo zcela jasné vyhodnotit její výsledek. Z hudebních žánrů nejčastěji využívaných při výuce jasně převažuje *moderní populární hudba*, následuje *lidová hudba*, těsně *vážná hudba* a s nejmenším procentuálním zastoupením pak *jazzová hudba*. V rámci první otázky autoři také zjišťovali, které aktivity u jednotlivých žánrů učitelé využívají. U vážné hudby převažoval *poslech* či *tanec* a s ním související *pohybové ztvárnění hudby*.¹⁵⁶

¹⁵² KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 22 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

¹⁵³ Tamtéž, s. 22.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 22.

¹⁵⁵ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 25-30 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

¹⁵⁶ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 31-77 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

U lidových písní mezi nejčastější aktivity zařadili učitelé *zpěv písní a instrumentální doprovod*. Obdobně jako u vážné hudby je využíván i *tanec s pohybovým vyjádřením hudby*.¹⁵⁷

Ve sféře moderní hudby výsledky celkově dopadly podobně jako u předchozích oblastí. U jazzové hudby naopak jsme si mohli všimnout odlišných výsledků. Převažoval *poslech a teoretický výklad*. Kromě učebnic využívají učitelé se svými žáky zpěvníky, internet, hudební nástroje, Orffovy hudební nástroje, materiály z různých seminářů či materiály vlastní výroby, např. prezentace a pracovní listy. Součástí třetí kapitoly byly i názory vyučujících na uplatňování lidových písní v hudební výchově. Na otázku, zda jsou lidové písně vhodnou součástí současné hudební výchovy, odpovědělo necelých 95 % učitelů kladně. Autoři zároveň uvedli, že větší polovina respondentů reagovala i na uplatnění lidových písní tím, že zařazují lidové písně i do jiných předmětů, a to hlavně do předmětu *Český jazyk a literatura*. V rámci diplomové práce jsme se zaměřili i na podkapitolu s názvem *Doporučení vyučujících, jak dnešní mládeži předkládat lidovou hudbu*. Jedním z doporučení učitelů bylo „*aktivně zapojovat žáky do práce s lidovou písní*“, tedy ve zpěvu, ale i při poslechových či pohybových aktivitách. Dalším doporučením bylo využití ostatních předmětů, např. pracovat s textem dané lidové písně, zaměřit se i na regionální kulturu či lidové tradice. Dle odpovědí učitelů je také důležité, aby se žáci setkávali s lidovou hudbou již od raného věku, v mateřských školách, a právě na prvním stupni základních škol. Následující část výzkumného šetření byla věnována rozdělení učitelů dle etnografických regionů.¹⁵⁸

Práce je zaměřena taktéž i na region Hané, proto se zaměříme i na výsledky v rámci tohoto regionu. Respondenti byli většinou zkušenými učiteli s praxí nad 10 let. Převažovali učitelé 1. stupně ZŠ. Učitelé z regionu Haná jsou ze 41 % aktivními hudebníky navštěvujícími převážně pěvecké soubory či kapely. Ve výuce hudební výchovy využívají převážně zpěv a hudební nástroje. Učebnice jsou využívány u více jak 70 % respondentů, v rámci nakladatelství jde převážně o nakladatelství *Nová škola*. Mezi hojně využívané zpěvníky patří *Já, písnička*, které jsou vhodné pro žáky 1. stupně.¹⁵⁹

¹⁵⁷ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 31-77 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 31-77.

¹⁵⁹ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 93-99 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

Nejčastěji zpívanými lidovými písněmi jsou *Vyletěla holubička ze skály; Dobrá noc, má milá; Černé oči jděte spát a Ach synku, synku*.¹⁶⁰

Z výsledku celého výzkumu vyplývá, že „většina dotazovaných učitelů je přesvědčena o pozitivních hodnotách lidové hudby“. Hlavní hypotéza č. 1 byla potvrzena. Dle výsledků výzkumu lze tedy říci, že učitelé jsou přesvědčeni o kulturních hodnotách a významu hudebně-folklórního dědictví pro rozvoj osobnosti žáků. Hlavní hypotéza č. 2 byla taktéž potvrzena. Dle očekávání autorů výzkumu se ukázalo, lidová hudba v hudební výchově je uplatňována hlavně v rámci praktických činností. Dílčí hypotéza č.1 se dle výsledků výzkumu nepodařilo potvrdit ani vyvrátit z důvodu větších odchylek v odpovědích učitelů vzhledem k jejich hudebním aktivitám v jejich volném čase. K folklórnímu dědictví měli výrazně lepší vztah vyučující navštěvující folklórní soubor či cimbálovou muziku. Těchto vyučujících bylo však minimum. Naopak dílčí hypotéza č. 2 byla potvrzena. Jedním z problému je samotná motivace žáků. Vyučujícím chybí způsoby, jak žákům folklór předat a materiály, které by mohli využít v hodinách hudební výchovy.¹⁶¹

Jedním ze způsobů, jak upoutat pozornost žáků o folklór, je využít lidových tradic v rámci lidského poznání a hlavně prožitků. Za spousty pedagogů mluví výrok: „*lidová hudba, lidové písně, to je metodický základ, krásné rozebírané texty s příběhy, jsou to naše (bez patosu) kořeny*.“¹⁶²

7.2 Zahraniční výzkum

7.2.1 UF Study: Children's knowledge gap of folk songs threatens

heritage

Výzkum se uskutečnil v Gainesville na Floridě roku 2003. Autorkou výzkumu je Cathy Keen. Výzkum píše o tom, že žáci ve Spojených státech amerických nezpívají písně svého „*dědictví*“, tedy hrozí nebezpečí ztráty „*národnostní identity*“, jak nastiňuje i sama studie z univerzity ve Floridě. Výzkum, který probíhal celostátně zjistil, že školní programy zaměřené na hudbu umožňují vyučujícím přehlížet generacemi staré ukolébavky a lidové písně. Místo nich žákům zprostředkovávají pouze nejnovější popové

¹⁶⁰ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 93-99 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

¹⁶¹ KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 120-125 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

¹⁶² KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019, s. 126 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>

hity. Žáci tedy většinou znají texty populárních písní, jako jsou např. „*Oops I Did it Again*“ od Britney Spears nebo „*Love Yourself*“ od Eminema. Oproti tomu texty písní jako jsou např. „*Mary Had a Little Lamb*“ nebo „*Old MacDonald Had a Farm*“ neznají vůbec. Většina mladistvých dle studie neumí zpívat „*vlastenecké, lidové a dětské písně*“. Důvodem je nedostatečný prostor pro naučení se těchto písní.¹⁶³

V létě a na podzim roku 2002 byl proveden výzkum v rámci 4 000 učitelů hudby celostátně na základních až středních školách o tom, jaké množství učí a jak řádně studenti znají nazpaměť 100 známých písní považovaných za reprezentanta „*amerického dědictví*“. Dokonce jen malé množství studentů zná státní hymnu. Výzkum taktéž ukázal, že tyto písně napomáhají dětem „*dozvědět se o důležitých událostech, ale také jim umožňují blíže propojit se s těžkostmi a radostmi jejich prarodičů a předků*“. Velké množství učitelů také sdělilo, že malá část studentů je schopna písně zazpívat a že jejich nácviku věnovali málo času. „*Ačkoli Američané říkají, že zpěv lidových písní a písní našeho dědictví je důležitý, ve školách jich vyučujeme jen velmi málo. Možná tento výzkum upozorní pedagogy a rodiče, že to, co říkáme, že chceme pro naše mladé lidi, nemusí být nutně to, co učíme.*“ (profesor hudby UF Russell Robinson, který na studii dohlížel)¹⁶⁴

Nejvíce dětských písní vyučovali učitelé ve městech, po nich následovali učitelé na venkovských školách. Příměstské školy nápadně zaostávaly. Hudební programy byly pod ohromným tlakem, díky špatné ekonomice a nových mandátů, z nichž většina klade velký důraz spíše na ověřování čtení a matematiky. Mnoho studentů tedy nedostalo kvalitní a přijatelné hudební vzdělání.¹⁶⁵

¹⁶³ UF Study: Children's Knowledge Gap Of Folk Songs Threatens Heritage – News – University of Florida. Home – News – University of Florida [online]. Copyright © University of Florida, Gainesville, FL 32611 [cit. 14.11.2022]. Dostupné z: <https://news.ufl.edu/archive/2003/05/uf-study-childrens-knowledge-gap-of-folk-songs-threatens-heritage-1.html>

¹⁶⁴ UF Study: Children's Knowledge Gap Of Folk Songs Threatens Heritage – News – University of Florida. Home – News – University of Florida [online]. Copyright © University of Florida, Gainesville, FL 32611 [cit. 14.11.2022]. Dostupné z: <https://news.ufl.edu/archive/2003/05/uf-study-childrens-knowledge-gap-of-folk-songs-threatens-heritage-1.html>

¹⁶⁵ Tamtéž

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Aplikační část

Cílem aplikační části bylo zjistit u žáků 4. a 5. tříd jejich povědomí o kultuře regionu Haná, jeho zvycích a tradicích, lidových krojích či jeho specifickém nářečí. V první části se budeme věnovat metodickým listům, které byly vytvořeny pro 4. a 5. třídu, tedy pro 2. období 1. stupně základních škol. V druhé části se budeme věnovat výsledkům krátkých dotazníků v rámci metody dotazování, které byly aplikovány ještě před samotnými metodickými listy.

8.1 Příprava výzkumu

Výzkum byl aplikován na třech základních školách v regionu Haná. Všechny tři základní školy jsou školy plně organizované. Dvě ze základních škol se nachází přímo ve Vyškově, třetí základní škola se nachází nedaleko Vyškova v malé obci.

První základní škola (ZŠ č. 1) je jedinou základní školou ve Vyškově, při které je zřízena i mateřská škola. Žáci, kteří základní školu navštěvují, jsou převážně děti žijící v okolí školy. V každém ročníku jsou vždy dvě třídy. Škola se zaměřuje spíše na oblast sportu, matematiky a přírodovědných předmětů.

Druhá základní škola (ZŠ č. 2) se nachází přímo v centru města. První stupeň nabízí rozšířenou výuku hudební výchovy, na druhém stupni pak nabízí rozšířenou výuku matematiky a přírodovědných předmětů. Oproti předchozí základní škole je ve třídě větší počet žáků, zároveň v každém ročníku na prvním stupni jsou tři třídy, na druhém stupni pak tříd víc.

Poslední základní školou (ZŠ č. 3) je škola nacházející se v obci. V každém ročníku se nachází jedna třída, školu navštěvují děti místní i děti z okolních obcí. Zajímavostí je, že žáci píší nespojitým písmem, které vzniklo na bázi renesančního písma. K základní škole patří i mateřská škola.

V rámci zmíněných tří základních škol jsme aplikovali výzkum v osmi třídách u žáků prvního stupně. Do výzkumu v rámci metodických listů bylo zapojeno celkem 128 žáků a v rámci metody dotazování bylo zapojeno celkem 196 žáků.

8.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit úroveň znalostí lidových písní a lidových tradic u žáků prvního stupně základních škol v rámci etnografického regionu v místě bydliště. Výzkum byl zaměřen na žáky 4. a 5. tříd, tedy na 2. období prvního stupně. Součástí bádání bylo i zjišťování zájmu právě o lidovou kulturu a povědomí o místní lidové hudbě a tanci.

Předpokládáme, že se žákům nedostává dostatek informací a podnětů proto, aby se o folklór jako takový, lidové písně a tradice ze svého regionu začali zajímat.

8.3 Výzkumné předpoklady

1. Výzkumný předpoklad

Žáci znají lidové písně a lidové tradice ze svého regionu.

2. Výzkumný předpoklad

Žáci neznají lidové písně a lidové tradice ze svého regionu.

3. Výzkumný předpoklad

Žáci projevují zájem o lidové tradice a folklór svého regionu.

4. Výzkumný předpoklad

Žáci neprojevují zájem o lidové tradice a folklór svého regionu.

8.4 Výzkumné šetření

Cílem výzkumného šetření bylo vytvořit soubor metodických listů s jejich využitím v hodinách hudební výchovy. Prostřednictvím metodických listů a aplikace v jednotlivých vyučovacích hodinách se žáci měli možnost seznámit s nářečím etnografického regionu, zvyky a tradicemi, lidovou písní nebo tancem. Následná reflexe metodických listů slouží jako shrnutí průběhu jednotlivých vyučovacích hodin, ať už ze strany samotných respondentů nebo ze strany aplikujícího.

8.5 Příprava námětů na hodinu hudební výchovy s tematikou folklóru

Metodické listy a jejich témata jsou vytvořené ve dvou vyhotoveních, zvlášť pro 4. a zvlášť pro 5. ročník. Témata jsou *Nářečí u nás na Hané*, *Zvyky a tradice na Hané*, *Lidový kroj* a *Lidový tanec*. Každé téma obsahuje nácvik lidové písně nejlépe místní či z okolí města Vyškova, seznámení s daným tématem, na závěr i pracovní list pro žáky obsahující shrnující dílčí úkoly. Snažili jsme se vybrat takové lidové písně, které by spadaly do regionu nebo aby se v textu písně hovořilo přímo např. o tanci, tradici apod.

8.6 Realizace výzkumu

8.6.1 Metodické listy – Nářečí u nás na Hané

Dne 1. prosince 2022 jsem navštívila třídu 4.A na ZŠ č. 1. Toho dne bylo ve třídě přítomných 19 žáků. Při výuce jsem postupovala podle předem napsané přípravy s menšími odchylkami, převážně z časových důvodů. Tématem této hodiny bylo *Nářečí u nás na Hané*. Na úvod hodiny jsme si s žáky zahráli karetní hru *Já mám – kdo má*, která je velice oblíbená u žáků jakéhokoli ročníku. Výhodou této karetní hry je její variabilita, kdy ji můžeme využít pro jakékoli učivo jakéhokoli předmětu. Vzhledem k menšímu počtu žáků, obdrželi někteří žáci i dvě herní karty. Hra byla vytvořena na téma hudebních nástrojů a hudební teorie. Na pravidlech hry se takto nic nezměnilo. Pravidla žákům byla řádně vysvětlena. Protože se jednalo o nářečí, po úvodní hře jsem žákům přečetla krátký příběh z knihy *Povídky: Pod hanáckou oblohou (Jak byl Janek u muziky, str. 23)*. Po přečtení příběhu jsem dala žákům prostor sdělit, o čem příběh byl, zda příběhu rozuměli, případně kterým slovům či souslovím naopak z textu nerozuměli. Slova, která mi žáci sdělili, jsem napsala na tabuli a společně jsme se pokusili přijít na to, co daná slova znamenají. Slova, kterým žáci nerozuměli byly např. *renské – platidlo; po požehnáno – po mši; ledi – lidi; čárel – běžel; sklačoval – stlačoval; jož – již; otrobe – otruby; škrk – hop*. Abych žákům více přiblížila region Hané, přinesla jsem do třídy etnografickou mapu České republiky a k tomu běžnou mapu republiky. Prostřednictvím map jsem žákům ukázala, kde se region nachází, která další města spadají pod tento region a které další folklórní regiony v České republice máme. Žáci tak měli možnost se seznámit s dalším druhem mapy. Před samotným nácvikem lidové písně jsem s žáky provedla dechová a artikulační cvičení. Následovalo rozezpívání. Nácvik samotné lidové písně nebyl tak náročný, jak jsem předpokládala. Lidovou píseň, kterou jsem pro tuto hodinu zvolila, nese název *Jedna, dva, tři*. Nápěv samotné písně byl totožný jako u lidové písně *Jedna, dva, tři, čtyři, pět*. Text lidové písně byl podobný tomu u námi známější verze této písně. Druhou sloku písně si žáci lehce zapamatovali vzhledem k opakování slov. Poslední částí hodiny byla práce v pracovním listě, který je vytvořený přímo pro dané téma hodiny. Pracovní list z časových důvodů nestihli žáci celý. Obsahem pracovního listu byly čtyři dílčí úkoly. Prvním úkolem bylo zaznačení na mapě České republiky regionu Haná a města Vyškov. Druhým úkolem bylo vybarvit stejnou barvou slova v hanáckém dialektu se slovy s jejich správným spisovným ekvivalentem. Třetím úkolem bylo tzv. *hudební sudoku*. Větší část třídy pravidla sudoku ovládala, ale vzhledem k zbývajícím časové dotaci jej nestihli žáci vyplnit.

Ti žáci, kteří pravidla sudoku neznali, se automaticky přesunuli k poslednímu úkolu a tím bylo zaznačení pomlky, houslového klíče, předznamenání, repetice a taktů v notovém zápise lidové písně, kterou se žáci v hodině naučili.

Z pozorování v rámci výuky mohu říci, že žáci aktivně spolupracovali. Pro žáky 4. třídy jsem vybrala kratší a méně náročný příběh na poslech. Nabídka neznámých slov byla podstatně menší oproti starším žákům. Význam některých slov dokázali žáci sami rozpoznat z kontextu samotné věty či odstavce, v němž se dané slovo nacházelo. Vzhledem k jednodušší lidové písni, a tedy i rychlejšímu nácviku písně se mi vše, kromě části pracovního listu, podařilo s žáky úspěšně vyzkoušet. Celkově hodinu s žáky hodnotím jako velmi vydařenou.

Dne 30. listopadu 2022 jsem navštívila třídu 5.A na ZŠ č. 2. Přítomných žáků ve třídě bylo celkem 22. V úvodní části hodiny jsme se se žáky věnovali mapě České republiky. Práce s mapou probíhala obdobně jako u předchozí třídy. Žáci odpovídali na otázky, vyhledávali na mapě jednotlivá města, která spadají pod region Haná. Na to jsme následně navázali čtením textu z knihy *Veselé obrázky z Hané (Jak Anča vařila šišky, str. 5-11)*. Před čtením textu si žáci otevřeli sešit, do kterého si při čtení příběhu psali ta slova, kterým nerozumí. Jako první jsem žákům přečetla úryvek z příběhu. Následně jsem nechala žáky, aby mi sdělili, která slova jsou pro ně neznámá, kterým nerozumí. Mezi takovými slovy byla často slova jako např. *šeške – šišky; vetahoje – vytahuje; vybájili – vymysleli; lopocení – námaha; béře – bere; oškvarky – škvarky; pobřinkany trnkama – polité švestkami rozředěnými v mléce; látke – hrnce na mléko; tlach – výmysl; kerése – kterýsi*. Vzhledem k ubývajícimu času jsme s žáky stihli pouze dechová cvičení a některá ze cvičení hlasových. Následně jsme se přesunuli k nácviku lidové písně s názvem *Rostó, rostó, rostó*. Tuto lidovou píseň již žáci znali, proto jsme si pouze pomocí čtení textu zopakovali a poté i dvakrát zazpívali. Součástí přípravy na hodinu byl i vytvořený pracovní list, který obsahuje čtyři dílčí úkoly. Prvním úkolem bylo zaznačení v notovém zápise předznamenání a určení jakým tónem lidová píseň začíná. Druhým úkolem bylo přečtení si navazujícího úryvku z příběhu a napsání spisovného ekvivalentu vybraných slov z textu. Třetí úkol navazoval na předchozí svým zadáním. Lišil se pouze větším množstvím libovolných slov v nabídce a vyšší náročností. Poslední úkol se věnoval novému zápisu dané lidové písně, kde žáci vyznačili požadované pojmy předem určenou barvou.

V rámci výuky jsem si u žáků všimla zájmu o nářečí z regionu, kde žijí. Žáci mi sami sdělili, že s nářečím jako takovým se již nesetkávají, proto bylo pro ně náročné příběh poslouchat. Text byl náročný množstvím zajímavých a pro žáky neznámých slov.

Např. z 11 slov v tabulce u 3. úkolu v pracovním listě většinou žáci rozeznali tato slova: *mózovat – potulovat se; spózet se – lézt někam; háklivé – choulostivý; nachrblané – nachlazený; glgat – hltavě pít*. Vzhledem k lidové písni, kterou žáci dobře znali, stihli vyřešit dva úkoly z pracovního listu, z velké části úkoly č. 2 a 3.

8.6.2 Metodické listy – Zvyky a tradice na Hané

Dne 2. prosince 2022 jsem navštívila třídu 5.B na ZŠ č. 1. Přítomných bylo celkem 13 žáků. První aktivitou byla didaktická hra *Já mám – kdo má*, ve verzi lidových písní. Následující aktivitou byl krátký rozhovor s žáky o tom, zda znají některé zvyky a tradice z Hané a zda ví, kde se Haná nachází na mapě. Nejčastějšími odpověďmi byly krojované hody a kolotoče, Velikonoce a jednou zazněla i Smrtná neděle. Pro přiblížení jsem dětem jako v ostatních vyučovacích hodinách přinesla mapu České republiky, taktéž etnografickou mapu republiky. Žáci tak měli možnost nahlédnout do map a podívat se, kde přesně se region Haná nachází a které další folklórní oblasti jej obklopují. Pro žáky jsem měla připravenou následně prezentaci, ve které jsem promítla zvyky a tradice, které se každoročně konají právě i na Hané. Každá tradice a zvyk byly stručně s nejdůležitějšími body popsány a následovala i fotografie, kterou žáci měly k dispozici i v tištěné podobě. Žáky jsem seznámila se zvyky, jako jsou *Sečení líky, Jízda králů, Vynášení smrti a Hanácká svajba*. Po prezentaci jsme si s žáky vyzkoušeli dechová a artikulační cvičení. Následovalo rozezpívání. Z důvodu absence keyboardu jsem žákům zprostředkovala lidové písně pouze prostřednictvím kanálu YouTube, kde jsem vybrala ať už všemi známé lidové písně i méně známé starší lidové písně, které žáci znali méně. Většinu lidových písní si žáci zazpívali. Po zpěvu lidových písní jsem žákům rozdala pracovní list v rámci daného tématu. Zadání dílčích úkolů jsem žákům vysvětlila před samotným rozdělením pracovních listů. Protože jsme větší část hodiny věnovali seznámení se zvyky, tradicemi na Hané a zpěvu lidových písní, zbývalo málo času na vyplnění pracovního listu. Většinou žáci stihli správně doplnit první a druhé cvičení. Obsahem pracovního listu bylo pět dílčích úkolů. Prvním z nich bylo doplňování správných slov do druhé a třetí slok lidové písně. Následoval výběr správných a špatných odpovědí o tradicích a zvycích, se kterými se žáci prostřednictvím vyprávění a prezentace seznámili. Třetím úkolem bylo přiřazení k názvům not jejich hodnoty. Čtvrtým úkolem bylo napsat jednu lidovou píseň ve které se zpívá o vodě, o rostlině a o zvířatech. Posledním úkolem bylo napsání rozdílu mezi lidovou a umělou písní. Na konci hodiny proběhlo s žáky krátké hodnocení, kdy žáci měli prostor sdělit, co se jim v hodině líbilo, co naopak ne.

Vyučovací hodina se vzhledem k odpovědím žákům vydařila. Danému tématu by se dalo případně i více podrobněji věnovat. Pro žáky jsem měla připravenou ještě jednu didaktickou hru do hodiny hudební výchovy, a to *Poznáváme písničku*, kdy by byli žáci rozděleni do menších skupinek, které by se následně postupně dohodli na jedné z lidových písní, které byly připravené hned na úvod prezentace. Úkolem ostatních skupin by bylo uhádnout, kterou lidovou píseň daná skupina rytmicky vytleskává. Obměnou vytleskávání by byla i možnost pantomimy či krátké scénky. Žáci znali méně lidových písní, proto i možnost přehrání většího množství lidových písní na prostřednictvím internetu bylo pozitivní obměnou. Dle pozorování bylo možné si všimnout, že žáky zpěv lidových písní baví, proto si myslím, že i nácvik připravené lidové písně by žáky bavil.

Dne 9. ledna 2023 jsem navštívila 4. třídu na ZŠ č.3. Přítomných žáků bylo celkem 14. Tématem vyučovací hodiny byly *Zvyky a tradice na Hané*. Ten stejný den navštívila základní školu cimbálová muzika Réva, která měla sestavený svůj hudební program nejen pro žáky prvního stupně, ale i toho druhého. Na představení jsem byla pozvaná i já, zvláště kvůli mému tématu diplomové práce. Představení bylo rozděleno na několik částí, podle jednotlivých žánrů. Žáci měli tedy možnost poslechnout si verze klasických, rockových, jazzových, pohádkových, filmových a moderních popových verzí hrané právě na lidové hudební nástroje, kterými jsou především cimbál, housle, kontrabas a klarinet. Součástí představení byli i různé kvízové otázky spojené s danými žánry, např. „*Jak se jmenuje cyklus skladeb, jehož součástí je i Vltava, kterou jsme Vám právě teď zahráli?*“ Odměnou vždy byla kartička s fotografií muzikantů a propisovací tužka. Představení si žáci velice užili. Následující hodinu žáci měli hudební výchovu, ve které jsme díky představení navázali na lidovou tvorbu, zvyky a tradice. Na úvod hodiny jsem krátce žáky seznámila s územím regionu Haná pomocí etnografické mapy. Následně jsme se přesunuli k aktivitě, kdy jsem žáky rozdělila do tří skupin. Úkolem každé skupiny bylo poskládat lidovou písničku správně bez toho, aniž by věděli, co za lidovou píseň obdrželi. Cílem bylo zjištění názvu lidové písně. Díky tomu, že ve třídě bylo 14 žáků jsem využila pouze tři lidové písně z celkových osmi lidových písniček vybraných dle osobních zkušeností z mateřských, základních škol nebo příměstských táborů. Jednalo se tedy o lidové písně, které většina dětí zná často již od předškolního věku a zároveň jsou moravskými lidovými písněmi, např. *Maličká su; Bude zima, bude mráz; Marjánko, Marjánko apod.* Nejprve žáci obdrželi těžší verzi lidové písně, kdy dostali chvíli prostor pro správné poskládání, následně jsem skupinám rozdala i verze s textem, které žákům poté pomohli pro úplné bezchybné poskládání lidové písně. Jakmile měla skupina práci hotovou, obdržela tvrdý barevný papír velikosti A3.

Konečným úkol pak bylo nalepení lidové písně ve verzi se slovy na barevný papír, napsání jejích názvu, a nakonec i podepsání se. Pokud by bylo možné větší časové dotace nebo možnosti propojení s hodinou výtvarné výchovy, žáci by si jistě svoji práci ve skupině dozdobili, připsali případně následující sloky apod. Před samotnou prezentací jsem s žáky rozvinula dialog ohledně zvyků a tradic na Hané. Víceméně většina žáků se shodla na tradicích jako jsou např. *Velikonoce, krojovaný průvod, hody a Vynášení Smrtky*. Následně jsem žákům prostřednictvím interaktivní tabule ukázala prezentaci s několika dalšími zvyky a tradicemi, které souvisí s regionem Haná. Mezi tradice a zvyky, které jsem do prezentace zařadila byli *Sečení lúke, Morena, Hanácká svajba* a *Jízda králů*, která nepatří jen k regionu Slovácko a k Vlčnovu, ale i k regionu Haná a každý rok ji můžeme vidět v Kojetíně či Doloplazech. Prostřednictvím prezentace měli žáci možnost si prohlédnout fotografie těchto zvyků a přiblížit si více právě i méně známé tradice. Po prezentaci jsme se přesunuli k nácviku lidové písně – *Čí só hode, naše hode*. Před nácvikem jsem si s žáky vyzkoušeli některé z připravených dechových a artikulačních cvičení. Následovalo rozezpívání a následně nácvik lidové písně. Na závěr hodiny jsem žákům pouze věnovala pracovní listy, které obsahovali nejenom naučenou lidovou píseň, ale i další dílčí úkoly. Poté jsem se žáků zeptala, zda se jim vyučovací hodina líbila, co přesně se jim líbilo a co naopak ne.

Vyučovací hodina se velice povedla. Kromě pracovního listu, který byl vytvořen jako opakování daného tématu a který jsme nestačili vyplnit, jsme stihli vše, co bylo pro výuku naplánované. Z hodnocení žáků lze říci, že hodina byla vydařená. Nejvíce se však žákům líbila lidová píseň, které byla nejspíš pro žáky zajímavá díky typickému nářečí. Při úvodní aktivitě se známými lidovými písničkami žáci ve skupinách spolupracovali a diskutovali. Další zábavnou částí hodiny byly artikulační cvičení, pro žáky známé jako jazykolamy. Žáci zde měli možnost se podělit se spolužáky svými jazykolamy. Nácvik samotné písně proběhl vskutku rychle. Žáci pochopili význam lidové písně, méně známá slova, která se v písni vyskytují ihned rozeznali. Lidové písně jsme se věnovali až do konce vyučovací hodiny, přičemž mohu říci, že hned po prvním předzpívání sloky a následnému postupnému nácviku první sloky, kdy jsem sloku rozdělila na tři části, si žáci slova zapamatovali a pak už jen zbývalo si lidovou píseň zazpívat pro upevnění. Myslím, že některým žákům pomohla i pro ně známá melodie lidové písně a menší obtížnost písně, ať už díky počtu slov nebo složité proměnlivé melodii.

8.6.3 Metodické listy – Lidový kroj

Dne 2. prosince 2022 jsem taktéž navštívila třídu 5.A na ZŠ č. 1. Přítomných žáků bylo ten den 15. Na úvod hodiny jsem si pro žáky připravila didaktickou hru *Já mám – kdo má*, na téma lidových písní. Díky velkému zájmu o tuto didaktickou hru v předchozí třídě, rozhodla jsem se ji vyzkoušet i ve třídě následující. Abych žákům přiblížila lépe region Hané, použila jsem k tomu etnografickou mapu České republiky, pomocí které se žáci s regionem seznámili. Prostřednictvím mapy, která mezi žáky kolovala, si vzájemně ukazovali, které další regiony se na území České republiky nachází a které sousedí s Hanou nebo naopak které jsou nám vzdálené. Následující částí bylo prezentování předem připravené prezentace žákům, prostřednictvím které se mohly seznámit s lidovým krojem, ať mužským nebo ženským, jeho jednotlivými částmi a dalšími zajímavostmi. Prostřednictvím otázek v prezentaci žáci postupně přicházeli sami na to, co je typické pro kroj z regionu Haná, jak je zdobený apod. Po odprezentování samotné prezentace jsem žákům rozdala do lavic pro bližší nahlédnutí fotografie krojů nejenom z Hané, pro porovnání i z oblasti Valašska. Poté jsme s žáky provedli některá z dechových cvičení, rozezpívali jsme se pomocí jednoduchých hlasových cvičení a následně došlo k seznámení s lidovou písní – *Hop, hop, Bartoško*, která je zároveň i ukolébavkou. Melodicky nebyla lidová píseň pro žáky těžká, text už byl pro zapamatování složitější, jako u ostatních lidových písní. Díky delšímu nácviku písně a poslechu dalších lidových písní zbylo už jen málo času pro pracovní list. Obsahem byly čtyři dílčí úkoly. Prvním z nich byl kvíz lidových písní, který obsahoval sedm jednoduchých otázek. Následoval úkol, kde si žáci vybrali jednu z lidových písní, kterou se měli pokusit zakreslit. Třetím úkolem bylo přiřazování obrázků jednotlivých částí kroje a posledním úkolem bylo zaznačit v notovém zápisu jednotlivé části každé písně, tím mám na mysli pomlky, houslový klíč, předznamenání a repetice s takty. Veškeré pokyny k pracovním listům jsem žákům vysvětlila před samotným rozdělením. Proto většina žáků zvládla splnit první úkol, kterým byl jednoduchý kvíz lidových písní a dále úkol, kde žáci přiřazovali jednotlivé obrázky části krojů k jejich správným názvům. Pracovní listy si žáci nechali ve svých složkách ve třídě.

Hodina zaměřená na problematiku lidového kroje se časově naplnila. Díky delší diskusi ohledně samotného regionu Haná a zkušeností samotných žáků s lidovými kroji jsme neměli dostatek na samotném konci vyučovací hodiny pro pracovní list. Mohu ale říci, že samotná diskuse byla velice působivá, s žáky jsme si vzájemně sdělovali své zkušenosti s kroji a lidovými tradicemi obecně.

Prezentace pro žáky byla záměrně připravená tak, aby byla pro žáky zajímavá, její součástí byly otázky související s kroji, na které měli nejprve žáci prostor odpovědět. Návčik lidové písně probíhal v druhé části vyučovací hodiny hned po rozezpívání, jehož součástí byly dechová i hlasová cvičení. Ze samotné vyučovací hodiny jsem vyzorovala značné znalosti lidových písní a zájem o zpěv. Žáci v hodině spolupracovali a komunikovali. Na závěr jsme si s žáky zhodnotili hodinu a dle hodnocení žáků mohu říci, že žáky hodina velice bavila, zvláště didaktická hra na úvod vyučovací hodiny a návčik lidové písně, pro něž byl návčik s textem hanáckého nářečí zajímavý. Žákům bylo potřeba objasnit samotný text a význam písně pro její lepší pochopení.

Dne 16. prosince 2022 jsem navštívila třídu 4.C na ZŠ č. 2. Celkem bylo přítomno 15 žáků. V úvodní části hodiny jsme s žáky diskutovali nad tématy folklóru, lidového kroje a folklórní oblasti Hané a co si pod každým z těchto pojmů dokáží žáci představit. Nejčastějšími odpověďmi byly např. *hody, trhy, Velikonoce, folklórní oblast jako oblast s odlišným nářečím, kolotoče a krojovaný průvod*. Součástí výuky byla předem připravená prezentace, která žákům více přiblížila historii, vzhled, účel a jednotlivé části lidových krojů. Žáci taktéž porovnávali rozdíl mezi lidovým krojem z Hané a lidovým krojem z Valašska. Po samotné prezentaci jsem žákům rozdala různé fotografie lidových krojů, mezitím jsem si připravila další aktivitu. Následně jsem žáky rozdělila do skupin po třech. Úkolem skupin bylo správně vyřešit dominu, které bylo zaměřeno právě na lidové písně. Lidové písně žáci znali, proto byli velice rychle hotovi. Následně jsme se s žáky rozezpívali, součástí byla dechová i artikulační cvičení. Návčik lidové písně – *Prostějovská šenkýřka* – byl pro žáky obtížnější díky hanáckému dialektu, který byl náročný pro zapamatování. Proto jsme samotnému návčiku věnovali zbytek vyučovací hodiny. Obě sloky jsme si s žáky nejdříve postupně přečetli. Zvláštní pozornost jsme věnovali slovům, kterým žáci nerozuměli, byla pro ně obtížná. Teprve poté jsme se přesunuli k návčiku samotné lidové písně. Součástí přípravy na vyučovací jednotku byl i pracovní list věnovaný lidovým krojům a lidové písní obsahující čtyři dílčí úkoly. První úkol obsahuje různé motivy výšivek, které se často vyskytují na živůtcích či košilích jednotlivých krojů. Žáci by tedy vymalovali motivy příslušnými barvami, které jsou typické pro folklór obecně. Druhým úkolem je čtyřsměrka, která v sobě skrývá názvy jednotlivých částí lidového kroje. Třetí úkol obsahuje notový zápis dvoudobých not a jejich názvy, které jsou špatně poskládané. Úkolem žáků by tedy bylo spojit jednotlivé noty s jejich správnými názvy.

Posledním čtvrtým úkolem bylo zaznačit v notovém zápisu jednotlivé části každé písně, tím mám na mysli pomlky, houslový klíč, akordy, repetice a takty.

Hodina hudební výchovy zaměřená na lidové kroje z Hané se časově nenaplnila dle očekávání, a to díky delšímu a náročnějšímu nácviku lidové písně nezbyl čas na pracovní list, případně zpěv jiných lidových písní či hraní dalších didaktických her zaměřených právě na hudební výchovu a její teorii či lidovou píseň. Prezentace připravená pro žáky byla hlavně obrázková, obsahovala také otázky, na které se žáci vždy snažili odpovědět. Při společných diskusích byli žáci aktivní, odpovídali na kladené otázky přímo. Při nácviku lidové písně bylo vidět, že pro žáky je náročné zapamatovat si text v dialektu hanáckém. Díky tomu byla pro ně píseň i zajímavá. Obecně mohu říci, že žáci mají povědomí o lidových krojích a lidových písních. Taktéž ví, kde mohou lidové kroje spatřit. Nejsem si vědoma negativních názorů či zkušeností ze strany žáků, naopak jsem z vyučovací hodiny měla dobrý pocit i vzhledem ke kladnému hodnocení samotnými žáky.

8.6.4 Metodické listy – Lidový tanec

Dne 16. prosince 2022 jsem navštívila třídu 4.B na ZŠ č. 2. Celkově bylo přítomných 14 žáků. Pro vyučovací jednotku s tématem lidového tance jsem si vybrala právě třídu s rozšířenou výukou hudební výchovy. Na úvod hodiny jsem si pro žáky připravila krátkou diskusi o tom, co je to tanec, které tance žáci znají, zda žáky baví tanec či chodí do tanečního kroužku apod. Nejčastějšími odpověďmi byly např. *Tanec je pohybová činnost. Tanec je třeba polka, valčík nebo balet. Tanec doprovází vždy hudba.* Následně jsme si s žáky ukázali prostřednictvím platformy YouTube videozáznam *Hanácké besedy*. Jako první žáci měli možnost celý videozáznam zhlédnout, následně jsem se žáků doptávala, zda soubor tanců znají, či znají alespoň některé lidové písně. Pro žáky 4. tříd jsem vybrala tanec *Šáteček*, který je doprovázen známou lidovou písní *Červený šátečku*. Po ukázce *Hanácké besedy* jsme se s žáky přesunuli k rozezpívání, dechovým a artikulačním cvičením. Žáci již zmíněnou lidovou píseň znali, proto samotný nácvik písně nebyl proveden, nýbrž stačilo si píseň pouze zopakovat. Díky tomu nám zbylo více času právě na nácvik základních kroků tance. *Šáteček* jakožto tanec Hanácké besedy patří mezi jednodušší tance, který tančí i děti předškolního věku. Díky sudému počtu žáků byl nácvik snazší. Samotný tanec jsem žákům ukázala taktéž pomocí videoukázky, poté následoval nácvik ve třídě. V první fázi nácviku jsme si s žáky ukázaly tzv. *sousedský krok*. Jde o houpavý krok na tři doby, kdy chlapci vykročí levou nohou vpřed a dívky vykročí pravou nohou vzad.

Součástí tance je šátek, prostřednictvím kterého mají spojené ruce tančící páry. Základním postavením kruh, kdy dvojice stojí proti sobě. Po repetici se kruh neustále točí a kroky se opakují. Díky točení se v kruhu a opakujícím se krokům si žáci brzo osvojili část tance. Od repetice, která začíná 17. taktem je tanec o něco obtížnější, začíná se podtočením pod šátku a hned na to následuje jeden přísunný krok vpravo a vlevo, stejný je i pohyb šátku. Žákům právě tato část dělala podstatně větší potíže, hlavně z hlediska skloubení tempa s kroky a partnerem. Tancem jsme zároveň ukončili společnou účast ve výuce.

V rámci reflexe samotné vyučovací jednotky si dovoluji zmínit aktivní spolupráci žáků při nácviku tance. Pro samotný tanec je třeba větší časová dotace a opakování v následujících hodinách. Pro žáky to byla obměna klasické hodiny hudební výchovy, proto je hlavně samotný nácvik tance těšil. Jak jsem již zmínila, největší potíže byla část tance od repetice, kdy bylo náročné pro žáky korigovat kroky své, kroky partnera a hned několik obměn kroků.

Dne 12. ledna 2023 jsem navštívila 5. třídu na ZŠ č. 3. Přítomných bylo 16 žáků. Hned na úvod hodiny jsem žákům křížovku s tajenkou, které skrývala téma naší společné hodiny. Po vyplnění křížovky jsme si s žáky sdělili správné odpovědi a tajenku, tedy *Lidové tance*. Mezitím, co si sklízeli žáci své psací potřeby a zakládali svou křížovku do složky s pracovními listy, jsem napsala na tabuli slovo – *Tanec*. Další aktivitou byla teda diskuse pomocí myšlenkové mapy, kdy žáci měli za úkol říct, co vše je napadá pod daným pojmem. Mezi pojmy či souslovím, které žáky v souvislosti s pojmem napadly byly např. *pohyb, kroky, radost, hip-hop, cha-cha, společenské tance, polka, hudební nástroje, hudba a tempo*. Následně jsem žákům zmínila rozdělení tanců na jednotlivé kategorie, jako jsou právě společenské, moderní nebo právě i lidové tance. Pomocí videoukázek z platformy YouTube jsem žákům zprostředkovala videa nejstaršího hanáckého tance Cófava a následně i Hanácké besedy. Po shlédnutí posledního videa jsme se s žáky věnovali podrobněji Hanácké besedě, která je souborem devíti tanců. Žáci měli možnost vyjádřit svůj názor na dané tance, jak na ně působili, co se často v tancích opakovalo, v jaké formě byly tance tančeny apod. Mezi respondenty byla část žáků, která Hanáckou besedu zná, ať již díky prarodičům, rodičům nebo díky krojovaným hodům v místě jejich bydliště. Lidovou píseň *Tovačov* žáci již znali, proto jsme vynechali její nácvik a přesunuli jsme se rovnou tak k nácviku samotného tance. Základním krokem je jako u *Šátečku* sousedský krok vždy do středu kruhu a poté směrem ze středu kruhu. Nácvik základního kroku jsme si s žáky vyzkoušeli na místě, poté v prostoru už s postupným posouváním dozadu či dopředu.

Jakmile si žáci byli základním krokem jistější, přesunuli jsme se k nácvičku v páru. Až na jeden pár složený z děvčat, byly všechny páry rozdělené na dívku a chlapce. Opět jsme si zopakovali krátce základní krok v páru i s držení šátku a poté jsem se postavili všichni místo do kruhu spíše do oválu, vzhledem k velikosti třídy. Díky přítomnosti pana učitele jsem měla možnost tancovat s žáky v kruhu a být jim tzv. oporou při tanci. Díky tomu, že se tanec skládá ze stejných opakujících se kroků, nebylo těžké se celý tanec naučit. Jediná změna v tanci je při repetici, kdy chlapci stojí na místě, mávají nad hlavou šátky a na první dobu výrazně dupnou. Zatímco dívky se sedláckým krokem točí dokola a na závěr třikrát dupnou. Až do konce vyučovací jednotky jsme se plně věnovali tanci.

Vyučovací hodinu bych zhodnotila velmi kladně. Úvodní motivace a následná diskuse s myšlenkovou mapou žáky bavila i přesto, že některé otázky v křížovce činily potíže, např. *hudební značka pro tón – nota, střídání tónů různých délek – rytmus*. Naproti tomu otázky jako např. *český dvoudobý tanec – polka; tóniny, které vyznívají vesele, nazýváme jako – dur* žáci zvládli. Při nácvičku tance jsem nezaregistrovala žádné větší potíže u žáků. Část tance, při které žáci měli větší potíže, byla v místě, kdy dvojice třikrát podupává a vrací se k základnímu hlavnímu kroku, kterým začíná i samotný tanec, tedy přechod mezi jednotlivými kroky. Kromě nácvičku lidové písně, jsme stihli vše, co bylo v plánu. Nácviček tance byl hlavní náplní hodiny, proto jsem věnovala pozornost hlavně jemu, i proto, že lidovou píseň již žáci znali.

8.7 Závěr výzkumného šetření

Výzkumné šetření aplikované na základních školách potvrdilo, že žáci tradice z větší části nedodrží. Často mezi lidové tradice řadí i svátky jako např. *Halloween* či *svátek sv. Valentýna*. Část respondentů nezná etnografické regiony jako jsou např. *Valašsko, Slovácko* či právě *Haná*. Díky pozorování lze říci, že žáci nemají povědomí o lidové kultuře, regionu, ve kterém žijí či lidových písních.

Každopádně je na místě zmínit jistý zájem o zpěv lidových písní z regionu či o problematiku hanáckého nářečí, vyzorovaný z jednotlivých vyučovacích hodin. Z větší části jsem se setkala s pozitivní zpětnou vazbou respondentů. Hanácký dialekt je pro místní žáky sice neznámý, ale zajímavý. Práce se zastaralými texty v hanáckém dialektu vzbudil u žáků zájem, proto si myslím, že využití podobných textů např. v hodině českého jazyka by bylo příjemnou vítanou změnou. To stejné platí právě i u nácvičku samotných lidových písní, kdy žáci mimo učení se novému textu dané písně přicházeli postupně na význam pro ně neznámých slov.

Lidový tanec byl pro žáky nejnáročnější z důvodu časové dostupnosti a postupnému seznamování se s tancem. Zároveň z hlediska pozorování byla zřejmá i nelibost tohoto tématu ze strany respondentů, vyučovací hodina s tématem tance se tedy líbila respondentům nejméně. Nejčastější odpovědí byla: „*Tancovat mě nebaví.*“, „*Tancovat v páru se mi nelíbí.*“ Důvodem by mohl být i věk respondentů, kdy se často dívky před chlapci stydí, taktéž to platí i u chlapců. Často jsem si tohoto problému všimla i ve třídě, proto si myslím, že by to mohl být jeden z dílčích problémů.

8.8 Realizace metody dotazování

Krátké dotazníky v rámci metody dotazování jsme měli možnost zadat respondentům celkem v jedenácti třídách o různém počtu žáků. Zadání dotazníků předcházely potřebné schůzky s vedením základních škol. V rámci schůzek jsem seznámila vedení školy s tématem mé diplomové práce, jejím obsahem a cílem. Pro zákonné zástupce respondentů jsem předala potřebný formulář o souhlasu s vyplněním mého dotazníku sloužící pro potřeby výzkumu k diplomové práci.

Během návštěvy jednotlivých tříd jsem se žákům daných tříd představila a seznámila je s důvodem mé přítomnosti. Po předání dotazníků jsem respondentům sdělila požadavky potřebné k vyplnění dotazníku. Poprosila jsem tedy žáky o samostatnou práci, o neuvedení svého jména a příjmení, pouze jen o napsání třídy, věku a zaznačení pohlaví.

Žáky jsem upozornila na anonymitu každého dotazníku, tedy na to, že výsledky dotazníků sdělovat nebudu. Před vyplněním dotazníků jsme si společně přečetli všechny otázky, které jsem následně žákům vysvětlila. Celá realizace trvala vždy celou vyučovací hodinu ve všech třídách.

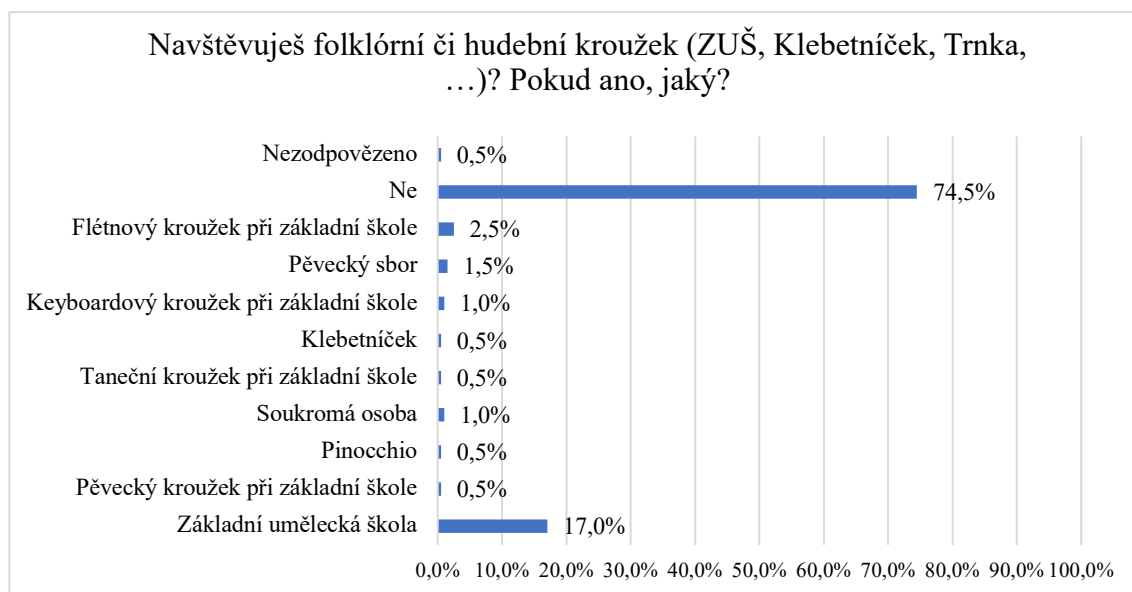
8.9 Výsledky metody dotazování

1. Navštěvuješ folklórní či hudební kroužek (ZUŠ, Klebetníček, Trnka, ...)? Pokud ano, jaký?

Tabulka 1: Folklórní nebo hudební kroužek

Folklórní nebo hudební kroužek:	Výsledky:	
Základní umělecká škola	34	17,0 %
Pěvecký kroužek při základní škole	1	0,5 %
Pinocchio	1	0,5 %
Soukromá osoba	2	1,0 %
Taneční kroužek při základní škole	1	0,5 %
Klebetníček	1	0,5 %
Keyboardový kroužek při základní škole	2	1,0 %
Pěvecký sbor	3	1,5 %
Flétnový kroužek při základní škole	5	2,5 %
Ne	149	74,5 %
Nezodpovězeno	1	0,5 %
		200

Graf č. 1

Z celkového počtu 196 respondentů odpovědělo 74,5 % žáků, že nenavštěvují žádný hudební či folklórní kroužek. Pouze 0,5 % žáků navštěvuje *pěvecký kroužek při základní škole, Pinocchio, taneční kroužek při základní škole, folklórní soubor Klebetníček. Soukromou osobu a keyboardový kroužek při základní škole* navštěvuje 1 % respondentů. Jeden žák na otázku nezodpověděl. Naopak 17 % respondentů navštěvuje *základní uměleckou školu*, dále svou odpověď již nespecifikovali.

Celkový počet odpovědí v tabulce nesedí s počtem respondentů. To proto, že čtyři žáci odpověděli, že navštěvují více kroužků. Z výsledků je patrné, že větší počet žáků nenavštěvuje žádný kroužek. Důvodem, proč tomu tak je, může být větší zájem o sporty, pohybové aktivity apod. Vzhledem k postavení hudební výchovy ve výchovném procesu je také pravděpodobné, že žáci nejsou dostatečně vedeni k hudbě, tancům, které s hudbou úzce souvisí a tím pádem i ke kroužkům zaměřených právě na folklór.

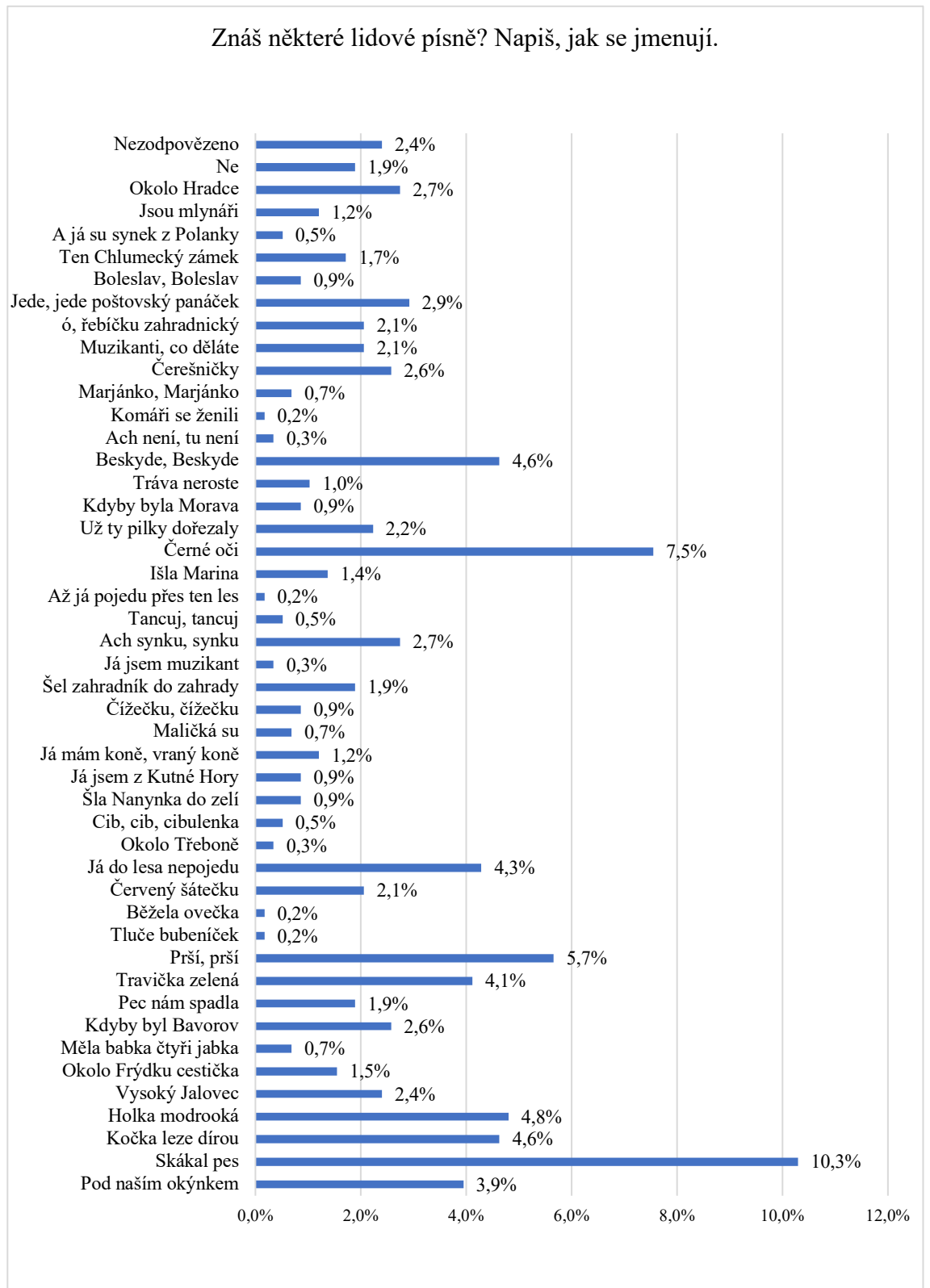
2. Znáš některé lidové písně? Napiš, jak se jmenují.

Tabulka 2: Lidové písně

Lidové písně:	Výsledky:	
Pod naším okýnkem	23	3,9 %
Skákal pes	60	10,3 %
Kočka leze dírou	27	4,6 %
Holka modrooká	28	4,8 %
Vysoký Jalovec	14	2,4 %
Okolo Frýdku cestička	9	1,5 %
Měla babka čtyři jabka	4	0,7 %
Kdyby byl Bavorov	15	2,6 %
Pec nám spadla	11	1,9 %
Travička zelená	24	4,1 %
Prší, prší	33	5,7 %
Tluče bubeníček	1	0,2 %
Běžela ovečka	1	0,2 %
Červený šátečku	12	2,1 %
Já do lesa nepojedu	25	4,3 %
Okolo Třeboně	2	0,3 %
Cib, cib, cibulenka	3	0,5 %
Šla Nanyňka do zelí	5	0,9 %
Já jsem z Kutné Hory	5	0,9 %
Já mám koně, vraný koně	7	1,2 %
Maličká su	4	0,7 %
Čížečku, čížečku	5	0,9 %
Šel zahradník do zahrady	11	1,9 %
Já jsem muzikant	2	0,3 %

Lidové písňe:	Výsledky:	
Ach synku, synku	16	2,7 %
Tancuj, tancuj	3	0,5 %
Až já pojedu přes ten les	1	0,2 %
Išla Marina	8	1,4 %
Černé oči	44	7,5 %
Už ty pilky dořezaly	13	2,2 %
Kdyby byla Morava	5	0,9 %
Tráva neroste	6	1,0 %
Beskyde, Beskyde	27	4,6 %
Ach není, tu není	2	0,3 %
Komáři se ženili	1	0,2 %
Marjánko, Marjánko	4	0,7 %
Čerešničky	15	2,6 %
Muzikanti, co děláte	12	2,1 %
Ó, řebíčku zahradnický	12	2,1 %
Jede, jede poštovský panáček	17	2,9 %
Boleslav, Boleslav	5	0,9 %
Ten Chlumecký zámek	10	1,7 %
A já su synek z Polanky	3	0,5 %
Jsou mlynáři	7	1,2 %
Okolo Hradce	16	2,7 %
Ne	11	1,9 %
Nezodpovězeno	14	2,4 %
Celkem:	583	

Graf č. 2

Z celkového počtu 196 respondentů jsem získala 583 odpovědí. Respondenti měli vždy v odpovědi více než jednu lidovou píseň. Nejčastější odpovědi byly lidové písně *Kočka leze dírou* a *Černé oči*. 11 žáků odpovědělo, že neznají žádnou lidovou píseň a 14 žáků nezodpovědělo na položenou otázku.

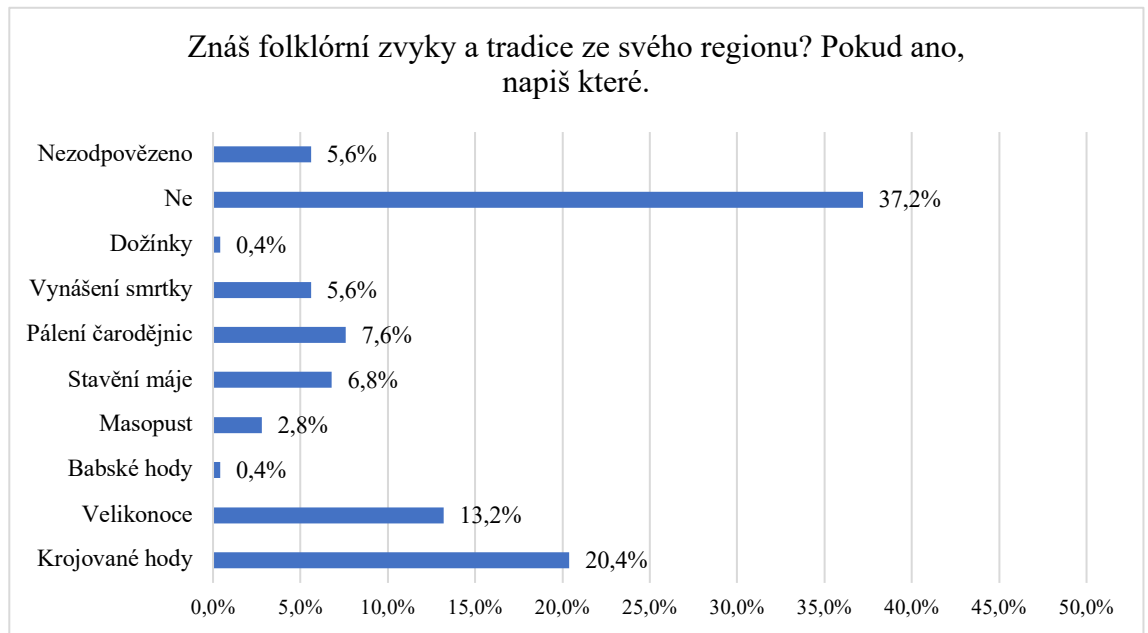
Díky výsledkům se domnívám, že žáci znají pouze ty lidové písně, které se naučili v hodině hudební výchovy. V dotaznících některých tříd se právě často opakovaly u respondentů stejné lidové písně. Naopak ve třídách hudebně zaměřených se objevovali různé, méně opakující se lidové písně.

3. Znáš folklórní zvyky a tradice ze svého regionu? Pokud ano, napiš které.

Tabulka 3: Lidové zvyky a tradice

Lidové zvyky a tradice:	Výsledky:	
Krojované hody	51	20,4 %
Velikonoce	33	13,2 %
Babské hody	1	0,4 %
Masopust	7	2,8 %
Stavění máje	17	6,8 %
Pálení čarodějnic	19	7,6 %
Vynášení smrtky	14	5,6 %
Dožínky	1	0,4 %
Ne	93	37,2 %
Nezodpovězeno	14	5,6 %
	250	

Graf č. 3

Z celkové počtu 196 respondentů jsem obdržela 250 odpovědí. 54 dotazovaných dle výsledků zná více zvyků a tradic, proto je celkový výsledek odpovědí vyšší, než je samotný počet respondentů.

Z výsledků vyplývá, že 37,2 % respondentů nezná zvyky a tradice ze svého regionu, 5,6 % žáků na otázku nezodpovědělo. Naopak nejčastější tradicí, kterou respondenti znají, jsou *krojované hody* (20,4 %). S odpovědí *krojovaných hodů* souvisí i kroje, které se často objevily v závorce za touto odpovědí. Dle těchto odpovědí soudím, že žáci, kteří odpověděli na otázku *krojovanými hody*, znají hanácký lidový kroj a měli tedy i možnost si jej prohlédnout. Druhou nejčastější odpovědí byly *velikonoční svátky* (13,2 %), kdy žáci často připsali k odpovědi informace související s daným svátkem, jako je pletení pomlázek, malování velikonočních kraslic či pečení beránka.

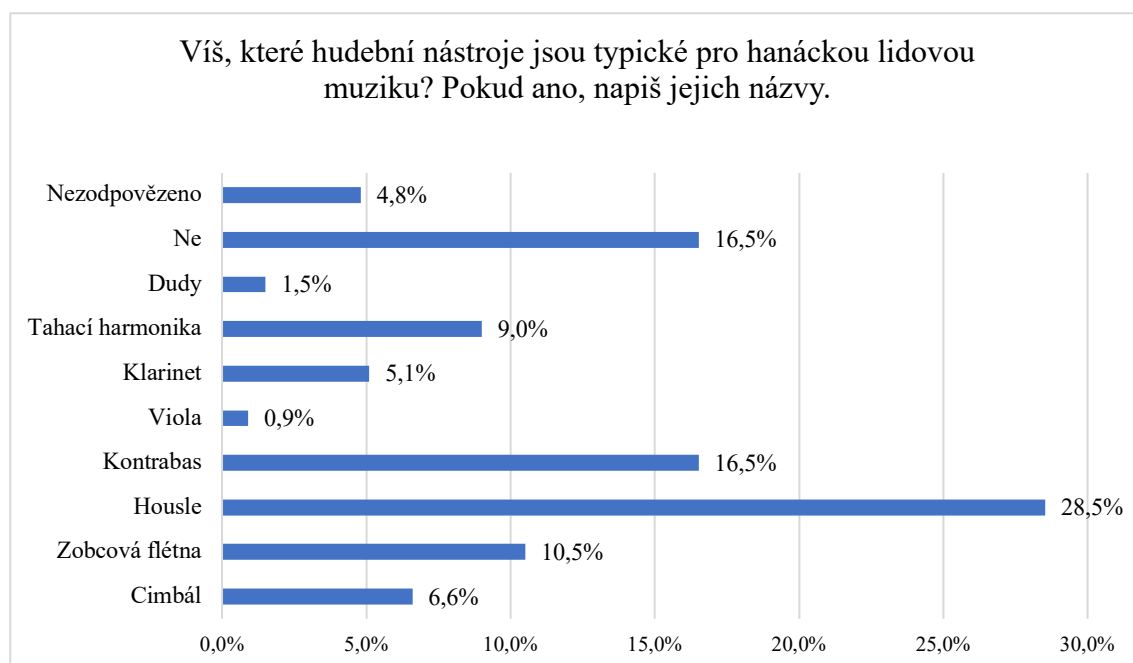
Domnívám se, že velká část žáků nezná zvyky a tradice z toho důvodu, že žijí ve městech, kde se významné hanácké tradice přestávají dodržovat a postupně tak mizí. V některých obcích přece jenom můžeme stále spatřit zvyk jako je např. *hanácká svajba* či *jízdu králů*, proto předpokládám, že žáci, kteří napsali některé ze zvyků a tradic, žijí právě v menších obcích.

4. Víš, které hudební nástroje jsou typické pro hanáckou lidovou muziku? Pokud ano, napiš jejich názvy.

Tabulka 4: Lidové hudební nástroje

Lidové hudební nástroje:	Výsledky:	
Cimbál	22	6,6 %
Zobcová flétna	35	10,5 %
Housle	95	28,5 %
Kontrabas	55	16,5 %
Viola	3	0,9 %
Klarinet	17	5,1 %
Tahací harmonika	30	9,0 %
Dudy	5	1,5 %
Ne	55	16,5 %
Nezodpovězeno	16	4,8 %
	333	

Graf č. 4

Z celkového počtu 196 respondentů jsem obdržela 333 odpovědí. Větší počet respondentů ve svých odpovědích uvedlo více hudebních lidových nástrojů, proto počet odpovědí je vyšší než samotný počet respondentů.

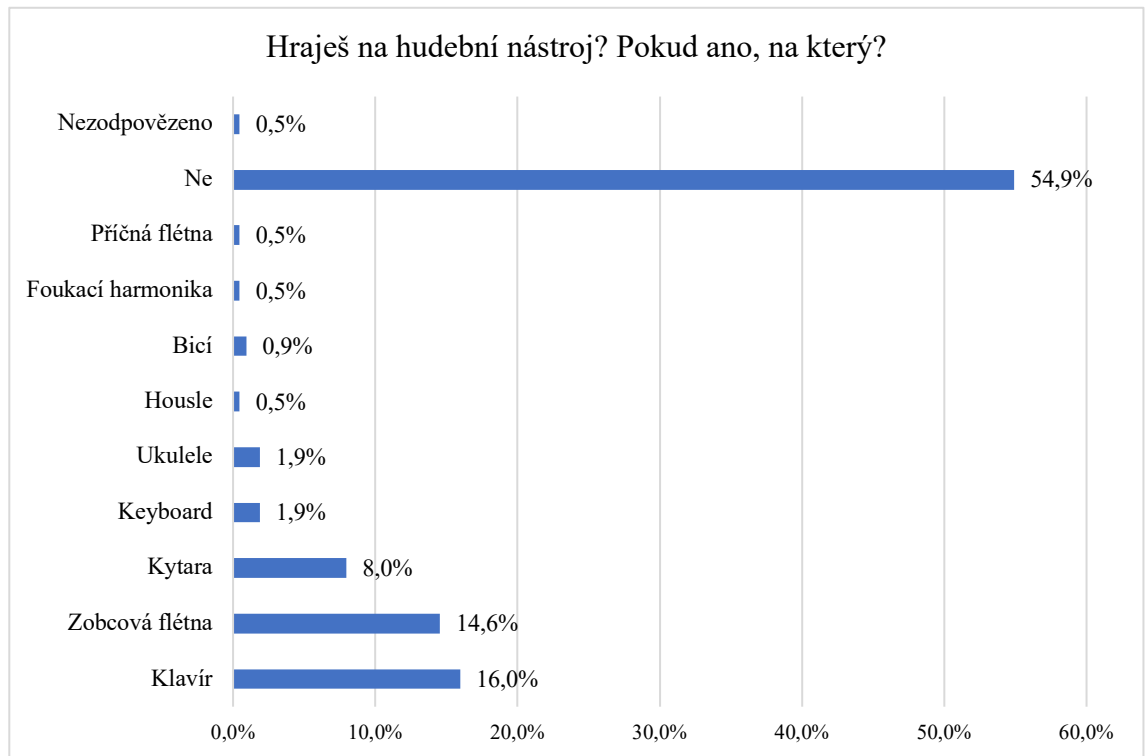
Nejčastější odpovědi (28,5 %) byly *housle*, následoval *kontrabas* a odpověď *ne* (16,5 %). Naopak nejméně častou odpovědí byla *viola* (0,9 %). Překvapivou a zároveň méně častou odpovědí byl *cimbál* (6,6 %). Pouze malá část žáků uvedla *cimbál* jako hudební lidový nástroj. Dle odpovědí soudím, že pouze malá část žáků se setkala s cimbálovou muzikou v rámci edukačních koncertů pro základní školy nebo v rámci kulturních událostí v místě či okolí bydliště.

5. Hraješ na hudební nástroj? Pokud ano, na který?

Tabulka 5: Hudební nástroj

Hudební nástroj:	Výsledky:	
Klavír	34	16,0 %
Zobcová flétna	31	14,6 %
Kytara	17	8,0 %
Keyboard	4	1,9 %
Ukulele	4	1,9 %
Housle	1	0,5 %
Bicí	2	0,9 %
Foukací harmonika	1	0,5 %
Příčná flétna	1	0,5 %
Ne	117	54,9 %
Nezodpovězeno	1	0,5 %
	213	

Graf č. 5

Předposlední otázkou bylo, zda žáci hrají na hudební nástroj. Často jsem se setkala i s odpovědí, která obsahovala více hudebních nástrojů. Každopádně z výše uvedeného grafu a tabulky je jasně vidět, že více jak polovina respondentů nehraje na žádný hudební nástroj (54,9 %). Důvodem, proč tomu tak je, může být i záliba spíše v pohybových aktivitách, stejně tak, jak jsem již zmínila u otázky č. 1, která s otázkou č. 5 úzce souvisí.

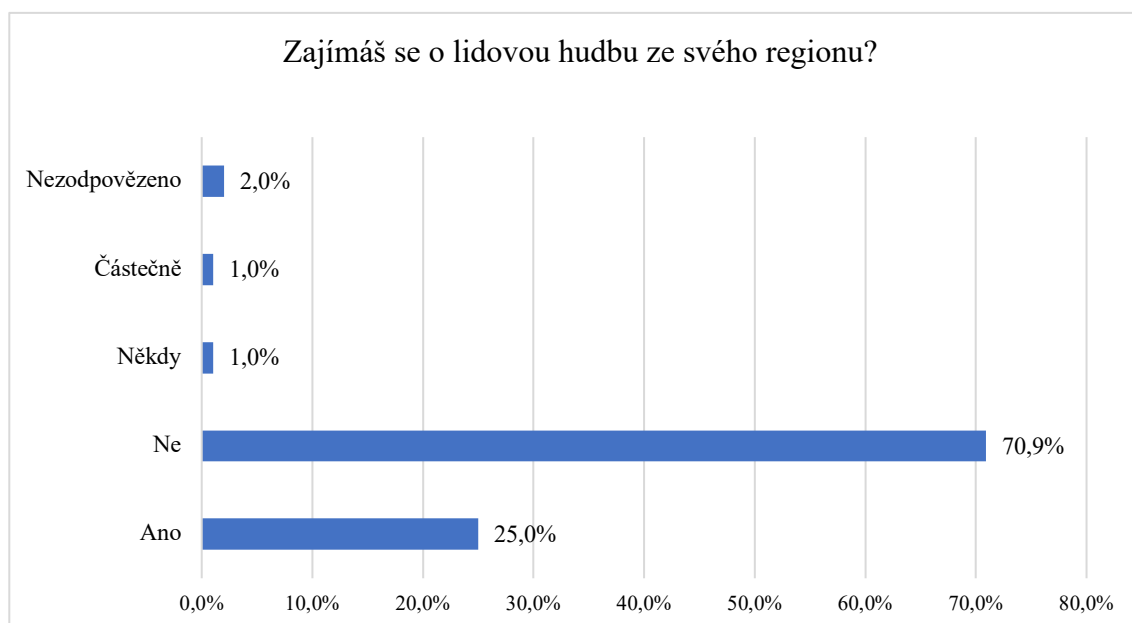
Nejčastěji zodpovězeným hudebním nástrojem je *klavír* (16,0 %), dále *zobcová flétna* (14,6 %) a *kytara* (8,0 %). Na hudební nástroje nejčastěji hrají pouze ti žáci, kteří navštěvují třídu zaměřenou na hudební výchovu a jsou tak k hudbě o něco více vedeni než žáci ostatních tříd.

6. Zajímáš se o lidovou hudbu ze svého regionu?

Tabulka 6: Zájem žáků 4. a 5. tříd o lidovou hudbu

Zájem o lidovou hudbu:	Výsledky:	
Ano	49	25,0 %
Ne	139	70,9 %
Někdy	2	1,0 %
Částečně	2	1,0 %
Nezodpovězeno	4	2,0 %
		196

Graf č. 6

Závěrečná otázka byla uzavřená. Více jak polovina respondentů odpověděla, že se nezajímají o lidovou hudbu ze svého regionu (70,9 %). S lidovou hudbou souvisí i samotná lidová kultura. Proto z odpovědí soudím, že žáci nejsou vedeni k lidové hudbě a kultuře dostatečně. Odpověď *ano* (25,0 %) se v dotaznících taktéž objevila. Dle této odpovědi soudím, že žáci, kteří odpověděli kladně se setkávají s lidovými písněmi a kulturou alespoň v rámci kulturních událostí, hudebních kroužků nebo prostřednictvím starších rodinných příslušníků, kteří k lidové kultuře mají blíže.

V dotaznících se objevily také odpovědi *částečně* (1,0 %) a *někdy* (1,0 %). Myslím si, že žáci, kteří takto odpověděli, se o lidovou hudbu a kulturu zajímají pouze při kulturních událostech, kdy mají možnost si cimbálovou muziku poslechnout, nebo lidové tance s doprovodem lidových písní si prohlédnout.

8.10 Závěr výzkumné části

Výzkum v rámci metody dotazování prokázal, že žáci 4. a 5. tříd základní školy se nezajímají o lidovou hudbu a s ní spojené lidové tradice, lidové tance a nářečí ze svého regionu, výsledků si můžete všimnout u grafu č. 6 a v tabulce 6. Podstatná část žáků zná pouze ty lidové písně, které s paní učitelkou momentálně v hodině hudební výchovy zpívají nebo v blízké době zpívali a mají je tak stále v paměti. Výsledky taktéž prokazují jistý nezájem o hru na hudební nástroje a hudební či folklórní kroužky, kdy větší počet respondentů odpověděl spíše záporně, v tom smyslu, že u žáků nejspíš převládá zájem o pohybové a sportovní typy kroužků, jak jsem zmínila v komentářích právě pod těmito otázkami. Otázky č. 3 a č. 4, které byly zaměřené hlavně na folklór a na lidové hudební nástroje, které jsou součástí cimbálové muziky. Jak již bylo řečeno, překvapivě méně častou odpovědí byl *cimbál*, který je důležitou součástí cimbálové muziky. Záporné odpovědi sice převládaly, ale hned za nimi následovala odpověď *housle*, proto lze říci, že velká část respondentů se alespoň jednou s cimbálovou muzikou již setkala.

Cílem metody dotazování bylo zjistit, zda žáci 4. a 5. tříd jeví zájem o hudbu jako takovou, o lidovou hudbu a kulturu. Cílem bylo taktéž zjistit, zda žáci navštěvují právě folklórní či hudební kroužky. Výsledky metody dotazování byly porovnány s výsledky z pozorování, kdy byly aplikovány metodické listy zaměřené na region Haná, folklór, lidovou tradici, hudbu a tanec.

9 Závěr

Lidová hudba a s ní spojené lidové zvyky a tradice jsou dědictvím předávaným z generace na generaci. V dnešní době se tento typ hudby a kultury pomalu vytrácí a kdyby nebylo obcí, kde se tradice dodržují alespoň z části i nadále, na lidovou kulturu bychom zapomněli úplně. Žáci tak nemají možnost poznat tradice a způsob života svých předků. Nejenom rodinné prostředí, ale i vzdělávací instituce v této problematice hrají nemalou úlohu. Když se ohlédneme na vztah žáků k hudební výchově jako předmětu, často je nahrazován předměty, jako jsou český jazyk či matematika, kdy učitelé potřebují často probrat učivo, které nestíhají nebo jej chtějí využít pro třídnickou hodinu proto, že není tak důležitý jako právě již zmíněné předměty. Z části tento přístup učitelů je pochopitelný, na druhou stranu má právě tento způsob manipulování s předmětem vliv na vztah žáků k hudbě jako takové. Taktéž to platí i pro budování vztahu žáků k lidové tradici, tancům a hlavně hudbě. Dá se tedy říci, že předmět hudební výchovy je brán jako méně důležitý a nemá dostatek pozornosti oproti jiným předmětům.

V dnešní době se mimo jiné setkáváme s tím, že žáci znají svátky jako jsou svatý Valentýn či Halloween, a naopak neznají svátky jako jsou Masopust či Vynášení smrtky a co se v den daného svátku dělá, čím se tento svátek vyznačuje a čím je pro nás významný. Myslím si, že právě naopak a spíš by měli být nejen žáci základních škol, ale i děti předškolního věku seznamování s kulturou, se zvyky a tradicemi typické pro oblast ve které žijí. Lze tedy říci, že dnešní generace se zajímá o hudbu, ale o hudbu zcela jiného žánru. Většina dětí ztrácí zájem o hudbu klasickou či lidovou, o historii a i teorii.

Cílem diplomové práce bylo zjistit u žáků 4. a 5. tříd jejich povědomí o kultuře regionu Haná, jeho zvycích a tradicích, lidových krojích či jeho specifickém nářečí, dále zjistit, zda znají lidové písně ze svého regionu. Dílčími cíli bylo vytvořit soubor metodických listů zaměřených na lidovou píseň, zvyky a tradice z regionu Haná pro 4. a 5. třídu, ověřit vytvořené materiály v praxi a následně je reflektovat a pomocí vytvořených dotazníků v rámci metody dotazování zjistit znalosti žáků související s lidovou písní a tradicemi, jejich zájem o hudební či folklórní kroužky.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, a to teoretické a praktické. V teoretické části byla v první kapitole charakterizována a geograficky vymezena etnografická oblast Hané. Součástí první kapitoly je i krátká charakteristika historie etnografického regionu. Součástí teoretické části bylo i seznámení s městem Vyškov, jenž spadá pod daný region. V rámci této kapitoly byly vytvořeny také podkapitoly zaměřené na historii města, jazykový ostrov Vyškovska a také významná místa města, která jsou spojená s folklórem.

Třetí kapitola byla věnována lidovému folklóru ve Vyškově. V kapitole byl popsán lidový oděv obecně, následně bylo definováno jeho dělení na více variant lidového oděvu a následně byl v rámci podkapitol popsán lidový kroj mužský i ženský. Stejně tak byly popsány lidové písně, jejich tvorba. Taktéž jsou v kapitole zmíněni jednotliví významní představitelé, kteří se vyznačovali svou sběratelskou činností a jejich významná díla. V rámci lidového tance byla zmíněný soubor tanců, který se nazývá Hanácká beseda a taktéž nejstarší lidový tanec, který je typický pro region a to Cófavá. Součástí třetí kapitoly byl popis vybraných lidových tradic, které se povětšinou v oblasti Vyškovska stále dodržují. Následující kapitola se zaměřuje na dětský folklór a jeho specifika a také popisuje oba folklórní soubory, Klebetníček a Trnku. Součástí kapitoly je i text věnovaný paní magistře Marii Pachtové, která je důležitou osobností vyškovského lidového folklóru. Předposlední kapitola je zaměřená na Rámcový vzdělávací program, tedy zařazení hudební výchovy do systému vzdělávání, charakteristika základního vzdělávání, jehož součástí jsou i očekávané výstupy, klíčové kompetence a cíle základního vzdělávání. Následně byla popsána vzdělávací oblast a poté i samotný předmět Hudební výchova. Kapitola je věnována i folklórním prvkům obsaženým v již zmíněném dokumentu a problematice postavení právě hudební výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu, kde je zmíněna jistá revize RVP. Předposlední, šestá kapitola je zaměřená na lidovou píseň a krátce zmíněnou její historii. V neposlední řadě se pak věnuje i známému sběrateli lidových písní pocházejícího z nedalekého města od Vyškova, tím je město Rousínov. Již zmíněným sběratelem je František Sušil, který vytvořil nejedno dílo zaměřené právě na lidový folklór. Poslední kapitolou uzavírající teoretickou část je kapitola věnující se dvěma výzkumům, a to tuzemskému a zahraničnímu. Oba výzkumy jsou zaměřené právě na lidovou píseň, hudební výchovu, vztah učitelů a žáků k hudební výchově a folklóru.

Následující kapitoly jsou věnované praktické části této diplomové práce. Cílem praktické části bylo zjistit u žáků 4. a 5. tříd jejich povědomí o kultuře regionu Haná, jeho zvycích a tradicích, lidových krojích či jeho specifickém nářečí. Pro diplomovou práci byly zvoleny dvě metody, a to výzkumné šetření, jehož náplní byla tvorba metodických listů a jejich aplikace ve vybraných třídách a metoda dotazování, kdy byl vytvořen krátký dotazník s celkovým počtem šesti otázek pro žáky. Pro zpracování této části byly osloveny tři základní školy. V rámci metody dotazování se celkem zapojilo 196 respondentů, naopak v rámci výzkumného šetření z hlediska metodických listů bylo zapojeno celkem 128 respondentů. V neposlední řadě byly charakterizovány výzkumné předpoklady a popsán postup při vyhodnocování obou částí praktické části.

Celé výzkumné šetření bylo následně řádně vyhodnoceno, zhodnocení stanovených výzkumných předpokladů a na samotný konec praktické části byl sepsán samotný závěr aplikační části.

Prostřednictvím výzkumu bylo možné zjistit, že žáci se nezajímají o lidovou hudbu a lidové tradice ze svého regionu a neznají regionální lidové písně. Domníváme se, že cíle diplomové práce byly naplněny a předložené výzkumné předpoklady, které jsou obsaženy v úvodu praktické části, byly řádně vyzkoumány, okomentovány a vyhodnoceny. Myslíme si, že je velmi důležité zapojit do výuky hudební výchovy taktéž výuku s regionálními prvky, ať se jedná o zpěv regionálních lidových písní či seznámení s tradicemi či lidovými prvky z regionu v rámci teorie i praxe. Diplomová práce byla vytvořena i se záměrem poskytnout inspiraci pro pedagogy prvního stupně v rámci využití metodických listů ve výuce, nebo alespoň jejich částí.

Seznam použité literatury

- BARTOŠ, František. Dialektologie moravská. Brno: Matice moravská, 1895.
- BRÁZDILOVÁ, Lenka. *Etnografie vyškovského jazykového ostrova: Ethnographie der Wischauer Sprachinsel*. München: Sudetendeutsche Verlagsgesellschaft, 2004. Spuren, ISBN 3-934670-04-0.
- DVOŘÁČEK, Petr a Jiří RŮŽIČKA. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. [Praha]: Levné knihy, 2008, ISBN 978-80-7309-516-1.
- FROLCOVÁ, Věra, ed. František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace. Rousínov: Město Rousínov, 2004. ISBN 80-85010-65-8.
- HAJEROVÁ MÜLLEROVÁ, Lenka a Jan SLAVÍK. Modelování kurikula. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, 2020, ISBN 978-80-261-0903-7.
- HERDEN, Jaroslav, Jiří KOLÁŘ a Eva JENČKOVÁ. Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy. Praha: Karolinum, 1992.
- HOMOLOVÁ, Květa, ed. Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982.
- HORÁKOVÁ, Marie. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby: pro studenty učitelství I. stupně základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0387-0.
- JORDÁN, František, ed. *Lidové obyčeje na Hané a jejich slovní, hudební a taneční projevy: VII. konference o lidové kultuře na Hané 24. a 25. listopadu 1998: sborník příspěvků*. Vyškov: Muzeum Vyškovska, 1999.
- KOTULÁN, Vladimír a Radek MIKULKA. Vyškovská zastavení: procházka městem slovem i obrazem. Vyškov: Město Vyškov, 2003, ISBN 80-239-3257-8.
- KUČEROVÁ, Judita a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice [online]. Masarykova univerzita: Masarykova univerzita, 2019 [cit. 2022-11-14]. ISBN 978-80-210-9536-6. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1625>
- KVAPIL, Pavel. *Hanácké písničky: 25 lidových písní z Hané*. Olomouc: Okresní kulturní středisko, 1984.
- Lidové tradice z regionů Moravy: *Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Vyškovsko*. Břeclav: Pro MAS Dolní Morava, MAS Strážnicko a MAS Společná cesta vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, 2011, ISBN 978-80-904956-2-3.
- LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002, ISBN 80-238-8573-1.

- MALÝ, Radomír. František Sušil: obroditel církve a vlast: 14.6.1804 v Rousínově - 31.5.1868 v Bystřici pod Hostýnem. Brno: Orel – župa Sušilova, 2004. ISBN 80-85010-65-8.
- MÁTLOVÁ-UHROVÁ, Ludmila, VETTERL, Karel, ed. Lidové tance a taneční hry z Hané. 2. vyd. Prostějov: Duha – kulturní klub u hradeb v Prostějově, 2007, ISBN 978-80-903680-3-3.
- MÁTLOVÁ-UHROVÁ, Ludmila. *Taneční hry dětí na Hané*. 2. vyd. Prostějov: DUHA, 2002.
- MIKULKA, Radek. Vyškov. Praha: Paseka, 2009. Zmizelá Morava, ISBN 978-80-7185-978-9.
- MILLÁ BEČÁKOVÁ, Bronislava a Markéta HNILICOVÁ. Hanácký lidový oděv. [Prostějov]: Hanácký folklorní spolek, 2021, ISBN 978-80-11-00363-0.
- MLATEČEK, Karel. *Vyškov: dějiny města*. Vyškov: Město Vyškov, 2016, ISBN 978-80-906656-0-6.
- POLÁČEK, Jan. *Lidové písně z Hané*. Olomouc: Ústav pro další vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků, 1962.
- POLÍVKA, Bohumil a Markéta SVOBODOVÁ. *Písnička I: zpěvník pro I. Stupeň základní školy*. Třetí vydání. Praha: Ottovo nakladatelství, 2019, ISBN 978-80-7451-720-4.
- Prechal, J. Hudební výchova na pokraji... revize RVP. *Aura musica*, 2021/09/30, vol. 13.
- SUŠIL, František. *Moravské národní písně: s nápěvy v textu vřaděnými*. 3. vydání. Praha: Čin, tiskové a nakladatelské družstvo, 1941.
- SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, ISBN 80-244-0972-0.
- VOŽDA, Gustav a Anna HÝŽĐALOVÁ. *Hanácká beseda: národní tanec z hanáckých písní a tanců*. Brno: Moravské hudební nakladatelství Fr. Soukal, 1948.
- VYHLÍDAL, Jan. *Povídky: Pod hanáckou oblohou*. 2. vydání. Přerov: Společenská tiskárna, 1958, ISBN 24947/58-IX/1.
- VYHLÍDAL, Jan. *Rok na Hané*. Nákladem R. Prombergra. Olomouc, 1906.
- VYHLÍDAL, Jan. *Veselé obrázky z Hané*. Ve Vyškově: nákladem F. Obziny, 1924. Sbíрка zábavných románů.

Elektronické zdroje

Český hudební slovník. *Český hudební slovník: Pavel Klapil* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1000011

Český statistický úřad: *Charakteristika okresu Vyškov* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xb/charakteristika_okresu_vyskov

Český statistický úřad: *Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112022>

Databáze knih. *Databáze knih* [online]. Praha: MAFRA, 2008 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz>

Dětský folklorní soubor Klebetníček. *Dětský folklorní soubor Klebetníček* [online]. Vyškov, 2012 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <http://www.klebetnicek.cz/index.html>

FRANC, Aleš. Šel pan učitel... aneb Dětský folklor na počátku 21. století. Metodický portál: Články [online]. 28. 11. 2012, [cit. 2022-11-12]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/15543/SEL-PAN-UCITEL-ANEB-DETSKY-FOLKLOR-NA-POCATKU-21-STOLETI.html>>. ISSN 1802-4785.

František Sušil: Literatura, žurnalistika. *Brno: František Sušil* [online]. Brno: Statutární město Brno [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.brno.cz/w/frantisek-susil>

Hanácký folklorní soubor písní a tanců Trnka Vyškov. *Hanácký folklorní soubor písní a tanců Trnka Vyškov: Historie souboru* [online]. Vyškov, 2012 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <http://trnka.webzdarma.cz/index.php?main=1&lang=cz>

IFOLKLOR.CZ, redakce. iFolklor: Z lásky k tradicím... iFolklor: Marie Pachtová (z cyklu NAŠI – osobnosti lidové kultury) [online]. 2021 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.ifolklor.cz/nasi-osobnosti-lidove-kultury/marie-pachtova-z-cyklu-nasi-osobnosti-lidove-kultury/>

Lidová kultura: *Lidové tance* [online]. Strážnice [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.lidovakultura.cz/lidove-tance/hana/>

Město Vyškov: *Historie města Vyškova* [online]. Vyškov, 2008 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.vyskov-mesto.cz/historie%2Dmesta%2Dvyskova/d-1067582/p1=135264>

Město Vyškov: O Vyškově.: *Historie* [online]. Vyškov: WEBHOUSE, 2010 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.vyskov-mesto.cz/historie/ms-135686/p1=135686>

Město Vyškov: *Vyškov dnes* [online]. Vyškov, 2008 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.vyskov-mesto.cz/vyskov%2Ddnes/d-1067614/p1=135690>

Muzeum Vyškovska: *Expozice* [online]. Vyškov, 2023 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.muzeum-vyskovska.cz/expozice/>

Osobnosti Moravy. Osobnosti Moravy: Mgr. Marie Pachtová [online]. Vyškov, 2009 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <http://osobnosti-moravy.eu/osobnosti/?id=oR5YN9%2BQVvms07HoXE1nyIKhceaOr4BjbbWRdepWmXw%3D>

Parkem Bedřicha Smetany ve Vyškově – Park, *Turistika.cz. Pro větší zážitek z cest a výletů*, Turistika.cz [online]. Copyright © 2007 [cit. 08.04.2023]. Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/parkem-bedricha-smetany-ve-vyskove/detail>

Příspěvatelé Wikipedie, *František Sušil* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2022, Datum poslední revize 26. 12. 2022, 04:07 UTC, [cit. 8. 04. 2023] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Franti%C5%A1ek_Su%C5%A1il&oldid=22264454

Příspěvatelé Wikipedie, *Přírodní park Rakovecké údolí* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2021, Datum poslední revize 27. 10. 2021, 15:51 UTC, [cit. 8. 04. 2023] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD_park_Rakoveck%C3%A9_%C3%BAol%C3%AD&oldid=20582468

Příspěvatelé Wikipedie, *Vyškov* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2023, Datum poslední revize 5. 04. 2023, 23:21 UTC, [cit. 8. 04. 2023] Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Vy%C5%A1kov&oldid=22609283>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/trvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

Turistické informační centrum: Vyškov.: *Besední dům* [online]. Vyškov: WEBHOUSE, 2010 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: https://www.ticvyskov.cz/vismo/o_utvar.asp?id_org=100165&id_u=1017

UF Study: Children's Knowledge Gap Of Folk Songs Threatens Heritage – News – University of Florida. Home – News – University of Florida [online]. Copyright © University of Florida, Gainesville, FL 32611 [cit. 14.11.2022]. Dostupné z: <https://news.ufl.edu/archive/2003/05/uf-study-childrens-knowledge-gap-of-folk-songs-threatens-heritage-1.html>

Vyškov: Titulní stránka. *Vyškov: Titulní stránka* [online]. Vyškov, 2010 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.vyskov-mesto.cz>

Vyškovsko má talent: Marie Pachtová – Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově. *Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově* [online]. Dostupné z: <https://www.kkdvyskov.cz/vyskovsko-ma-talent-marie-pachtova>

ZAPLETAL, Ing. Jaroslav. Kosíř Kostelec: Hanácký folklórní soubor Kosíř. : *Region Haná* [online]. Kostelec na Hané, 2022 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://kosir-kostelec.webnode.cz/region-hana/>

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1: Etnografická mapa regionu Haná</i>	11
<i>Obrázek 2: Vlajka města Vyškov</i>	12
<i>Obrázek 3: Znak města Vyškova</i>	13
<i>Obrázek 4: Velké náměstí v roce 1901</i>	15
<i>Obrázek 5: Základní škola v roce 1923</i>	15
<i>Obrázek 6: Zámek</i>	17
<i>Obrázek 7: Zámecká zahrada</i>	17
<i>Obrázek 8: Besední dům</i>	18
<i>Obrázek 9: Kostel Nanebevzetí Panny Marie</i>	18
<i>Obrázek 10: Smetanovy sady</i>	19
<i>Obrázek 11: Rakovecké údolí</i>	19
<i>Obrázek 12: Pracovní oděv (Millá Bečáková a Hnilicová, 2021)</i>	22
<i>Obrázek 13: Sváteční oděv (Millá Bečáková a Hnilicová, 2021)</i>	22
<i>Obrázek 14: Svatební oděv (Millá Bečáková a Hnilicová, 2021)</i>	23
<i>Obrázek 15: Mužská košile (Ludvíková, 2002)</i>	26
<i>Obrázek 16: Kožené mužské kalhoty (Ludvíková, 2002)</i>	26
<i>Obrázek 17: Pás zdobený pavím brkem (Ludvíková, 2002)</i>	27
<i>Obrázek 18: Mužská vesta (Ludvíková, 2002)</i>	27
<i>Obrázek 19: Mužský kabátek (Ludvíková, 2002)</i>	27
<i>Obrázek 20: Mužský dlouhý kabát (Ludvíková, 2002)</i>	27
<i>Obrázek 21: Ženské rukávce (Ludvíková, 2002)</i>	30
<i>Obrázek 22: Část sukňovitá (Ludvíková, 2002)</i>	30
<i>Obrázek 23: Zástěra (Ludvíková, 2002)</i>	30
<i>Obrázek 25: Šátek (Ludvíková, 2002)</i>	31
<i>Obrázek 24: Živůtek (Ludvíková, 2002)</i>	31

<i>Obrázek 26: Mgr. Marie Pachtová</i>	39
<i>Obrázek 27: Klebetníček v roce 2022</i>	40
<i>Obrázek 28: Lidová říkadla z Vyškovska a Hané (Pachtová, 2019)</i>	41
<i>Obrázek 29: Trnka, 90. narozeniny Mgr. Marie Pachtové</i>	41
<i>Obrázek 30: František Sušil</i>	49
<i>Obrázek 32: Didaktická hra – Přiřad' název ke správnému obrázku (autor, vlastní tvorba)</i>	197
<i>Obrázek 31: Poskládej písničku – práce žáků (ZŠ a MŠ Podomí, leden 2023)</i>	197
<i>Obrázek 33: Didaktická hra – Poskládej písničku (autor, vlastní tvorba)</i>	197
<i>Obrázek 34: Didaktická hra – Já mám, kdo má (autor, vlastní tvorba)</i>	197

Seznam použitých zkratk

RVP – Rámcový vzdělávací program

ŠVP – Školní vzdělávací program

VVS PV – Vysoká vojenská škola pozemního vojska

ZŠ – Základní škola

Seznam grafů

<i>Graf č. 1</i>	72
<i>Graf č. 2</i>	76
<i>Graf č. 3</i>	78
<i>Graf č. 4</i>	79
<i>Graf č. 5</i>	81
<i>Graf č. 6</i>	82

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Folklórní nebo hudební kroužek</i>	72
<i>Tabulka 2: Lidové písně</i>	74
<i>Tabulka 3: Lidové zvyky a tradice</i>	77
<i>Tabulka 4: Lidové hudební nástroje</i>	79
<i>Tabulka 5: Hudební nástroj</i>	80
<i>Tabulka 6: Zájem žáků 4. a 5. tříd o lidovou hudbu</i>	82

Seznam příloh

<i>Příloha 1: Žádost pro zákonné zástupce respondentů.....</i>	94
<i>Příloha 2: Dopis pro třídní učitele.....</i>	95
<i>Příloha 3: Dotazník pro žáky 4. a 5. tříd.....</i>	96
<i>Příloha 4: Metodický list č. 1.....</i>	98
<i>Příloha 5: Pracovní list č. 1.....</i>	104
<i>Příloha 6: Metodický list č. 2.....</i>	110
<i>Příloha 7: Pracovní list č. 2.....</i>	118
<i>Příloha 8: Metodický list č. 3.....</i>	124
<i>Příloha 9: Pracovní list č. 3.....</i>	129
<i>Příloha 10: Metodický list č. 4.....</i>	135
<i>Příloha 11: Pracovní list č. 4.....</i>	141
<i>Příloha 12: Metodický list č. 5.....</i>	147
<i>Příloha 13: Pracovní list č. 5.....</i>	153
<i>Příloha 14: Metodický list č. 6.....</i>	159
<i>Příloha 15: Pracovní list č. 6.....</i>	165
<i>Příloha 16: Metodický list č. 7.....</i>	171
<i>Příloha 17: Pracovní list č. 7.....</i>	177
<i>Příloha 18: Metodický list č. 8.....</i>	185
<i>Příloha 19: Pracovní list č. 8.....</i>	191

Přílohy

Příloha 1: Žádost pro zákonné zástupce respondentů

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s prosbou ohledně vyplnění krátkého dotazníku Vašimi dětmi v rámci mé diplomové práce.

Jmenuji se Veronika Vysloužilová a jsem studentkou 4. ročníku oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Má diplomová práce nese název Lidové písně z regionu Haná a jejich využití na prvním stupni základních škol. Náplní mé praktické části bude tvorba metodických listů a jejich realizace v hodinách hudební výchovy u žáků 4. a 5. tříd. K metodickým listům jsem si dovolila pro žáky, v rámci dotazování, vytvořit krátký dotazník o 6 otázkách. Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použity pouze v rámci mé diplomové práce. Výsledkem celé mé práce by měla být analýza znalostí žáků lidových písní a tradic z regionu Haná. Tímto bych Vás chtěla požádat o Váš souhlas či nesouhlas k vyplnění dotazníku.

Souhlasím s vyplněním dotazníku

Jméno žáka:

ANO X NE

Datum:

Podpis zákonného zástupce:

Děkuji předem za Váš čas a pomoc,

Veronika Vysloužilová

Příloha 2: Dopis pro třídní učitele

Vážená paní učitelko, pane učitelí,

jsem studentkou 5. ročníku oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Univerzitě Palackého v Olomouci a chtěla bych Vás poprosit o vyplnění krátkého dotazníku žáky vaší třídy. Dotazník slouží pro výzkum v rámci mé diplomové práce – Lidové písně z regionu Haná a jejich využití na prvním stupni základních škol. Tento dotazník slouží pro účely dotazování, hlavní částí mé aplikační části budou vypracované metodické listy a jejich aplikace v hodinách hudební výchovy. Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použity jen v mé diplomové práci. Skládá se z 5 otevřených otázek a 1 uzavřené. Všechny se týkají lidových písní z regionu Haná. Jeho vyplnění žákům zabere zhruba 5-10 minut.

Děkuji za Váš čas a pomoc,

Veronika Vysloužilová

Příloha 3: Dotazník pro žáky 4. a 5. tříd

Milý žáku, milá žákyně,

prosím tě o vyplnění krátkého dotazníku. Dotazník je anonymní, to znamená, že ho nemusíš podepisovat, a tak se nikdo nedozví, co jsi právě ty napsal/a. Buď tedy prosím upřímný/á a neboj se cokoli napsat.

Děkuji.

Jsem dívka/chlapec.

Třída:

Věk:

Vše vyplňuj tak, jako bys mluvil/a se svými kamarády, bez dozorů paní učitelky nebo rodičů. Pokud tě napadne více odpovědí, budu ráda, když i ty napíšeš.

1. Navštěvuješ folklórní či hudební kroužek (*ZUŠ, Klebetníček, Trnka, ...*)? Pokud ano, jaký?

ANO / NE

2. Znáš některé lidové písně? Napiš, jak se jmenují.

ANO / NE

3. Znáš folklórní zvyky a tradice ze svého regionu? Pokud ano, napiš které.

ANO / NE

4. Víš, které hudební nástroje jsou typické pro hanáckou lidovou muziku? Pokud ano, napiš jejich názvy.

ANO / NE

5. Hraješ na hudební nástroj? Pokud ano, na který?

ANO / NE

6. Zajímáš se o lidovou hudbu ze svého regionu?

ANO / NE

Ještě jednou děkuji za vyplnění dotazníku!

Příloha 4: Metodický list č. 1

Námět na hodinu hudební výchovy 1

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Předmět: Hudební výchova

Třída: 4.

Téma hodiny: Nářečí u nás na Hané

Délka vyučovací jednotky: 1-2 vyučovací hodiny

Edukační cíle:

- **Kognitivní** – Žák zpívá lidovou píseň s doprovodem hudebního nástroje, předčítá text v dialektu, uvědomuje si různorodost nářečí.
- **Afektivní** – Žák se seznámí s dialektem regionu Haná, spolupracuje ve skupině, zapojuje se do dílčích aktivit.
- **Psychomotorické** – Žák vyplňuje přiložený pracovní list a čte vybraný příběh.

Organizační formy: individuální, skupinová, hromadná

Vzdělávací metody: slovní (*vysvětlování, diskuse, motivace*), názorně demonstrační (*pozorování*) a praktické (*práce žáků*)

Typ hodiny: základní

Materiální didaktické pomůcky: školní tabule, psací potřeby, mapa regionu Haná, mapa České republiky, kniha – Povídky: Pod hanáckou oblohou (str. 23), herní karty (*didaktická hra – Já mám, kdo má*), pracovní list pro žáky, mapa České republiky

Použitá literatura a zdroje:

POLÁČEK, Jan. *Lidové písně z Hané*. Olomouc: Ústav pro další vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků, 1962.

VYHLÍDAL, Jan. *Povídky: Pod hanáckou oblohou*. 2. vydání. Přerov: Společenská tiskárna, 1958, 180 s. ISBN 24947/58-IX/1.

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0972-0.

Tónina: G – dur

Hlasový rozsah písně: d1 – d2

Jedna, dva, tři

Smržice, 1951

František Ošťádal, 1859

Smržice 1951,
František Ošťádal, 1859.

Jeden, dva, tři.

Mírně / $\text{♩} = 92$ /

I. Jeden, dva, tři, štere, pět, cos měl, Janko, na oběd ?

Erteple pečeny, bele málo maštěny maštěny.

II. /:Jeden, dva, tři, štere, pět, :/
/:jeden, dva, jeden, dva,
eště jedno do kola.:/

III.1/.V Přerově, v rožním domě,
šejó se šate pro mě,
/:vestečka, kabátek,
na nedělo, na svátek.:/

2/.Před se, milá podívat,
až mě bodó oblikať
/:do myho kabátka
za švarnyho vojáka.:/

Lidový tanec "Dudácká", jehož průběh je pravděpodobně týž, jako u lidového tance "Pismeny", který uvádí a popisuje Mátlová z To-
večovska pod č. 47.
Srovnej Lidový tanec "Litery" (Dyž sem chodil do školy) z Koje-
tínska v této sbírce, jakož i píseň "V Kojetíně v rožním domě"
tamtéž.
Srovnej dále Seidel-Špičák str. 92 a 103.

ORIENTAČNÍ ČAS	PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY	POZNÁMKY
8:00	1) ÚVODNÍ ČÁST (5 min) - přivítání, úvodní motivace, příběh – Jak byl Janek u muziky, didaktická hra – Já mám – kdo má Na úvod hodiny si vyučující s žáky na mapě ukáže území regionu Haná, jeho hranice, město Vyškov i ostatní regiony z hlediska folklóru. Následně žákům přečte vybraný příběh – Jak byl Janek u muziky z knihy (Povídky: Pod hanáckou oblohou). Následně se žáků vyučující zeptá, zda příběhu rozuměli a o čem příběh vyprávěl. Žáci tak dostanou možnost sdělovat své poznatky. <u>Příklady otázek:</u> „Porozuměli jste příběhu?“ „Poznali jste, o čem náš příběh vyprávěl?“ V příběhu se nachází velké množství slov, kterým žáci nemusí porozumět (např. <i>renské – platidlo; po požehnáno – po mši; ledi – lidi; počale – začali; otrube – otruby</i>).	<u>pomůcky:</u> Povídky: Pod hanáckou oblohou (str. 23), mapa ČR
8:05	<u>Já mám – kdo má (viz přílohy – vlastní tvorba)</u> Vyučující rozdá žákům po jedné hrací kartě. První žák sdělí ostatním: „<i>Já mám (horní obrázek), kdo má (spodní obrázek)</i>.“ Na dotaz reaguje další žák tím, že pojmenuje obrázek, který řekl předchozí hráč jako druhý. Výsledkem je navazující řada. Jednotlivé hrací karty se mohou postupně připevnit na tabuli, poskládat se do zástupu / řady a podobně.	<u>pomůcky:</u> herní karty, magnety
8:15	2) HLAVNÍ ČÁST (30 min) - dechová a artikulační cvičení, rozezpívání, nácvik lidové písně, práce v pracovním listě <u>Dechová cvičení (příklady dechových cvičení)</u> 1. Váza s růžemi Stojí před námi váza, která je plná růží. Chceme si přivonět, jak krásně voní. Provedeme správný nádech, při výdechu pak můžeme vyslovit slabě „<i>áááách</i>“. Opakujeme nejméně dvakrát.	

2. Potápěč

Zkusíme na chvíli zadržet dech. Představíme si, že se chceme ve vodě potopit, podívat se na dno, tak na chvíli zadržíme dech.

3. U potoka roste kvítí

Toto říkadlo říkáme na jedno nadechnutí nejprve šeptem, poté hlasitě.

U potoka roste kvítí,
říkají mu petrklíč,
na koho to slovo padne,
ten musí jít z kola pryč.

Při dechových cvičeních kontrolujeme u žáků správný posed nebo postoj, samotné dýchání.

Artikulační cvičení (příklady jazykolamů)

Vhodnou variantou pro žáky jsou jazykolamy:

1. *Rubl, dolar, libra, ...*

2. *Ještě štěstí, že se nesešli.*

3. *Naše lomenice je ze všech lomenic nejlomenicovatější.*

4. *Obeplujeme nebo neobeplujeme.*

5. *Filip a Lily lepili bílý list.*

Žáci mohou přednést i jazykolamy, které sami znají.

8:30

Hlasová cvičení (příklady hlasových cvičení)

Žáci společně s vyučujícím začínají lehce v pianu, poté postupně dynamicky rozvíjí.

Příklady hlasových cvičení:

Přestávka 9:00 9:25	<u>Nácvik písně</u> Danou píseň nejprve žákům vyučující předzpívá a poté se zeptá, zda všem slovům vyskytujícím se v písni porozuměli. Při nácviku samotné písně vyučující zvolí nácvik imitací, tedy rozdělí danou píseň na části, které postupně nejprve žákům předzpívá a následně ji žáci zopakují. Jakmile mají žáci společně s vyučující celou píseň naučenou, několikrát si ji zazpívají pro její upevnění. <u>Práce v pracovním listě</u> Pracovní list pro žáky obsahuje čtyři dílčí úkoly. Prvním úkolem je zaznačit regionální oblast Hané a město Vyškov. Druhý úkol je přiřazovací. Žáci mají přiřadit slova v hanáckém dialektu s jejich spisovným ekvivalentem. Třetí úkol je tzv. hudební sudoku, kdy žáci musí vyplnit celou tabulku tak, aby se znaky v žádném sloupci, řádku a ani v jednom z devíti čtverců neopakovaly. Posledním úkolem žáků je zaznačit v notovém zápisu dané lidové písně určené požadavky. 3) ZÁVĚŘEČNÁ ČÁST (5 min) - shrnutí a zhodnocení hodiny Na konci vyučovací hodiny si s žáky vyučující zhodnotí společně strávenou hodinu. Žákům dá prostor sdělit své pocity z hodiny, co nového se dozvěděli a podobně. V pracovním listě budou mít možnost také zakroužkovat smajlíka podle toho, jestli se jim hodina líbila – usmívající se, částečně líbila – mrzutý, nebo vůbec nelíbila – smutný.	

JAK BYL JANEK U MUZIKY.

»Tož, Janke, jož se chlap, mosiš se vepravit dneš k mozece,« pobizel tatik Janke.

»Aaa, tatičko, co je to mozecka?«

»To v hospodě tróbijó na tróbe, jak náš pastěť, dež se veháni do stáda a pijó tam pivo.«

»A, to já tam pudo, tatičko.«

»Tož, toť máš renské, kop si piva a mužěš se e očt tancovat.«

»A tož, nechť, a tož, nechť,« skočel a letěl v nedělo po požehnáňó Janek k mozece.

Přenda na zól, ohližel se a ešče tam málo hdo bel.

»Co chceš, Janke?« ptal se ho hospocké.

»Máte mně dat za renské piva, naši tatiček povidale, toť ho máte.«

To teho piva belo za ten renské! Janek pil, až mo oč jak šeške velizale a za ošama vrzalo.

Jak bel s pitim hotové, přešil chlap s dodama, sedl za stul a spostil dode. Ledi počale v kole skákat a Janek — škrk otevřeném oknem na holec a čárel dom.

»Co jož chceš doma?« zhorta vital tatik Janke.

»Ach, tatičko, tatičko, sotvá déchám, jak sem běžel! Dež sem v hospodě vepil za ten renské piva, přešil chlap s čertem pod pažó, a dež teho čerta sklačoval, ten se dal do křeke, ledi počale běhat po hospodě a já škrk z okna a aló dom, abe mě ten čert nevzal do pekla.«

»Jož vizo, Janke, že máš v hlavě jenom otrobe. Te hňope jeden. To nebel čert, ale dodák s dodama, on jich mosi stiskat, abe hrále. Jož nesmiš nihdá k mozece. Děláš rodině jenom haňbo.«

Příloha 5: Pracovní list č. 1

Pracovní list pro žáky Jedna, dva, tři

Smržice 1951,
František Ošádal, 1859.

Jeden, dva, tři.

Mírně / $\text{♩} = 92$ /

I. Jeden, dva, tři, štere, pět, cos měl, Janko, na oběd ?

Erteple pečeny, bele málo maštěny maštěny.

II. /:Jeden, dva, tři, štere, pět, :/
/:jeden, dva, jeden, dva,
eště jedno do kola.:/

III.1/.V Přerově, v rožním domě,
šejó se šate pro mě,
/:vestečka, kabátek,
na nedělo, na svátek.:/

2/.Před se, milá podívat,
až mě bodó oblíkat
/:do myho kabátka
za švarnyho vojáka.:/

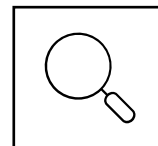
Lidový tanec "Dudácká", jehož průběh je pravděpodobně týž, jako u lidového tance "Pismeny", který uvádí a popisuje Mátlová z To-vačovska pod č. 43.
Srovnej Lidový tanec "Litery" (Dyž sem chodil do školy) z Koje-tínaka v této sbírce, jakož i píseň "V Kojetíně v rožním domě" tamtéž.
Srovnej dále Seidel-Špičák str. 92 a 103.

Vaše hodnocení:

Jeden, dva, tři

1. Zaznač na mapě regionální oblast Hané a město Vyškov.

2. Vybarvi stejnou barvou slova v hanáckém dialektu s jejich spisovným ekvivalentem. Pokud chceš, spolupracuj s kamarádem v lavici.

BAMBÔLA

VELKÉ BŘICHO

PREŘBUŘT

BANDĚRO

BRAMBORY

ZEMSKY

ŽĚČKA

BAMBULE

PETAT

UTÍKAT

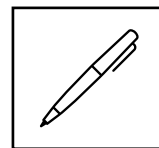
TLAČENKA

LŽICE

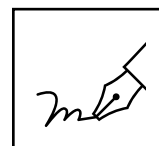
3. Vyluští hudební sudoku. Pravidlem sudoku je doplnit celou tabulku tak, aby se znaky v žádném sloupci, řádku a ani v jednom z devíti čtverců neopakovaly.

4. V notovém zápisu lidové písničky zakroužkuj:

- červeně – pomlky
- žlutě – houslový klíč
- modře – předznamenání
- zeleně – repetice a takty

Metodický list pro žáky – řešení
Jedna, dva, tři

Saržice 1951,
František Ošťádal, 1859.

Jeden, dva, tři.

Mírně / $\text{♩} = 92$ /

I. Jeden, dva, tři, štere, pět, cos měl, Janko, na oběd ?

Erteple pečeny, bele málo maštěny maštěny.

II. /:Jeden, dva, tři, štere, pět, :/
/:jeden, dva, jeden, dva,
eště jedno do kola.:/

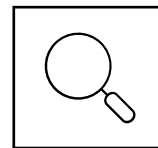
III.1./ V Přerově, v rožním domě,
šejó se šate pro mě,
/:vestečka, kabátek,
na nedělo, na svátek.:/

2./ Před se, milá podívat,
až mě bodó oblikat
/:do myho kabátka
za švarnyho vojáka.:/

Lidový tanec "Dudácká", jehož průběh je pravděpodobně týž, jako u lidového tance "Pismeny", který uvádí a popisuje Mátlová z To-vačovska pod č. 43.
Srovnej Lidový tanec "Litery" (Dyž sem chodil do školy) z Koje-tínska v této sbírce, jakož i píseň "V Kojetíně v rožním domě" tamtéž.
Srovnej dále Seidel-Špičák str. 92 a 103.

Jeden, dva, tři

1. Zaznač na mapě regionální oblast Hané a město Vyškov.

2. Vybarvi stejnou barvou slova v hanáckém dialektu s jejich spisovným ekvivalentem. Pokud chceš, spolupracuj s kamarádem v lavici.

BAMBŮLA

VELKÉ BŘICHO

PREŘBUŘT

BANDĚRO

BRAMBORY

ZEMSKY

ŽĚČKA

BAMBULE

PETAT

UTÍKAT

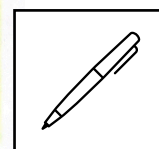
TLAČENKA

LŽICE

3. Vyluští hudební sudoku. Pravidlem sudoku je doplnit celou tabulku tak, aby se znaky v žádném sloupci, řádku a ani v jednom z devíti čtverců neopakovaly.

4. V notovém zápisu lidové písničky zakroužkuj:

- a) červeně – pomlky
- b) žlutě – houslový klíč
- c) modře – předznamenání
- d) zeleně – repetice a takty

Příloha 6: Metodický list č. 2

Námět na hodinu hudební výchovy 2

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Předmět: Hudební výchova

Třída: 4.

Téma hodiny: Tradice a zvyky na Hané

Délka vyučovací jednotky: 1-2 vyučovací hodiny

Edukační cíle:

- **Kognitivní** – Žák zpívá lidovou píseň s doprovodem hudebního nástroje, seznamuje se s lidovými zvyky a tradicemi z regionu Haná.
- **Afektivní** – Žák spolupracuje ve skupině, zapojuje se do dílčích aktivit.
- **Psychomotorické** – Žák skládá jednotlivé ústřižky lidové písně v celek a pracuje s pracovním listem s tématem lidových zvyků a tradic.

Organizační formy: individuální, skupinová, hromadná

Vzdělávací metody: slovní (*vysvětlování, diskuse, motivace*), názorně demonstrační (*pozorování*) a praktické (*práce žáků*)

Typ hodiny: základní

Materiální didaktické pomůcky: školní tabule, psací potřeby, mapa České republiky, arch papíru A4 a A2, lepidlo, obálky s rozstřihanými písničkami, fotografie krojovaného průvodu, hodů, cimbálu, pracovní list pro žáky

Použitá literatura a zdroje:

KVAPIL, Pavel. *Hanácké písničky: 25 lidových písní z Hané*. Olomouc: Okresní kulturní středisko, 1984.

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0972-0.

<http://www.mksvyskov.cz/event/165119/vyskovske-hody-2022>

https://www.czso.cz/csu/czso/13-1131-05-casova_rada-10

<https://brnenska.drba.cz/drba/folklorni-drba/12453-folklorni-drba-varmuzova-cimbalova-muzika.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=0ZBKieY6Jck>

Tónina: D – dur

Hlasový rozsah písňe: d1 – d2

Či só hode, naše hode

2. Či só hode, naše hode

Živě

1. Či só hode, naše hode, počme, chaso, do hospode, hojáj - ja, hojáj - ja,

hoja-já ja. Bodem tam do rá - na tancovat holá - ňa,

hoja-já ja, holá - ňa hoja-já ja.

1. Či só hode, naše hode,
počme, chaso, do hospode, hojájja, hojájja, hojájja ja.
|: Bodem tam do rána tancovat holáňa,
hojájja ja. :|

2. Přešla Hanka do hospode
podivat se na te hode, hojájja....
|: chtěla tam do rána tancovat holáňa,
hojájja ja. :|

3. A jak chtěla tancovati,
něchtěle jo chlapani brati, hojájja....
|: nemohla do rána tancovat holáňa,
hojájja ja. :|

ORIENTAČNÍ ČAS	PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY	POZNÁMKY
8:00	1) ÚVODNÍ ČÁST - přivítání, úvodní motivace, aktivita – Rozstříhané písničky <u>Rozstříhané písničky (viz přílohy – vlastní tvorba)</u> Na úvod hodiny žákům vyučující sdělí, že se mu po třídě poztrácely kousky několika lidových písní, které jsou barevně odlišené. Počet ztracených písniček je stejný, jako počet skupin žáků, které si vyberou barvu písničky, kterou budou hledat. Cílem aktivity je co nejdříve poskládat písničku, která obsahuje pouze notový zápis, nalepit ji na čistý A4 papír a připsat k ní její správný název. Jakmile má každá skupina všechny kousky nalezené a svou písničku poskládanou, navzájem si žáci sdělí, které lidové písně žáci našli a jak se těmto písním říká a proč (<i>Muzikanti, co děláte; Komáři se ženili; Marjánko, Marjánko; Maličká su; Bude zima, bude mráz; Spadla mi šablíčka; Rostó, rostó, rostó; Čerešničky</i>).	<u>pomůcky:</u> arch papíru A4 na který nalepí ústřížky lidové písničky, psací potřeby, lepidlo, jednotlivé lidové písničky
8:15	Po samotné aktivitě se s žáky vyučující seznámí s regionem Haná. Nejlépe v kroužku na koberci ve třídě si na mapě žáci s vyučujícím ukážou, kde se region Haná nachází. Žáky jsou obeznámeni i s tím, že v České republice není jenom v rámci folklóru pouze region Haná, ale také regiony jako je Valašsko, Moravské Slovácko, Lašsko, Podkrkonoší a podobně. Na koberci je připraven papír, kde uprostřed budou napsaná slova „ZVYKY A TRADICE U NÁS NA HANĚ“. Úkolem žáků bude napsat na papír libovolné slovo, které se jim vybaví, když se řeknou tato slova. Tím vznikne myšlenková mapa, o které si po jejím dokončení žáci s vyučujícím mohou povídat. Žáci mohou sdělit, proč je zrovna jejich slovo napadlo v souvislosti s tématem myšlenkové mapy a podobně. S žáky se může vyučující zaměřit přímo na hody, se kterými většina žáků má největší zkušenost.	<u>pomůcky:</u> mapa České republiky, arch papíru A2, fotografie krojovaného průvodu, cimbálu
8:25	2) HLAVNÍ ČÁST (30 min) - dechová a artikulační cvičení, rozezpívání, nácvik lidové písně, práce v pracovním listě	

Příklady otázek:

„Účastníte se krojovaných hodů?“

„Chodíte se dívat na krojovaný průvod?“

„Mám pro vás jednu krásnou lidovou píseň, která o hodech vypráví.“

„Nejprve se ale musíme pořádně rozezpívat.“

Dechová cvičení (příklady dechových cvičení)

1. Květinka

Narovnáme se a představíme si, jako bychom si chtěli přivonět ke květině (nádech nosem, ústa jsou zavřená).

2. Pampeliška

Z dlaní uděláme kolíbku / mističku a představíme si chmýří, které chceme odfouknout a prudce foukneme.

3. Potápěč

Zkusíme na chvíli zadržet dech. Představíme si, že se chceme ve vodě potopit, podívat se na dno, tak na chvíli zadržíme dech.

Artikulační cvičení (příklady jazykolamů)

Variantou jsou jazykolamy:

1. *Mezi domama má má máma malou zahrádku.*

2. *Pan Kaplan v kapli plakal, ...*

3. *Osuš si šosy, osuš si šosy, ...*

4. *Sklo prasklo, sklo prasklo, ...*

Žáci mohou přednést i své jazykolamy, které sami znají.

Hlasová cvičení

Žáci společně s vyučujícím začínají lehce v pianu, poté postupně dynamicky rozvíjí.

Příklady hlasových cvičení:

8:40

Přestávka 9:00 9:25	<u>Nácvik písně</u> Danou píseň nejprve žákům vyučující předzpívá a poté se zeptá, zda všem slovům vyskytujícím se v písni porozuměli. Možná slova, kterým by žáci nemuseli rozumět, by mohla být např. Chasa (<i>Skupina mladistvých, která se podílí na organizaci hodů na Moravě. V čele stojí stárka a stárek, který má na starosti hlídání práva.</i>) nebo Holáň (<i>Typ tance, při kterém se stupňujícím tempem litaly ženám sukně až nad hlavu.</i>). Při nácviku samotné písně vyučující zvolí nácvik imitací, tedy rozdělí danou píseň na části, které postupně nejprve žákům předzpívá a následně ji žáci zopakují. Jakmile mají žáci společně s vyučující celou píseň naučenou, několikrát si ji zazpívají pro její upevnění. <u>Práce v pracovním listě</u> Hudební ukázka: https://www.youtube.com/watch?v=0ZBKieY6Jck Pracovní list pro žáky obsahuje 4 dílčí úkoly. Prvním úkolem je vypsát lidové hudební nástroje, které se vyskytují v hudební ukázce (viz odkaz). Dalším úkolem je napsat k obrázkům hudebních nástrojů jejich názvy a také přiřazení do správné skupiny hudebních nástrojů. Následujícím úkolem je zakroužkování požadujících definic danou barvou. Posledním úkolem je napsat, co znamená slovo ŽIVĚ a co to vyjadřuje. 3) ZÁVĚŘEČNÁ ČÁST (5 min) - shrnutí a zhodnocení hodiny Na konci vyučovací hodiny si s žáky vyučující zhodnotí společně strávenou hodinu. Žákům dá prostor sdělit své pocity z hodiny, co	<u>pomůcky:</u> pracovní list pro žáka – Či só hode, naše hode; psací potřeby; klavír <u>hudební ukázka:</u> viz YouTube, psací potřeby

	nového se dozvěděli a podobně. V pracovním listě budou mít možnost také zakroužkovat smajlíka podle toho, jestli se jim hodina líbila – usmívající se, částečně líbila – mrzutý, nebo vůbec nelíbila – smutný.	

Přílohy

Rozstříhané písničky

(vlastní tvorba v programe MuseScore 3)

Bude zima, bude mráz

Čerešničky

Musical score for 'Komáři se ženili' in G major (one sharp) and 2/4 time. The score consists of three staves. The first staff contains five measures of music. The second staff starts at measure 6 and includes a repeat sign with first and second endings. The third staff starts at measure 12 and also includes first and second endings.

Komáři se ženili

Musical score for 'Malička su' in G major (one sharp) and 2/4 time. The score consists of two staves. The first staff contains seven measures of music. The second staff starts at measure 7 and continues the melody.

Malička su

Musical score for 'Marjánko, Marjánko' in G major (one sharp) and 2/4 time. The score consists of three staves. The first staff contains six measures of music. The second staff starts at measure 6 and includes a repeat sign with first and second endings. The third staff starts at measure 11 and continues the melody.

Marjánko, Marjánko

Musical score for the song "Muzikanti, co děláte?". The score is written in treble clef, 2/4 time, and D major. It consists of three staves of music. The first staff contains measures 1-4. The second staff starts at measure 5 and contains measures 5-8. The third staff starts at measure 9 and contains measures 9-12. The piece ends with a double bar line at the end of the third staff.

Muzikanti, co děláte?

Musical score for the song "Rostó, rostó, rostó". The score is written in treble clef, 2/4 time, and D major. It consists of three staves of music. The first staff contains measures 1-3. The second staff starts at measure 4 and contains measures 4-6. The third staff starts at measure 7 and contains measures 7-9. The piece ends with a double bar line at the end of the third staff.

Rostó, rostó, rostó

Musical score for the song "Spadla mi šablíčka". The score is written in treble clef, 2/4 time, and D major. It consists of two staves of music. The first staff contains measures 1-5. The second staff starts at measure 6 and contains measures 6-9. The piece ends with a double bar line at the end of the second staff.

Spadla mi šablíčka

Příloha 7: Pracovní list č. 2

Metodický materiál pro žáky
Či só hode, naše hode

2.
Či só hode, naše hode

Živě

1. Či só hode, naše hode, podíme, chaso, do hospode, hoj - ja, hoj - ja,
hoja - já ja. Bodem tam do rá - na tancovat holá - ňa,
hoja - já ja, holá - ňa hoja - já ja.

1. Či só hode, naše hode,
podíme, chaso, do hospode, hojája, hojája, hojája ja.
|: Bodem tam do rána tancovat holáňa,
hojája ja. :|

2. Přšla Hanka do hospode
podivat se na te hode, hojája....
|: chtěla tam do rána tancovat holáňa,
hojája ja. :|

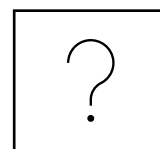
3. A jak chtěla tancovati,
něchtěle jo chlapci brati, hojája....
|: nemohla do rána tancovat holáňa,
hojája ja. :|

Vaše hodnocení:

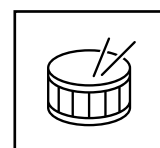
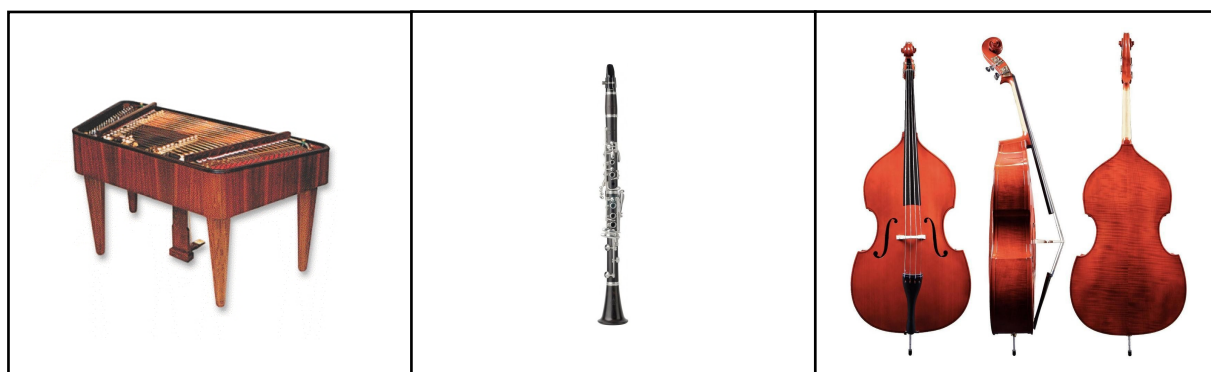

Či s' hode, našc hode

1. Které lidové hudební nástroje se vyskytují v hudební ukázce? Jejich názvy napiš.

2. Napiš k obrázkům hudebních nástrojů jejich názvy a do jaké skupiny daný nástroj patří. Zakroužkuj ty hudební nástroje, které nepatří mezi hudební nástroje pro lidovou hudbu.

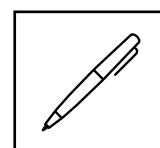

3. V notovém zápisu lidové písničky zakroužkuj:

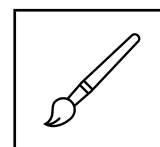
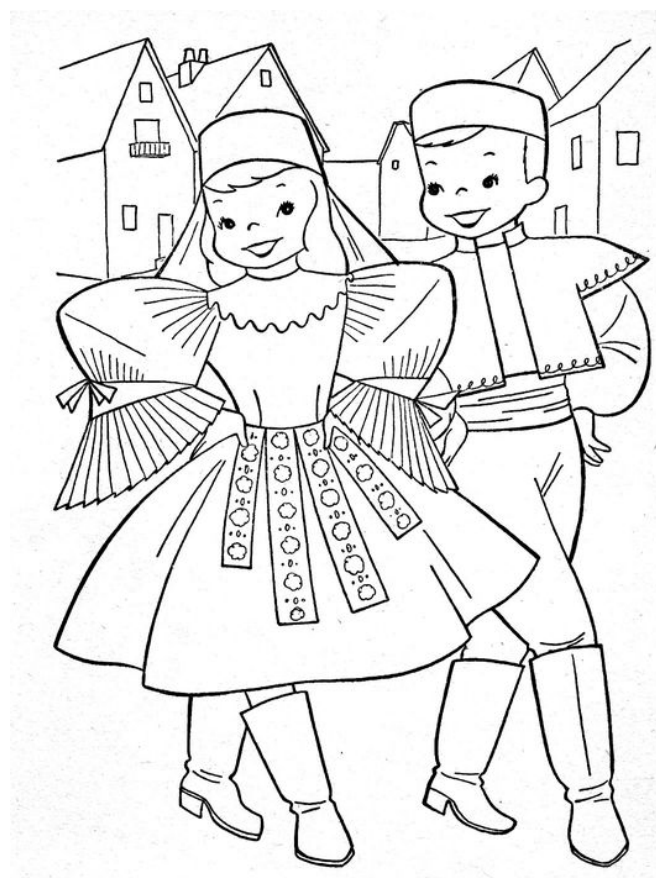
- a) červeně – pomlky
- b) žlutě – houslový klíč
- c) modře – předznamenání
- d) zeleně – repetice a takty

4. Co si myslíš, že znamená ŽIVĚ? Napiš.

5. Vymaluj přiložený obrázek.

2. Či só hode, naše hode

Živě

1. Či só hode, naše hode, podíme, chaso, do hospode, hojáj - ja, hojáj - ja,
hoja - já ja. Bodem tam do rá - na tancovat holá - ňa,
hoja - já ja, holá - ňa hoja - já ja.

1. Či só hode, naše hode,
podíme, chaso, do hospode, hojájja, hojájja, hojájja ja.
|: Bodem tam do rána tancovat holáňa,
hojájja ja. :|

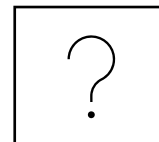
2. Prešla Hanka do hospode
podivat se na te hode, hojájja....
|: chtěla tam do rána tancovat holáňa,
hojájja ja. :|

3. A jak chtěla tancovati,
něchtěle jo chlapani brati, hojájja....
|: nemohla do rána tancovat holáňa,
hojájja ja. :|

Či ů hode, našc hode

1. Které lidové hudební nástroje se vyskytují v hudební ukázce? Jejich názvy napiš.

housle, viola, cimbál, kontrabas, příčná flétna

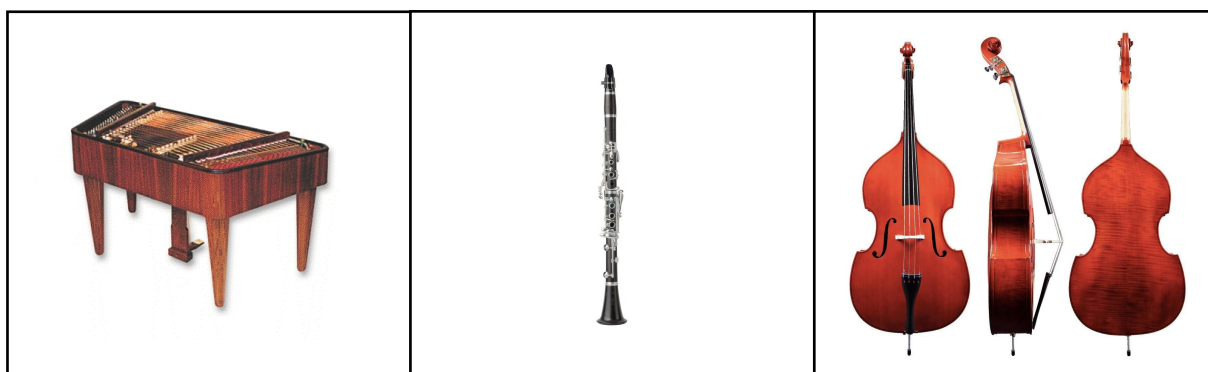
2. Napiš k obrázkům hudebních nástrojů jejich názvy a do jaké skupiny daný nástroj patří. Zakroužkuj ty hudební nástroje, které nepatří mezi hudební nástroje pro lidovou hudbu.

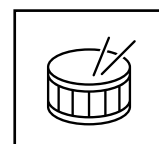
BICÍ SOUPRAVA – bicí

HOUSLE – strunný smyčcový

KYTARA – drnkací strunný

CIMBÁL – deskový úderný strunný, KLARINET – dřevěný dechový, KONTRABAS – smyčcový strunný

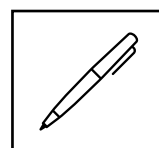
3. V notovém zápisu lidové písničky zakroužkuj:

- a) červeně – pomlky
- b) žlutě – houslový klíč
- c) modře – předznamenání
- d) zeleně – repetice a takty

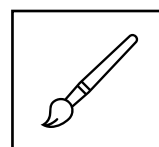

4. Co si myslíš, že znamená ŽIVĚ? Napiš.

Dané tempo skladby. Znamená rychlost hudby, jakou by se měla daná skladba hrát.

5. Vymaluj přiložený obrázek.

Příloha 8: Metodický list č. 3

Námět na hodinu hudební výchovy 3

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Předmět: Hudební výchova

Třída: 4.

Téma hodiny: Lidový kroj na Hané

Délka vyučovací jednotky: 1-2 vyučovací hodiny

Edukační cíle:

- **Kognitivní** – Žák zpívá lidovou píseň s doprovodem hudebního nástroje, seznamuje se s lidovým krojem z regionu Haná.
- **Afektivní** – Žák spolupracuje ve skupině, zapojuje se do dílčích aktivit.
- **Psychomotorické** – Žák přiřazuje jednotlivé názvy částí kroje ke správným obrázkům a pracuje s pracovním listem s tématem lidového kroje.

Organizační formy: individuální, skupinová, hromadná

Vzdělávací metody: slovní (*vysvětlování, diskuse, motivace*), názorně demonstrační (*pozorování*) a praktické (*práce žáků*)

Typ hodiny: základní

Materiální didaktické pomůcky: školní tabule, psací potřeby, karty s obrázky, pracovní list pro žáky, obrázky lidových krojů, karty jednotlivých částí kroje a jejich názvy

Použitá literatura a zdroje:

KVAPIL, Pavel. *Hanácké písničky: 25 lidových písní z Hané*. Olomouc: Okresní kulturní středisko, 1984.

LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1.

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0972-0.

<https://muzeumdacice.cz/wp-content/uploads/2021/04/O-lidovem-kroji.pdf>

Tónina: c – moll

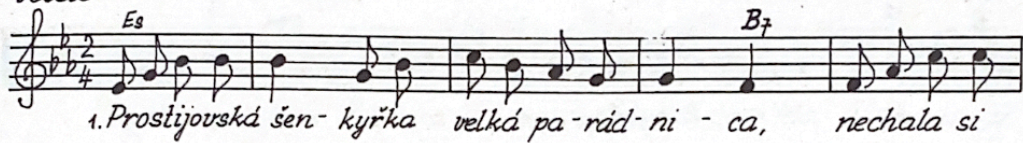
Hlasový rozsah písne: es1 – c2

Prostijovská šenkyřka

19.

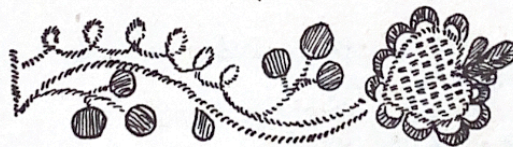
Prostijovská šenkyřka

Vesele

1. Prostijovská šenkyřka
velká parádnice,
nechala si vešivát
na sokni zajíca.

2. Na sokni zajíca a
na fertoško leško,
abe všeci poznale
to našo šenkyřko.

Možností, jak žákům lépe přiblížit kroj z Hané je přímá ukázka a popis hanáckého kroje v hodině.

Přiřazování obrázků k názvům

Vyučující žáky rozdělí do skupin. Úkolem každé skupiny bude přiřadit správné názvy k příslušným obrázkům. Jakmile bude mít každá skupina hotovo, proběhne společná kontrola.

8:30

2) HLAVNÍ ČÁST (30 min)

- dechová a artikulační cvičení, rozezpívání, nácvik lidové písně, práce v pracovním listě

Dechová cvičení (příklady dechových cvičení)

1. Pampeliška

Žáci si představí v ruce odkvetlou pampelišku. Nadechnou se a postupně budou odfoukávat chmýříčko za druhým.

2. Hořící svíčka

Žáci si představí, že na stole hoří svíčka. Foukají do plamínku tak, aby plamen nezhasl, pouze se třepotal.

3. Do pěti

Při nádechu nosem si žáci počítají vlastním tempem do pěti. Na vteřinu dech zadrží, ústy vydechnou a počítají v duchu do deseti.

Artikulační cvičení (příklady jazykolamů)

Variantou jsou jazykolamy:

1. Petr Fletr pletl svetr.

2. Kup si, Kubo, tu kupu hub.

3. Prut plul po proudu.

4. Sklo prasklo.

5. Strč prst skrz krk.

Hlasová cvičení

Žáci společně s vyučujícím začínají lehce v pianu, poté postupně dynamicky rozvíjí.

Příklady hlasových cvičení:

Nácvik písně

8:40

Danou píseň nejprve žákům vyučující předzpívá a poté se zeptá, zda všem slovům vyskytující se v písni porozuměli. Při nácviku samotné písně vyučující zvolí nácvik imitací, tedy rozdělí danou píseň na části, které postupně nejprve žákům předzpívá a následně ji žáci zopakují. Jakmile mají žáci společně s vyučující celou píseň naučenou, několikrát si ji zazpívají pro její upevnění.

Přestávka

9:20

Práce v pracovním listě

Pracovní list obsahuje čtyři dílčí úkoly. První úkol je spíše kreativní, úkole žáků je vybarvit pomocí pastelky folklórní motivy. Dalším úkolem je čtyřsměrka, ve které musí žáci najít daná slova, která souvisí s folklórem. Následující úkol je spojení noty s jejím správným názvem. Posledním úkolem je zaznačení pomlky, houslového klíče, akordů, taktů a případně i repetice danými barvami.

3) ZÁVĚŘEČNÁ ČÁST (5 min)

- shrnutí a zhodnocení hodiny

Na konci vyučovací hodiny si s žáky vyučující zhodnotí společně strávenou hodinu. Žákům dá prostor sdělit své pocity z hodiny, co nového se dozvěděli a podobně. V pracovním listě budou mít možnost také zakroužkovat smajlíka podle toho, jestli se jim hodina líbila – usmívající se, částečně líbila – mrzutý, nebo vůbec nelíbila – smutný.

Příloha 9: Pracovní list č. 3

Metodický materiál pro žáky
Prostějovská šenkyřka

19.

Prostějovská šenkyřka

Vesele

1. Prostějovská šenkyřka
velká parádnice,
nechala si vešívát
na sokni zajíca.

2. Na sokni zajíca a
na fěrtoško leško,
abe všeci poznale
to našo šenkyřko.

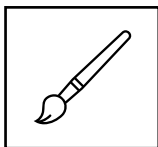
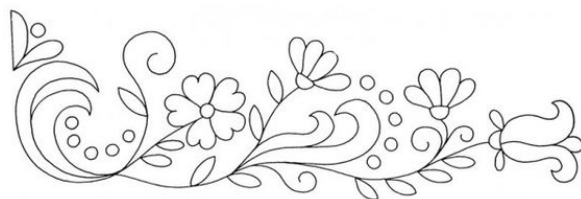
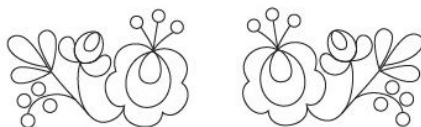
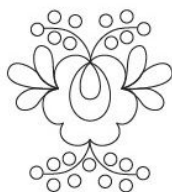

Vaše hodnocení:

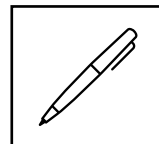
Prosljovská šenkryška

1. Pokus se vybarvit pomocí pastelek tyto motivy. Vzpomeň si, jaké jsou typické barvy pro folklór a ty použij.

2. Najdi v přiložené čtyřsměrce daná slova.

KOŠILE, PÁSY, VESTA, KABÁTEK, PLÁŠŤ, KOŽICH, KLOBOUK, RUKÁVCE,
ZÁSTĚRA, ŽIVŮTEK, ČEPEC, RUKAVICE

3. Spoj notu se jejím správným názvem.

e1

gis1

ais1

hes1

ces2

d1

ais2

f2

d2

des1

e2

g2

4. V notovém zápisu lidové písničky zakroužkuj:

- a) červeně – pomlky
- b) žlutě – houslový klíč
- c) modře – akordy
- d) zeleně – repetice a takty

19.

Prostějovská šenkyřka

Vesele

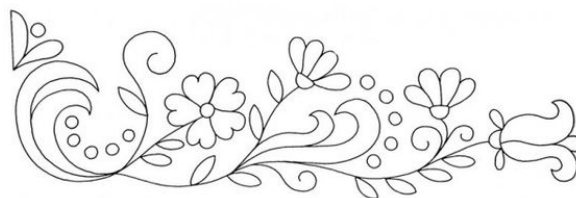
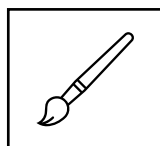
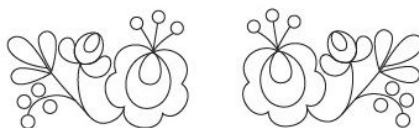
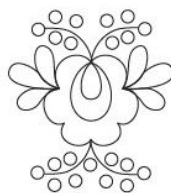
1. Prostějovská šenkyřka
velká parádnice,
nechala si vešívát
na sokni zajíca.

2. Na sokni zajíca a
na fěrtosko leško,
abe všeci poznale
to našo šenkyřko.

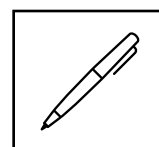
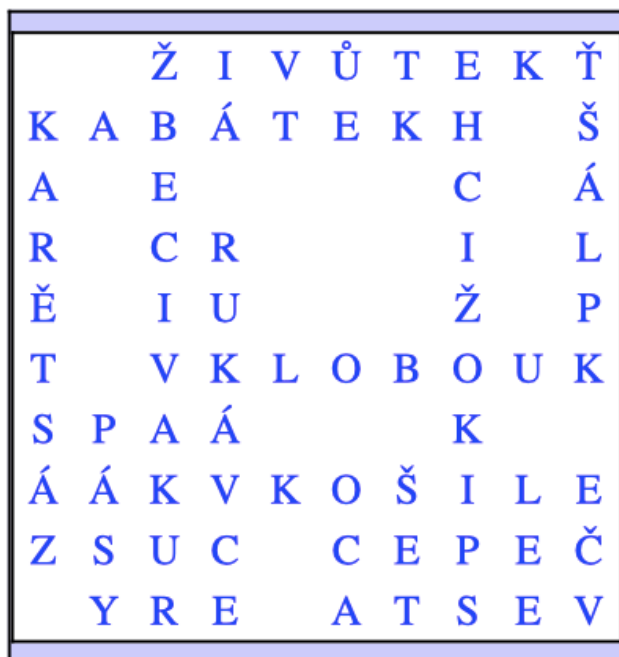
Prosljovská šenkryška

1. Pokus vybarvit pomocí pastelek tyto motivy. Vzpomeň si, jaké jsou typické barvy pro folklór a ty použij.

2. Najdi v přiložené čtyřsměrce daná slova.

KOŠILE, PÁSY, VESTA, KABÁTEK, PLÁŠŤ, KOŽICH, KLOBOUK, RUKÁVCE,
ZÁSTĚRA, ŽIVŮTEK, ČEPEC, RUKAVICE

3. Spoj notu se správným názvem.

The first staff contains six notes: G#1, Bb1, D2, E2, Bb1, and G#1. The second staff contains six notes: A2, F2, Bb1, D#2, E2, and G2. Below each staff are six boxes with the following labels: e1, gis1, ais1, hes1, ces2, d1 (for the first staff) and ais2, f2, d2, des1, e2, g2 (for the second staff). Arrows indicate the following connections: Staff 1, Note 1 (G#1) to Box 2 (gis1); Staff 1, Note 2 (Bb1) to Box 4 (hes1); Staff 1, Note 3 (D2) to Box 5 (ces2); Staff 1, Note 4 (E2) to Box 1 (e1); Staff 1, Note 5 (Bb1) to Box 3 (ais1); Staff 1, Note 6 (G#1) to Box 6 (d1). Staff 2, Note 1 (A2) to Box 6 (g2); Staff 2, Note 2 (F2) to Box 3 (ais2); Staff 2, Note 3 (Bb1) to Box 4 (des1); Staff 2, Note 4 (D#2) to Box 5 (e2); Staff 2, Note 5 (E2) to Box 1 (ais1); Staff 2, Note 6 (G2) to Box 2 (f2).

4. V notovém zápise lidové písničky zakroužkuj:

- a) červeně – předznamenání
- b) žlutě – houslový klíč
- c) modře – akordy
- d) zeleně – repetice a takty

Příloha 10: Metodický list č. 4

Námět na hodinu hudební výchovy 4

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Předmět: Hudební výchova

Třída: 4.

Téma hodiny: Lidový tanec (Hanácká beseda – Červený šátečku)

Délka vyučovací jednotky: 1-2 vyučovací hodiny

Edukační cíle:

- **Kognitivní** – Žák zpívá lidovou píseň s doprovodem hudebního nástroje, seznamuje se s lidovým tancem.
- **Afektivní** – Žák spolupracuje ve skupině, zapojuje se do dílčích aktivit.
- **Psychomotorické** – Žák tančí tanec Šáteček, porovná jednotlivé tance.

Organizační formy: individuální, skupinová, hromadná

Vzdělávací metody: slovní (*vysvětlování, diskuse, motivace*), názorně demonstrační (*pozorování*) a praktické (*práce žáků*)

Typ hodiny: základní

Materiální didaktické pomůcky: školní tabule, psací potřeby, videoukázky tanců Hanácké besedy, pracovní list pro žáky, mapa České republiky a regionu Haná, libovolný lehký předmět, šátky,

Použitá literatura a zdroje:

POLÁČEK, Jan. *Lidové písně z Hané*. Olomouc: Ústav pro další vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků, 1962.

POLÍVKA, Bohumil a Markéta SVOBODOVÁ. *Písnička I: zpěvník pro I. stupeň základní školy*. Třetí vydání. Praha: Ottovo nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7451-720-4.

PAVLÍČKOVÁ, Simona. Region Haná a její taneční determinace v oblasti lidové kultury v historicko-společenských souvislostech [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/o9rvrf/>. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění, Divadelní fakulta. Vedoucí práce Mgr. Ladislava Košíková.

https://www.youtube.com/results?search_query=hanácká+beseda

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0972-0.

MÁTLOVÁ-UHROVÁ, Ludmila. *Taneční hry dětí na Hané*. 2. vyd. Prostějov: DUHA, 2002.

Tónina: G – dur

Hlasový rozsah písně: d1 – d2

Červený šátečku

ČERVENÝ ŠÁTEČKU

česká

Allegro (rychle)

zpěv

Čer- ve- ný šá- teč- ku, ko- lem se toč, ko- lem se
můj mi- lý se hně- vá, já ne- vím proč, já ne- vím

2 flétny

toč, ko- lem se toč, Trá la la la, la la la, čer- ve- ná
proč, já ne- vím proč.

fi- a- la, trá la la la, la la la, fi- a- len- ka.
(bí- lá- rú- že.)

2. Jen se mně má milá [: dobře chovej, :] 3. Já se ti, můj milý, [: dobře chovám, :]
koupím ti šáteček [: kašmírovej, :] tys mně dal šáteček, [: už ho nemám, :]
Trá la la la, la la la, červená fiala, Trá la la la, la la la, červená fiala,
trá la la la, la la la, fialenka. trá la la la, la la la, fialenka.

4. Když jsem si v potoce [: ruce myla, :]
šátek jsem do vody [: upustila, :]
Trá la la la, la la la, červená fiala,
trá la la la, la la la, fialenka.

ORIENTAČNÍ ČAS	PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY	POZNÁMKY
8:00	1) ÚVODNÍ ČÁST (5 min) - přivítání, úvodní motivace, hanácké tance – Hanácká beseda Na úvod hodiny se s žáky vyučující seznámí s regionem Haná. Pomocí mapy žákům taktéž ukáže, kde se region Haná nachází, která všechna města spadají pod tento region. Na mapě České republiky také ukáže žákům i jiné folklórní oblasti. <i>„Nyní si zahrajeme hru, kterou děti hrají obvykle ve folklórních souborech a patří mezi oblíbené taneční hry z Hané.“</i> <u>Konopky</u> Žáci si kleknou nebo sednou náhodně po prostoru (ve třídě), aby kolem mohl procházet předem určený žák. Během zpěvu žák/učitel prochází mezi sedícími nebo klečícími a zpívá sloku: V každé sloce si žák/učitel vybere jedno jméno, dvojici či trojici. Vybraní se připojí za procházejícího žaka/učitele a následují jej v hadu. Zpívá se takový počet slok, dokud nejsou všichni žáci vybráni a netvoří hada. Poté následuje poslední sloka: <i>„Hrály bysme na konopky, dyby byly věci snopky. Moc je nás, moc je nás, běžte všichni pryč od nás.“</i>	<u>pomůcky:</u> libovolný lehký předmět

8:20

2) HLAVNÍ ČÁST (30 min)

- dechová a artikulační cvičení, rozezpívání, nácvik lidové písně, nácvik základních kroků tance Šáteček z Hanácké besedy na lidovou píseň Červený šátečku, práce v pracovním listě

Dechová cvičení (příklady dechových cvičení)

1. Pírko

S žáky si představíme lehké pírko, které se vznáší před naším obličejem, kterému pomáháme naším dechem k tomu, aby se vznášelo. Dáváme si pozor, abychom nedýchali příliš prudce.

2. Balónek

Žáci si představují balónek, který se nafukuje a zase uniká. Na břicho můžeme také položit lehký předmět a pozorovat, jak se spolu s břichem při dýchání zvedá a klesá.

3. Foukej, foukej větříčku

Žáci se nadechnou nosem, ústa mají zavřená. Foukáme jako vítr, nejprve jako slabounký vánek, znova se nadechneme a foukáme silněji, a nakonec co nejsilněji jako silný vítr.

*Foukej, foukej, větříčku,
shod' mi jednu hruštičku.
Shod' mi jednu nebo dvě,
budou sladké obě dvě.*

Hlasová cvičení

Žáci společně s vyučujícím začínají legátovým uvolněním ve střední poloze nejprve lehce v pianu, poté postupně rozvíjí se současným transponováním.

Příklady hlasových cvičení:

	<u>Artikulační cvičení (příklady jazykolamů)</u> Pro děti mladšího školního věku můžeme zvolit jazykolamy. Tu jsem si dovolila vybrat některé z mnoha, jako např: 1. <i>Sklo prasklo, sklo prasklo, ...</i> 2. <i>Strč prst skrz krk, strč prst skrz krk, ...</i> 3. <i>Strýc Šusta si suší švestky.</i> 4. <i>Rozžvákáme či nerozžvákáme?</i> 5. <i>Filip a Lily lepili bílý list.</i> Žákům dáme prostor i pro představení jejich jazykolamů. <u>Nácvik písně</u> Je možné, že vybranou lidovou píseň budou již žáci znát. Proto si píseň pro připomenutí mohou pouze zazpívat a pokračovat tak s nácvikem základních kroků tance Šáteček. Při nácviku samotné písně vyučující zvolí nácvik imitací, tedy rozdělí danou píseň na části, které postupně nejprve žákům předzpívá a následně ji žáci zopakují. Jakmile mají žáci společně s vyučující celou píseň naučenou, několikrát si ji zazpívají pro její upevnění.	
8:25	Přestávka <u>Nácvik tance</u> Pro představu žákům vyučující pustí ukázkou daného tance. zdroj: PAVLÍČKOVÁ, Simona. Region Haná a její taneční determinace v oblasti lidové kultury v historicko-společenských souvislostech [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-08-24]. Dostupné z: https://theses.cz/id/o9rvrf/. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění, Divadelní fakulta. Vedoucí práce Mgr. Ladislava Košíková. „Dvojice stojí bokem do středu kruhu, ruce mají spojené šátky.	pomůcky: šátky, videoukázka tance, pracovní list
9:00		

	1. – 16. takt – pár postupuje sousedským krokem za dívkou a šátky zároveň houpají do středu a ze středu kruhu. Dívka vykročí pravou nohou a chlapec a chlapec nohou levou. 17. – 20. takt – v 17. taktu všichni dupnou a podtočí se pod šátky dovnitř kruhu. V 18. taktu tanečníci provedou jeden přísuný krok vpravo (chlapec), v 19. taktu vlevo, ve 20. taktu vpravo. Šátkem pohybují vpravo, vlevo a opět vpravo. Posledních osm taktů se opakuje ještě jednou a celý tanec dvakrát.“	
9:20	<u>Práce v pracovním listě</u> Pracovní list pro žáky obsahuje několik dílčích úkolů. Prvním úkolem je zaznačení daných součástí skladby jednotlivými barvami. Druhý úkol je zaměřený spíše na paměť, žáci musí popřemýšlet, v jakých lidových písních se o daných slovech nacházejících v pracovním listě zpívá. Třetím úkolem je zapsat, které tance z hanácké besedy měli možnost žáci vidět a který se jim líbil nejvíce a který nejméně. Poslední úkol je spíše kreativní. Úkolem žáků je nakreslit svou oblíbenou lidovou píseň. Při společné kontrole pak budou mít možnost žáci nechat hádat své spolužáky, o kterou lidovou píseň se jedná.	
9:40	3) ZÁVĚŘEČNÁ ČÁST (5 min) - shrnutí a zhodnocení hodiny Na konci vyučovací hodiny si s žáky vyučující zhodnotí společně strávenou hodinu. Žákům dá prostor sdělit své pocity z hodiny, co nového se dozvěděli a podobně. V pracovním listě budou mít možnost také zakroužkovat smajlíka podle toho, jestli se jim hodina líbila – usmívající se, částečně líbila – mrzutý, nebo vůbec nelíbila – smutný.	

Přílohy:

37. Na konopky

Mírně živě

Z Němčic n/H

Hrá-ly bysme na ko-nop-ky, má-lo nás, ma-lo nás,
dy-by by-ly vě-či snopky,

Pobí A - nič-ko, me-zi nás.

Příloha 11: Pracovní list č. 4

Pracovní list pro žáky
Červený šátečku

ČERVENÝ ŠÁTEČKU

česká

Allegro (rychle)

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of two sharps (F# and C#). It consists of three systems. The first system has four measures. The second system has four measures, with a double bar line after the second measure. The third system has five measures. Above the vocal line, guitar chords are indicated: A, E7, A, E7 in the first system; A, E7, A, E7 in the second system; and A, E7, A, E7, A in the third system. The lyrics are: Čer-ve-ný šá-teč-ku, ko-lem se toč, ko-lem se
můj mi-lý se hně-vá, já ne-vím proč, já ne-vím
toč, ko-lem se toč, Trá la la la, la la la, čer-ve-ná
proč, já ne-vím proč.
fi-a-la, trá la la la, la la la, fi-a-len-ka.
(bí-lá-rů-že.)

2. Jen se mně má milá [: dobře chovej, :] 3. Já se ti, můj milý, [: dobře chovám, :]
koupím ti šáteček [: kašmírovej. :] tys mně dal šáteček, [: už ho nemám. :]
Trá la la, la la la, červená fiala, Trá la la, la la la, červená fiala,
trá la la la, la la la, fialenka. trá la la la, la la la, fialenka.

4. Když jsem si v potoce [: ruce myla, :]
šátek jsem do vody [: upustila. :]
Trá la la la, la la la, červená fiala,
trá la la la, la la la, fialenka.

32

Vaše hodnocení:

Červený šlečku

1. V notovém zápisu lidové písničky zakroužkuj:

- a) červeně – pomlky
- b) žlutě – houslový klíč
- c) modře – akordy
- d) zeleně – repetice a takty

2. Ve které lidové písni se zpívá o:

O MĚSTĚ TÁBOR – _____

O OČÍCH – _____

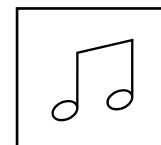
O KOMÁRECH – _____

O ZIMĚ – _____

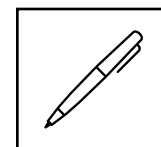
O LÁSCE – _____

O ŠABLIČCE – _____

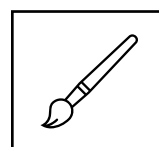
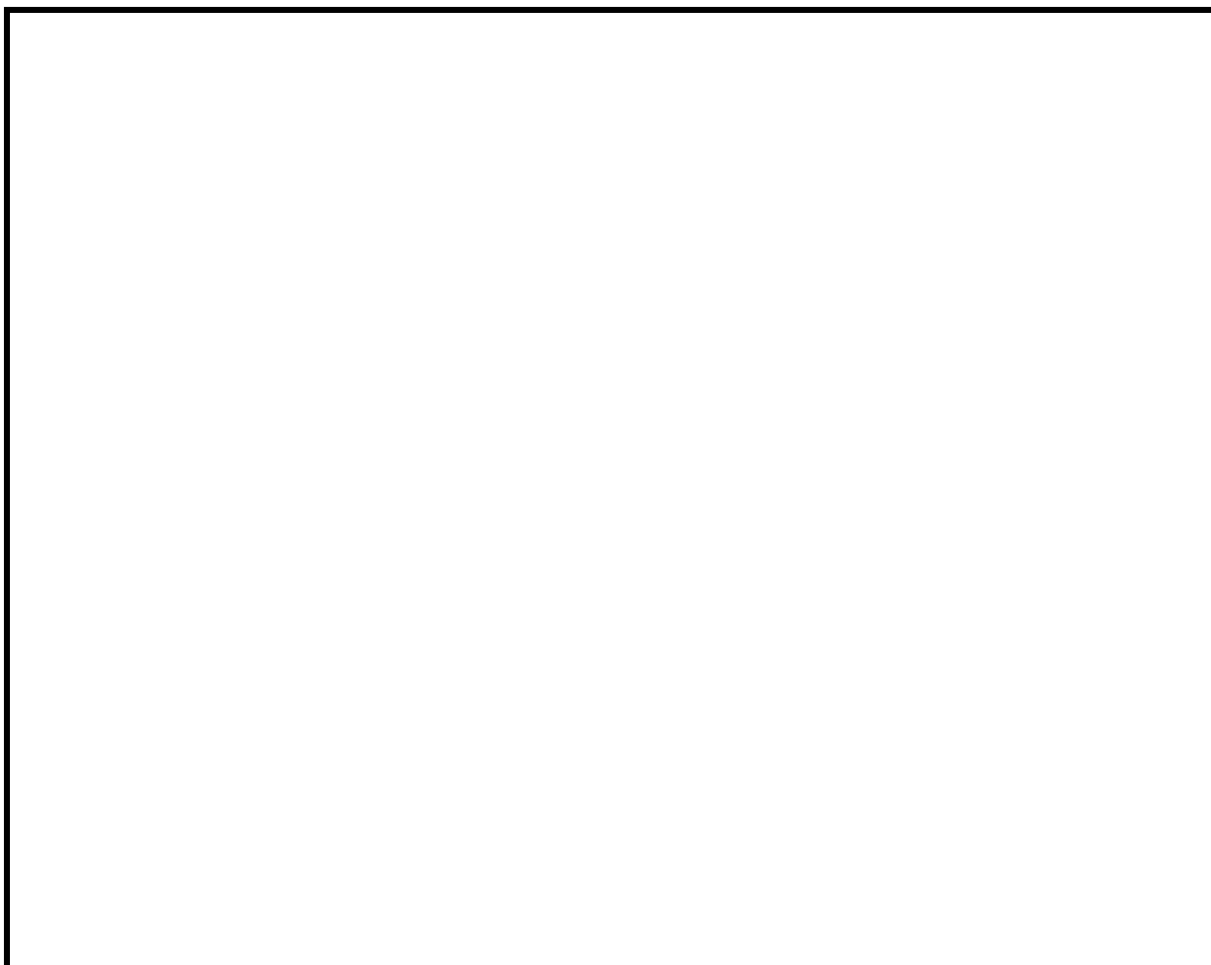
O MUZIKANTECH – _____

3. Které z tanců hanácké besedy si viděl v ukázce. Napiš, který se ti líbil nejvíce a který naopak nejméně.

4. Pokud máš ráda/rád některou lidovou píseň, pokus se ji nakreslit a nech hádat ostatní své spolužáky, kterou lidovou píseň máš na mysli.

Metodický list pro žáky – řešení
Červený šátečku

ČERVENÝ ŠÁTEČKU

česká

Allegro (rychle)

zpěv

Čer- ve- ný šá- teč- ku, ko- lem se toč, ko- lem se
můj mi- lý se hně- vá, já ne- vím proč, já ne- vím

2 flétny

toč, ko- lem se toč, Trá la la la, la la la, čer- ve- ná
proč, já ne- vím proč.

fi- a- la, trá la la la, la la la, fi- a- len- ka.
(bí- lá- rú- že.)

2. Jen se mně má milá [: dobře chovej, :]
koupím ti šáteček [: kašmírovej. :]
Trá la la la, la la la, červená fiala,
trá la la la, la la la, fialenka.
3. Já se ti, můj milý, [: dobře chovám, :]
tys mně dal šáteček, [: už ho nemám. :]
Trá la la la, la la la, červená fiala,
trá la la la, la la la, fialenka.
4. Když jsem si v potoce [: ruce myla, :]
šátek jsem do vody [: upustila. :]
Trá la la la, la la la, červená fiala,
trá la la la, la la la, fialenka.

Červený šlečku

1. V notovém zápisu lidové písničky zakroužkuj:

- a) červeně – pomlky
- b) žlutě – houslový klíč
- c) modře – akordy
- d) zeleně – repetice a takty

2. Ve které lidové písni se zpívá o:

O MĚSTĚ TÁBOR – Běží liška k Táboru

O OČÍCH – Černé oči jděte spát

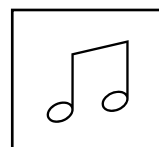
O KOMÁRECH – Komáři se ženili

O ZIMĚ – Bude zima, bude mráz

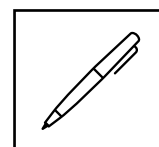
O LÁSCE – Ej lásko, lásko

O ŠABLIČCE – Spadla mi šablička

O MUZIKANTECH – Muzikanti, co děláte

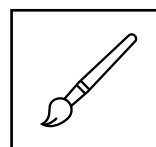
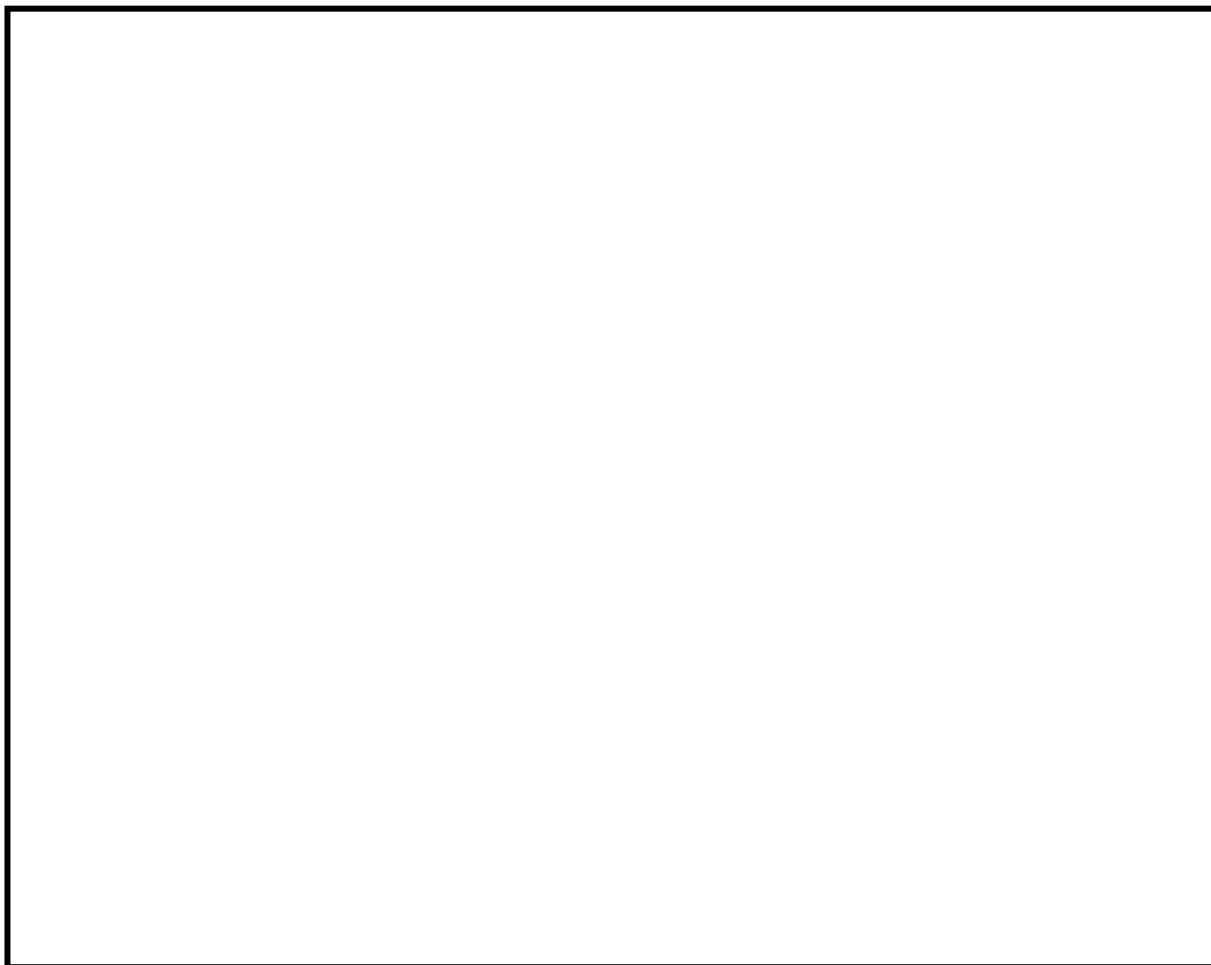

3. Které z tanců hanácké besedy si viděl v ukázce. Napiš, který se ti líbil nejvíce a který naopak nejméně.

4. Pokud máš ráda/rád některou lidovou píseň, pokus se ji nakreslit a nech hádat ostatní své spolužáky, kterou lidovou píseň máš na mysli.

Tento úkol závisí na kreativitě žáka.

Příloha 12: Metodický list č. 5

Námět na hodinu hudební výchovy 1

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Předmět: Hudební výchova

Třída: 5.

Téma hodiny: Nářečí u nás na Hané – Jak Anča vařila šišky

Délka vyučovací jednotky: 1-2 vyučovací hodiny

Edukační cíle:

- **Kognitivní** – Žák zpívá lidovou píseň s doprovodem hudebního nástroje, předčítá text v dialektu, uvědomuje si různorodost nářečí.
- **Afektivní** – Žák se seznámí s dialektem regionu Haná, spolupracuje ve skupině, zapojuje se do dílčích aktivit.
- **Psychomotorické** – Žák vyplňuje přiložený pracovní list a čte vybraný příběh.

Organizační formy: individuální, skupinová, hromadná

Vzdělávací metody: slovní (*vysvětlování, diskuse, motivace*), názorně demonstrační (*pozorování*) a praktické (*práce žáků*)

Typ hodiny: základní

Materiální didaktické pomůcky: školní tabule, psací potřeby, pracovní list pro žáky, obrázek nafukovacího balónku, Veselé obrázky z Hané (*str. 5-11*)

Použitá literatura a zdroje:

KVAPIL, Pavel. *Hanácké písničky: 25 lidových písní z Hané*. Olomouc: Okresní kulturní středisko, 1984.

VYHLÍDAL, Jan. *Veselé obrázky z Hané*. Ve Vyškově: nákladem F. Obziny, 1924. Sbíрка zábavných románů.

ŽONDROVÁ, M. *Hanácký dialekt na Prostějovsku*. Olomouc, 2010. 84 s. Diplomová práce na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci na katedře českého jazyka a literatury. Vedoucí diplomové práce Miloš Mlčoch.

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0972-0.

Tónina: F – dur

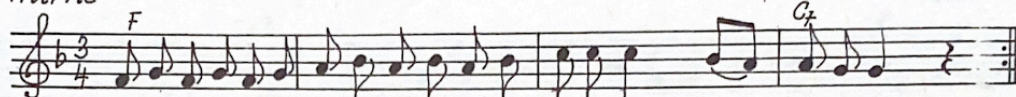
Hlasový rozsah písně: f1 – d2

Rostó, rostó, rostó

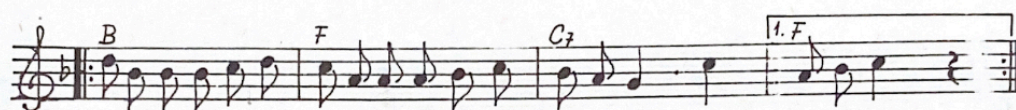
20.

Rostó, rostó, rostó

Mirně

1. Rostó, rostó, rostó konopě za cestó a só pě - kně ze - le - ny

Meze něma roste modrooky děvče, až vero - ste, bode my.

bode my.

1. |: Rostó, rostó, rostó konopě za cestó
a só pěkně zeleny; |
|: meze něma roste modrooky děvče,
až veroste, bode my; |
2. |: Mládenečko drahé, poslechni mé rade,
zanech toho ženění; |
|: Oženiš se jedná, tvářečke tě zbledná,
krása se ti promění; |

ORIENTAČNÍ ČAS	PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY	POZNÁMKY
8:00	1) ÚVODNÍ ČÁST (5 min) - přivítání, úvodní motivace, čtení úryvku Ne nadarmo se říká: „<i>Hanáci mlovijó, jak jim zobák narostl.</i>“ Pro někoho je hanáctina nesrozumitelná, pro někoho je to nejkrásnější řeč. „<i>Tož posuďte sami. Přečtu vám kousek příběhu z knížky Veselé obrázky z Hané. Tak posloucháte.</i>“ Žákům vyučující přečte úryvek příběhu – Jak Anča vařila šišky. Po přečtení ukázky se zeptá žáků na několik otázek. <i>Příklad otázek:</i> „<i>Jak se vám ukázka poslouchala?</i>“ „<i>Rozuměli jste textu?</i>“ „<i>Kterým slovům jste nerozuměli?</i>“ Součástí pracovního listu je i překlad vybraných slov z textu, které se pokusí žáci přeformulovat do spisovné češtiny samostatně nebo s pomocí vyučujícího.	
8:15	2) HLAVNÍ ČÁST (30 min) - dechová a artikulační cvičení, rozezpívání, nácvik lidové písně, práce v pracovním listě <u>Dechová cvičení (příklady dechových cvičení)</u> Při dechových cvičeních kontrolujeme u žáků správný posed nebo postoj, samotné dýchání. 1. Vláček Žáci si představí, že jsou parní lokomotiva, která vypouští spoustu páry a dýmu. Žáci provedou nádech a s výdechem provádí š, š, š, š, š, 2. Svíčka Žáci si představí, že před nimi na lavici hoří svíčka. Foukají do plamínku tak, aby plamen nezhasl, naopak se pouze třepotal.	<u>pomůcky:</u> obrázek nafukovacího balónku

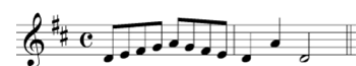
3. Nafukovací balónek

Žáci obdrží obrázek nafukovacího balónku, dají si ho před břicho. Představí si, že ho musí v bříšku nafouknout. Nadechují se do břicha, břicho se zvedá (zvětšuje se balónek).

Hlasová cvičení (příklady hlasových cvičení)

Žáci společně s vyučujícím začínají lehce v pianu, poté postupně dynamicky rozvíjí.

Příklady hlasových cvičení:

8:25

Artikulační cvičení (příklady jazykolamů)

Vhodnou variantou pro žáky jsou jazykolamy:

1. Kolouch, kohout s mouchou mnohou, s hloupou chloubou houpou nohou, plavou dlouhoustrouhou ouzkou, chroupou oukrop s pouhou houskou.

2. Na cvičišti čtyři svišti piští.

3. Je připraveno psí šestispřeží?

4. Kotě v bytě hbitě motá nitě.

5. Od poklopu ku poklopu Kyklop kouli koulí.

Přestávka 9:00 9:25	6. Přišel za mnou jeden Řek, a ten mi řek, abych mu řek, kolik je v Řecku řeckých řek. A já mu řek, že nejsem řek, abych mu řek, kolik je v Řecku řeckých řek. Žáci mohou přednést i jazykolamy, které sami znají. <u>Nácvik písně</u> Je možné, že vybranou lidovou píseň budou již žáci znát. Proto bude stačit si píseň pro připomenutí pouze zazpívat. Pokud ano, vyučující si s žáky může zazpívat i jiné lidové písničky, které žáci znají z předchozích vyučovacích hodin. Při nácviku samotné písně vyučující zvolí nácvik imitací, tedy rozdělí danou píseň na části, které postupně nejprve žákům předzpívá a následně ji žáci zopakují. Jakmile mají žáci společně s vyučující celou píseň naučenou, několikrát si ji zazpívají pro její upevnění. <u>Práce v pracovním listě</u> Pracovní list obsahuje 4 dílčí úkoly. Prvním úkolem je zaznačení v písni předznamenání a určení, jakým tónem začíná daná lidová píseň. Druhý úkol se věnuje četbě dalšího úryvku z příběhu Jak Anča vařila šišky. Úkolem žáků je si text přečíst a pokusit se napsat, co znamenají vybraná slova pod textem. Třetí úkol je obdobný tomu druhému, ale o něco náročnější. Z ekvivalentních výrazů v nabídce žáci vyberou takové výrazy, které znamenají to stejné, jako ty hanácké výrazy. Slova v nabídce přebývají. U tohoto úkolu si mohou žáci navzájem i pomáhat. Poslední úkol se zaměřuje na notový zápis, kdy žáci mají zaznačit pomlky, houslový klíč, akordy, repetice a takty určenými barvami. 3) ZÁVĚŘEČNÁ ČÁST (5 min) - shrnutí a zhodnocení hodiny Na konci vyučovací hodiny si s žáky vyučující zhodnotí společně strávenou hodinu. Žákům dá prostor sdělit své pocity z hodiny, co nového se dozvěděli a podobně. V pracovním listě budou mít možnost také zakroužkovat smajlíka podle toho, jestli se jim hodina líbila – usmívající se, částečně líbila – mrzutý, nebo vůbec nelíbila – smutný.	

Přílohy:
(Úryvek z příběhu – Jak Anča vařila šišky)

JAK ANČA VAŘILA ŠIŠKY

Oblíbeným hanáckým jídlem jsou „šeške“. Zmiň se Hanákovi o šiškách s uzeným a zelím, ihned se jemu sbírají sliny v ústech. Možná, že nehanákům též.

Proto se nedivíme, že Jora ve staré hanácké písničce s takovou chutí obskakuje hrnec se šiškami:

*Za horama svitá, bode brzo deň, deň : bode brzo deň.
Za kamnama hrnec a šeške só v něm, v něm, a šeške
só v něm.*

*Jora kolem obskakuje a po jedné vetahoje, šeške podte,
ven, ven, šeške podte ven!*

Ba dokonce naši „příteličkové“ vybájili „hanácké nebe“ se šiškami. Hanáci prý leží na břiších pod perníkovým kopcem a podpírají si bradu širokýma rukama. Na tom kopci hnětou prý andělíčkové šeške; jedni je vaří, druzí vyndávají a spouštějí s kopce. Šeške kutálejíce se obalí se pěkně do strouhaného perníku až sklouznou do máselného rybníku, rozlévajícího se kolem perníkového kopce a přebrodivše nárazem rozpuštěné máslo, vplynou Hanákům zrovna do otevřených hub, k němuž jiní andělé jim lahodně zpívají . . .

Takové a podobné bajky mohou vymýšletí lidé, kteří pracovitých Hanáků, zvláště ve žně a v řepy, nepoznali.

Kdyby takoví posměváčkové věděli, co to dá lopotení, než se opatří dobrá mouka k šiškám, jinak by mluvili!

Pravda, krajané?

Vraťme se k svému. Za stára zpravidla šeške se vařily z ječné mouky, aby prý déle poležely v žaludku,

Příloha 13: Pracovní list č. 5

Metodický materiál pro žáky
Rostó, rostó, rostó

20.
Rostó, rostó, rostó

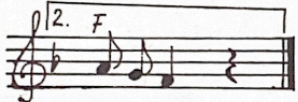
Mírně

1. Rostó, rostó, rostó konopě za cestó a só pě - kně ze - le - ny

Meze něma roste modrooky děvče, až vero - ste, bude my.

bude my.

1. |: Rostó, rostó, rostó konopě za cestó
a só pěkně zeleny:|
|: meze něma roste modrooky děvče,
až veroste, bude my:|
2. |: Mládenečko drahé, poslechni mé rade,
zanech toho ženění!:|
|: Oženiš se jedná, tvářečke tě zbledná,
krása se ti promění!:|

Vaše hodnocení:

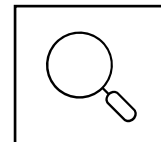

Rosló rosló rosló

1. Zaznač žlutou pastelkou v písni předznamení a urči, v jakém tónem začíná lidová píseň.

2. Přečti si další úryvek z knihy (Jak Anča vařila šišky) a zkus napsat, co znamenají tato slova (viz níže):

be to moselo bet e na svajbě muhla bech bet kochařkó.
Co pak mám vařet?"
„Polivko lokšovó a kesany šeške.“
„Jejda! To só komšte — pěre vařet!“
Tož dobře. Ráno všecko popravile a hospodeň volá na Ančo: „Nachestala sem tě móke a te jož to všecko jak dobetek tak kocheň obendi sama, chlapce tě pomužó, jednoho pošle pro kvasnice, dé si zehřít vode, nezapomeň těsto osolet a dobře ho vehňět!“
„Jož jenom jedte a nenapominéte staró divko jak školačko, co neomím šeške vařet?“ vepravovala do města Anča tetičko.
Jak odjele, Anča dala se do hospodaření: „Francko, honem skoč pro kvasnice a te Jozefe zameř náspa.“
„Éé já nepudu nikde, di si sama“, odporoval Franček a Jozef nechtěl metló se na náspech ohánět, že přé je to robská práca.
„E ve lajdoni jedni“ a drapla vařečko a jak mlela tak mlela oba, že se mosele rozběhnót po svéch. Pak mosele jít pro dřivi a pro vodo, a dež to měla Anča všecko zhromážděny, začala kochenit. V té horlevosti chrstla moc vode do móke, až jo to pichlo o srca.
„Co včel? Ta tetka — to só hospodeň! Neřekno, Ančo: Dé tam toli a toli vode, to né, ale hobó omijó se dobře otírat! Móka je na komoře pod zámekem, tož mosim od sósedu Krylu si trocho vepučet a jož běžela k Krylum: „Tetka, prosim vás, pučte mně pár přehršlí móke na šeške.“
„A co vaši tě móke nenechale?“
„Ale ja, nachestale, ale já sem do teho nalila v náhlostí kanótko vic vode, tož to mosim zpravit.“
„Ale, děvčeco, ráda tě pučím, bodeš-le vic potřebovat, zaskoč si zas“, vehovovala sósedka.
„To jož mosi bet dost“, a chmatna móko běžela dom a spravovala těsto. Dež ho vepracovala, viza to hojnost božihó dárko, rozvažovala: „Co včel s tém? Kde

SVAJBA - _____

MUHLA BECH BET - _____

MÓKA - _____

LAJDONI - _____

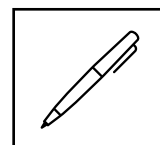
ZAČALA KOCHENIT - _____

CO VČEL - _____

3. K hanáckým výrazům přiřaďte správně spisovný ekvivalent z nabídky. Některé ekvivalenty přebývají. Pomozte si ve dvojicích.

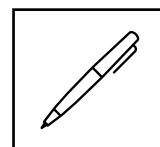
unavený, potulovat se, pomlázka, zásoba, zamilovat se, lézt někam, příkop, nevychovaný, zlobivé dítě, hubený, choulostivý, nachlazený, pomalu jít, kus látky, usmívat se, příliš utrácející člověk, pohlavek, hltavě pít, lakomec, pomluvit

HANÁCKÝ VÝRAZ	SPISOVNÝ EKVIVALENT		
MÓZOVAT			
ZABÁCNÓST SE			
SPÓZET			
RYGÓL			
NEVECVÁLANÉ			
HÁKLIVÉ			
NACHRBLANÉ			
CANCÓR			
ŠČOŘET SE			
OFLANEC			
GLGAT			

4. V notovém zápisu lidové písničky zakroužkuj:

- červeně – pomlky
- růžově – houslový klíč
- modře – akordy
- zeleně – repetice a takty

20.

Rostó, rostó, rostó

Mírně

1. Rostó, rostó, rostó konopě za cestó a só pě - kně ze-le-ny

Meze něma roste modrooky děvče, až vero - ste, bode my.

2. bode my.

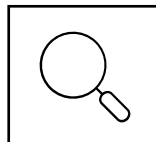
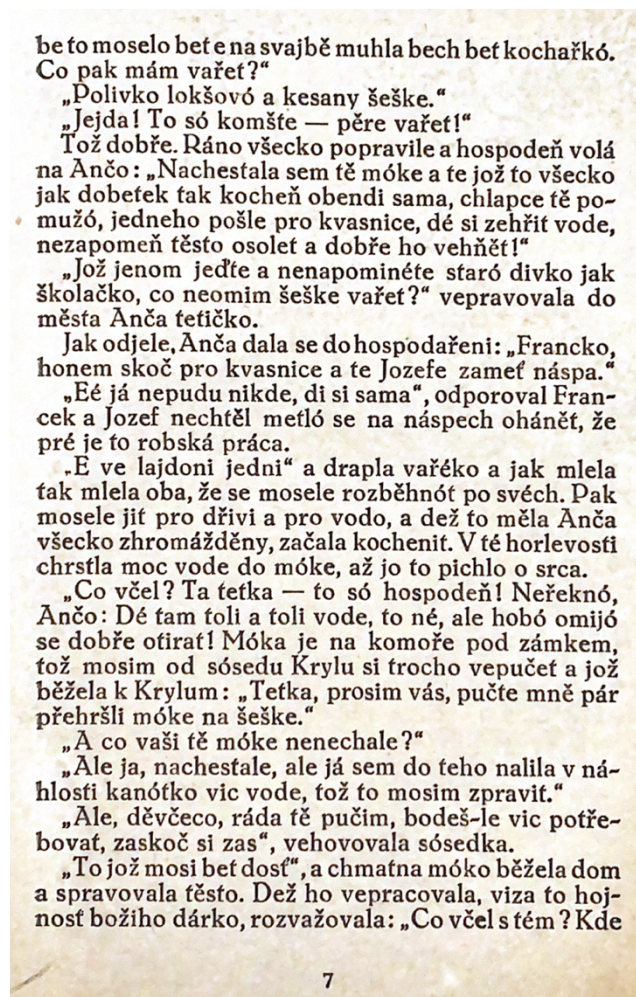
1. |: Rostó, rostó, rostó konopě za cestó
a só pěkně zeleny; |
|: meze něma roste modrooky děvče,
až veroste, bode my; |
2. |: Mládenečko drahé, poslechni mé rade,
zanech toho ženění! |
|: Oženiš se jedná, tvářečke tě zbledná,
krása se ti promění! |

Rosló rosló rosló

1. Zaznač žlutou pastelkou v písni předznamení a urči, v jakém tónem začíná lidová píseň.

f1

2. Přečti si další úryvek z knihy (Jak Anča vařila šišky) a zkus napsat, co znamenají tato slova (viz níže):

SVAJBA – SVATBA

MUHLA BECH BET – MOHLA BYCH BÝT

MÓKA – MOUKA

LAJDONI – LENOŠI

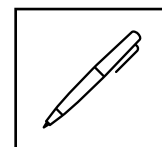
ZAČALA KOCHENIT – ZAČALA VAŘIT

CO VČEL – CO TEĎ

3. K hanáckým výrazům přiřaďte správně spisovný ekvivalent z nabídky. Některé ekvivalenty přebývají. Pomozte si ve dvojicích.

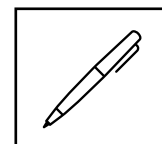
unavený, potulovat se, pomlázka, zásoba, zamilovat se, lézt někam, příkop, nevychovaný, zlobivé dítě, hubený, choulostivý, nachlazený, pomalu jít, kus látky, usmívat se, příliš utrácející člověk, pohlavec, hltavě pít, lakomec, pomluvit

HANÁCKÝ VÝRAZ	SPISOVNÝ EKVIVALENT		
MÓZOVAT	POTULOVAT SE		
ZABÁCNOST SE	ZAMILOVAT SE		
SPÓZET	LÉZT NĚKAM		
RYGÓL	PŘÍKOP		
NEVECVÁLANÉ	NEVYCHOVANÝ		
HÁKLIVÉ	CHOULOSTIVÝ		
NACHRBLANÉ	NACHLAZENÝ		
CANCÓR	KUS LÁTKY		
ŠČOŘET SE	USMÍVAT SE		
OFLANEC	POHLAVEK		
GLGAT	HLTAVĚ PÍT		

4. V notovém zápisu lidové písničky zakroužkuj:

- červeně – pomlky
- růžově – houslový klíč
- modře – akordy
- zeleně – repetice a takty

Příloha 14: Metodický list č. 6

Námět na hodinu hudební výchovy 2

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Předmět: Hudební výchova

Třída: 5.

Téma hodiny: Zvyky a tradice na Hané

Délka vyučovací jednotky: 1-2 vyučovací hodiny

Edukační cíle:

- **Kognitivní** – Žák zpívá lidovou píseň s doprovodem hudebního nástroje, seznamuje se s lidovými zvyky a tradicemi z regionu Haná.
- **Afektivní** – Žák spolupracuje ve skupině, zapojuje se do dílčích aktivit.
- **Psychomotorické** – Žák poznává jednotlivé lidové písně a pracuje s pracovním listem s tématem lidových zvyků a tradic.

Organizační formy: individuální, skupinová, hromadná

Vzdělávací metody: slovní (*vysvětlování, diskuse, motivace*), názorně demonstrační (*pozorování*) a praktické (*práce žáků*)

Typ hodiny: základní

Materiální didaktické pomůcky: školní tabule, psací potřeby, obrázky jednotlivých zvyků, pracovní list pro žáky

Použitá literatura a zdroje:

KVAPIL, Pavel. *Hanácké písničky: 25 lidových písní z Hané*. Olomouc: Okresní kulturní středisko, 1984.

<http://www.tradicemasmysl.cz/Regiony/Stredni-Morava-a-Jeseniky/Hana/Tradice/Strhujici-tradicni-zvyky-na-Hane/>

Tónina: G – dur

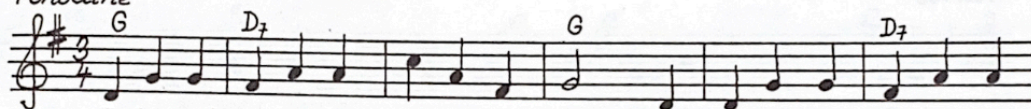
Hlasový rozsah písně: d1 – d2 (e2)

Dež naši mlátile

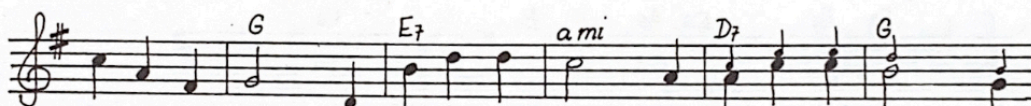
5.

Dež naši mlátile

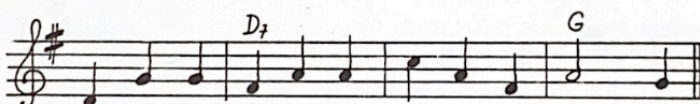
Pohodlně

1. Dež naši mlá-ti-le, já sem si le - žel, dež pak šle k snidaňo,

ta-ke sem bě - žel. Co-pak te bě - žíš, deť tes ne - mlá - til?

Dež jož so na ces - tě, jož se ne - urá - tim.

1. Dež naši mlátile, já sem si ležel,
dež pak šle k snídaňo, take sem běžel.
Copak te běžíš, deť tes nemlátíl?
Dež jož so na cestě, jož se nevrátím.

2. Orate, kopale, já sem zas ležel,
zpivale, véskále, take sem běžel.
Oréte, kopte, já jož nemužo,
zpivéte, véskéte, já vám pomužo.

3. Vózile do mléna, já sem si ležel,
dež se pak dělilě, hned sem tam běžel.
Dež ste namlele, take mně déte,
kolik mně „namlele“, nic se neptéte.

ORIENTAČNÍ ČAS	PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY	POZNÁMKY
8:00	1) ÚVODNÍ ČÁST (5 min)	
	- přivítání, úvodní motivace, aktivizační hra – Poznáváme písničku	
8:05	<u>Poznáváme písničku</u>	
	Žáky rozdělí vyučující do menších skupinek, nejlépe po třech nebo po čtyřech. Každá skupina se dohodne na libovolné lidové písni, kterou bude rytmicky vytleskávat. Ostatní skupiny mají za úkol poznat, o kterou lidovou píseň se jedná.	
	Můžeme využít i pantomimu nebo můžou žáci k písni připravit krátkou scénku.	
	Následně se žáků zeptá na otázku:	
	<u>Příklad otázky:</u>	
	„Znáte některé zvyky z Hané?“	
	„Mezi zvyky na Hané patří třeba Slavení matiček, Jízda králů, Vynášení smrti, Hanácká svajba nebo i Sečení lúke.“	
	Pro žáky mám připravené obrázky jednotlivých zvyků, které si vzájemně mohou posílat v lavicích.	
	„Já mám pro vás pár zajímavostí o některých z těchto zvyků.“	
	1. Sečení lúke	
	Na kopcích u Velkého Týnce se každý rok v květnu společně sečou obecní louky. Tato tradice se koná v rámci projektu „Oživení lidových tradic na Hané“. Cílem je dostat folklórní aktivity více do přírody, kde lidová píseň přirozeně vznikala při každodenní práci.	
	2. Jízda králů	
	Jízda králů je nejen slovácký, ale i hanácký lidový obyčej. U nás na Hané se Jízda králů koná v Chropyni, Doloplazech a Kojetíně. Vesnicí jede na koni král, který nemá korunu, a ještě nedospěl ani v muže. Je oblečen do ženských šatů s růží v ústech.	

8:15	3. Vynášení smrti Vynášení smrti a s tím související vítání je tradicí, kdy hlavním prvkem je slaměná figura oblečená v ženských šatech. Je známá také pod jmény jako Morena, Morana, Mařena, Smrtka. 4. Hanácká svajba Oslava lásky plná přepychu a bohatství. Nevěsta byla oblečená do svátečního kroje a na hlavě měla pantlák – pokrývka hlavy nevěsty a jejich družiček. Pokrývka byla vyrobená z lepenky a bohatě zdobená, zakončená červenými stuhami, které sahaly až do pasu. Bez házení kytice nebo svatebního stromu se neobjede žádná hanácká svatba. 2) HLAVNÍ ČÁST (30 min) - dechová a artikulační cvičení, rozezpívání, nácvik lidové písně, práce v pracovním listě <u>Dechová cvičení (příklady dechových cvičení)</u> 1. Sochy Žáci si představují, že jsou kamenné sochy, které stojí bez pohybu a pouze dýchají. Ve stoji i v sedu můžeme při výdechu přidat předklon, který výdech ještě prohloubí. 2. Na vítr Správně se všichni nadechneme nosem, pusa je zavřená, pak foukáme jako větřík, nejdříve slabounký vánek, znovu se nadechneme a foukáme silněji, poté se znovu nadechneme, foukáme nejsilněji jako velký vítr. Při hře zdvihněme i ruce jako větve stromu a podle síly větru kýváme rukama. 3. Váza s růžemi S žáky si představíme, že máme před sebou vázu s růžemi a přivoníme si. Správně se tedy nadechneme a vydechneme, při výdechu můžeme vyslovit slabě dlouze „áááách ...“. Opakujeme dvakrát až třikrát. <u>Artikulační cvičení (příklady jazykolamů)</u> Variantou jsou jazykolamy: <i>1. Pan Kaplan v kapli plakal.</i>	

2. *Strýc Šusta si suší švestky.*
3. *Drbu vrbu, drbu vrbu, ...*
4. *Sklo prasklo, sklo prasklo, ...*
5. *Roli lorda Rolfa hrál Vladimír Leraus.*

Hlasová cvičení

Začínáme lehce v pianu, poté postupně dynamicky rozvíjíme.

Příklady hlasových cvičení:

8:40

Nácvik písně

Danou píseň nejprve žákům vyučující předzpívá a poté se zeptá, zda všem slovům vyskytující se v písni porozuměli. Při nácviku samotné písně vyučující zvolí nácvik imitací, tedy rozdělí danou píseň na části, které postupně nejprve žákům předzpívá a následně ji žáci zopakují. Jakmile mají žáci společně s vyučující celou píseň naučenou, několikrát si ji zazpívají pro její upevnění.

Přestávka

9:00

Práce v pracovní listě

Pracovní list pro žáky obsahuje 5 dílčích úkolů. Prvním úkolem je správné doplnění slov do textu lidové písně. Ve druhém úkolu žáci zaškrtaávají správné a špatné odpovědi.

9:25	Dalším úkolem je přiřazování k názvům not jejich hodnoty. Čtvrtým úkolem je uvést jeden příklad lidové písně k otázce: „Ve které lidové písni se zpívá o vodě / rostlině / zvířatech?“ Posledním úkolem je napsat rozdíl mezi lidovou a umělou písní. 3) ZÁVĚREČNÁ ČÁST (5 min) - shrnutí a zhodnocení hodiny Na konci vyučovací hodiny si s žáky vyučující zhodnotí společně strávenou hodinu. Žákům dá prostor sdělit své pocity z hodiny, co nového se dozvěděli a podobně. V pracovním listě budou mít možnost také zakroužkovat smajlíka podle toho, jestli se jim hodina líbila – usmívající se, částečně líbila – mrzutý, nebo vůbec nelíbila – smutný.	

Přílohy:

5.

Dež naši mlátile

Pohodlně

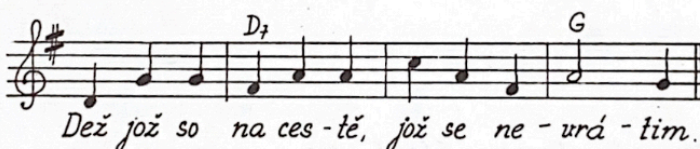
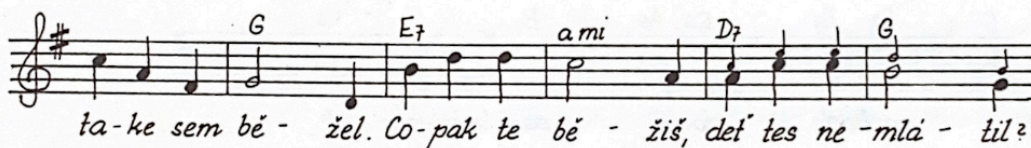
1. Dež naší mlá-ti-le, já sem si le - žel, dež pak šle k snídaňo,
ta-ke sem bě - žel. Co-pak te bě - žíš, deť tes ne-mlá - til?
Dež jož so na ces - tě, jož se ne - urá - tim.

1. Dež naši mlátile, já sem si ležel,
dež pak šle k snídaňo, take sem běžel.
Copak te běžíš, deť tes nemlátíl?
Dež jož so na cestě, jož se nevrátím.

5.

Dež naši mlátile

Pohodlně

1. Dež naši mlátile, já sem si ležel,
dež pak šle k snidaňo, take sem běžel.
Copak te běžiš, deť tes nemlátíl?
Dež jož so na cestě, jož se nevrátím.

2. Orate, kopale, já sem zas ležel,
zpivale, véskále, take sem běžel.
Oréte, kopte, já jož nemužo,
zpivéte, véskéte, já vám pomužo.

3. Uožile do mléna, já sem si ležel,
dež se pak dělilě, hned sem tam běžel.
Dež ste namlele, take mně déte,
kolik mně „namlele“, nic se neptéte.

Vaše hodnocení:

Dvř nař mláilile

1. Doplnř správně slova do druhé a třetí sloky lidové písničky.

2.

Orale, _____, já jsem zas ležel,

_____, véskale, také sem _____.

Oréte, kopte, já jož _____,

_____, _____, já vám _____.

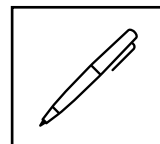
3.

Vozile do _____, já sem si _____,

dež se pak _____, hned sem tam _____.

Dež ste _____, také mně déte,

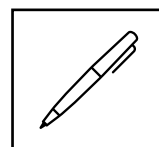
kolik mně namlele, to se neptéte.

mléna, běžel, běžel, kopale, ležel, namlele, zpívale, véskéte, nemužo, dělile, zpivale, pomužo

2. Zaškrtni správné odpovědi zeleně, špatné odpovědi červeně.

Jízda králů se koná každý rok v Chropyni, Kojetíně nebo Doloplazech. Vesnicí projíždí král na býkovi s korunou na hlavě. Králem může být pouze plnoletý hoch.

Vynášení smrti je známé i pod jmény Morena, Morana, Mařena nebo Smrtka. Hlavním prvkem je dřevěná figura v pánských šatech.

Sečení lúke se koná každý rok květnu. Cílem je dostat lidovou hudbu zpět do přírody, tak kde vznikala při každodenní práci.

Housle jsou strunný smyčcový hudební nástroj, které mají čtyři struny.

Pozounu se říká také trombón.

3. Přiřaď k názvům not jejich hodnoty.

NOTA CELÁ

NOTA ČTVRŤOVÁ

NOTA OSMINOVÁ

NOTA PŮLOVÁ

NOTA
ŠESTNÁCTINOVÁ

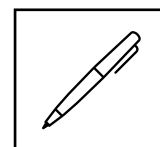
2 DOBY

4 DOBY

1 DOBA

PŮL DOBY

ČTVRT DOBY

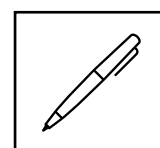
4. Znáte takovou lidovou píseň? Uveď 1 příklad.

- Ve které lidové písni se zpívá o vodě?

- Ve které lidové písni se zpívá o rostlině?

- Ve které lidové písni se zpívá o zvířatech?

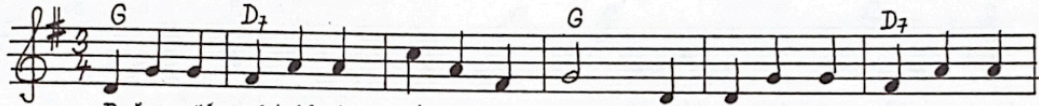
5. Pokus se napsat rozdíl mezi lidovou a umělou písní?

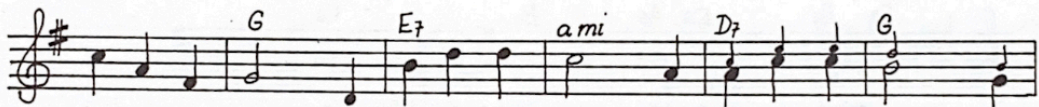
5.

Dež naši mlátile

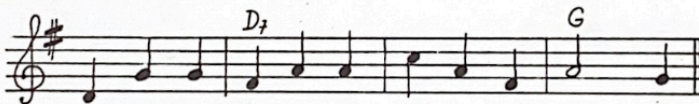
Pohodlně

1. Dež naší mlá-ti-le, já sem si le - žel, dež pak šle k snidaňo,

ta-ke sem bě - žel. Co-pak te bě - žíš, deť tes ne-mlá - til?

Dež jož so na ces - tě, jož se ne - urá - tim.

1. Dež naší mlátile, já sem si ležel,
dež pak šle k snidaňo, take sem běžel.
Copak te běžiš, deť tes nemlátíl?
Dež jož so na cestě, jož se nevrátím.

2. Orate, kopale, já sem zas ležel,
zpivale, véskále, take sem běžel.
Oréte, kopte, já jož nemužo,
zpivéte, véskéte, já vám pomužo.

3. Vózile do mléna, já sem si ležel,
dež se pak dělilě, hned sem tam běžel.
Dež ste namlele, take mně déte,
kolik mně „namlele“, nic se neptéte.

Dež naš mládež

1. Doplně správně slova do druhé a třetí sloky lidové písničky.

2.

Orale, KOPALE, já jsem zas ležel,

ZPÍVALE, véskale, také sem BĚŽEL.

Oréte, kopte, já jož NEMUŽU,

ZPÍVÉTE, VÉSKÉTE, já vám POMUŽO.

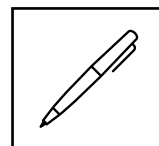
3.

Vozile do MLÉNA, já sem si LEŽEL,

dež se pak DĚLILE, hned sem tam BĚŽEL.

Dež ste NAMLELE, také mně déte,

kolik mně namlele, to se neptéte.

mléna, běžel, běžel, kopale, ležel, namlele, zpívale, véskéte, nemužo, dělile, zpivale, pomužo

2. Zaškrtni správné odpovědi zeleně, špatné odpovědi červeně.

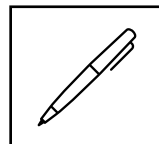
Jízda králů se koná každý rok v Chropyni, Kojetíně nebo Doloplazech. Vesnicí projíždí král na býkovi s korunou na hlavě. Králem může být pouze plnoletý hoch.

Vynášení smrti je známé i pod jmény Morena, Morana, Mařena nebo Smrtka. Hlavním prvkem je dřevěná figura v pánských šatech.

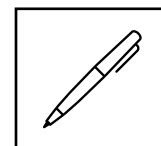
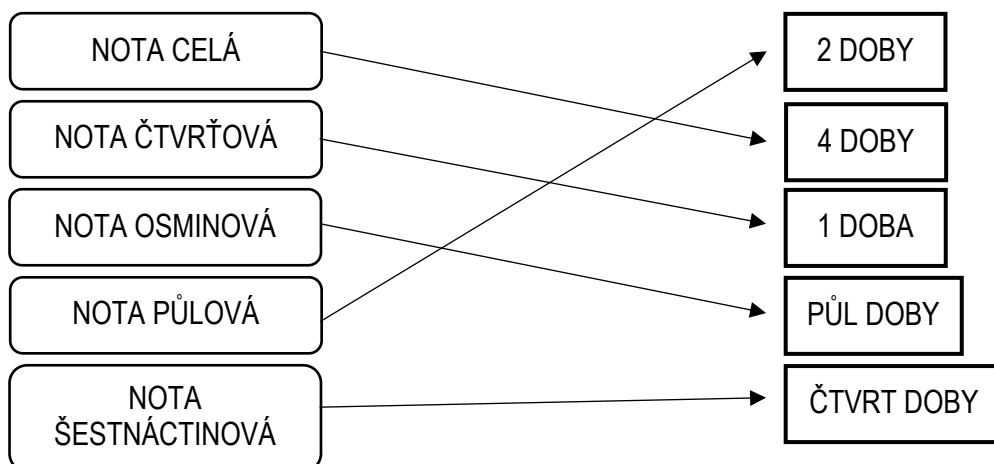
Sečení lúky se koná každý rok květnu. Cílem je dostat lidovou hudbu zpět do přírody, tak kde vznikala při každodenní práci.

Housle jsou strunný smyčcový hudební nástroj, které mají čtyři struny.

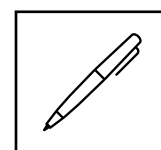
Pozounu se říká také trombón.

3. Přiřaď k názvům not jejich hodnoty.

4. Znáte takovou lidovou píseň? Uveď 1 příklad.

- Ve které lidové písni se zpívá o vodě?

Voděnka studená

- Ve které lidové písni se zpívá o rostlině?

Rostó, rostó, rostó

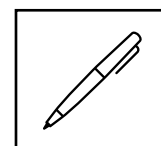
- Ve které lidové písni se zpívá o zvířatech?

Skákal pes přes oves

5. Pokus se napsat rozdíl mezi lidovou a umělou písní?

Lidové písně jsou takové písně, u kterých není znám jejich autor. Byly předávány ústně, předávaly se z generace na generaci. Lidový zpěv byl součástí každodenního života.

Umělé písně jsou takové písně, u kterých je znám autor.

Příloha 16: Metodický list č. 7

Námět na hodinu hudební výchovy 3

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Předmět: Hudební výchova

Třída: 5.

Téma hodiny: Lidový kroj na Hané

Délka vyučovací jednotky: 1-2 vyučovací hodiny

Edukační cíle:

- **Kognitivní** – Žák zpívá lidovou píseň s doprovodem hudebního nástroje, seznamuje se s lidovým krojem z regionu Haná.
- **Afektivní** – Žák spolupracuje ve skupině, zapojuje se do dílčích aktivit.
- **Psychomotorické** – Žák pozná zpěváka zpívajícího lidovou vybranou lidovou píseň, poznává části lidového kroje a pracuje s pracovním listem s tématem lidového kroje.

Organizační formy: individuální, skupinová, hromadná

Vzdělávací metody: slovní (*vysvětlování, diskuse, motivace*), názorně demonstrační (*pozorování*) a praktické (*práce žáků*)

Typ hodiny: základní

Materiální didaktické pomůcky: školní tabule, psací potřeby, obrázky lidových krojů, lidových krojů z Hané a Valašska, pracovní list pro žáky

Použitá literatura a zdroje:

POLÁČEK, Jan. *Lidové písně z Hané*. Olomouc: Ústav pro další vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků, 1962.

LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1.

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0972-0.

<https://muzeumdacice.cz/wp-content/uploads/2021/04/O-lidovem-kroji.pdf>

https://skola-rosice.net/sites/default/files/documents/Lidové%20p%C3%ADsně_0.pdf

Tónina: G – dur

Hlasový rozsah písně: d1 – h1

Hop, hop, Bartošo

7. Hop, hop, Bartošo (ukolébavka)

Mírně *G D₇ G D₇ G simile*

Hop, hop, Bartošo, gde pojeděš na košo? Já pojedu do Němec
svě Mařence pro věnec. Kop mně tam je - den, dám tě chleba s me - dem,
a ko - láč - ke s trnkama, abe prcka brnkala, brnke, brnke, br - nke,
v po - le - ce só tr - nke.

*Hop, hop, Bartošo, gde pojeděš na košo?
Já pojedu do Němec svě Mařence pro věnec.
Kop mně tam jeden, dám tě chleba s medem,
a koláče s trnkama, abe prcka brnkala,
brnke, brnke, brnke, v polece só trnke.*

ORIENTAČNÍ ČAS	PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY	POZNÁMKY
8:00 8:05	1) ÚVODNÍ ČÁST (5 min) - přivítání, úvodní motivace (<i>aktivizační hra – Poznej zpěváka</i>), diskuse, obrázky lidových krojů (+prezenční ukázka) Na úvod hodiny se s žáky vyučující přivítá a zeptá se, zda ví, co je to lidový kroj. „Lidový kroj je oděvem, který je typický pro určitou oblast. Sváteční oděv se nosil při výjimečných příležitostech, o svátcích, svatbách apod.“ Také se zeptá, čím je takový lidový kroj zdobený. „Lidový kroj je zdobený výšivkami, stuhami nebo umělými květinami a skládá se z mnoha částí. Každá oblast má svůj kroj, který se liší od těch ostatních svým zdobením, barvou, materiálem. Podle toho se dá i poznat, odkud kroj pochází.“ <u>Rozdíl mezi krojem z Hané a krojem z Valašska</u> Pro porovnání a lepší představu žákům vyučující ukáže lidové kroje z dvou odlišných oblastí. Úkolem žáků bude uhádnout, proč jeden z krojů je více chudý oproti druhému. „Na Hané je velmi úrodná půda. Pěstuje se zde cukrová řepa. Lidé zde nosili velice zdobené kroje. Ženy si zaplétaly vlasy do drdolů ozdobené stužkami a umělými květinami. Naopak na Valašsku je méně úrodná půda. Počasí zde je chladné a lidé žili skromněji, nosili tedy jednodušší oděv.“ „Důležitou součástí lidového kroje byly výšivky, které zdobily např. šátky, čepce, vesty, sukně i kalhoty. Nejčastější barvy, které se používaly na výšivky, byly v odstínech modré, žluté, červené a zelené. Výšivky znázorňovaly rostliny, zvířata, ale i ženské a mužské postavy. Zelená barva byla např. barva života.“ Možností, jak žákům lépe přiblížit kroj z Hané je přímá ukázka a popis hanáckého kroje v hodině.	pomůcky: obrázky lidového kroje z Hané a Valašska

8:15	<u>Poznej zpěváka (didaktická hra)</u> Za dveře pošle vyučující žáka, který se přihlásí jako dobrovolník. Mezitím vybere 3-5 dětí ve třídě. Žák se vrátí poté zpět do třídy, otočí se zády ke třídě a vybraní žáci začnou zpívat. Domluví se předem na společné lidové písně. Úkolem žáka před tabulí je rozpoznat všechny zpěváky. 2) HLAVNÍ ČÁST (30 min) - dechová a artikulační cvičení, rozezpívání, nácvik lidové písně, práce v pracovním listě <u>Dechová cvičení (příklady dechových cvičení)</u> 1. Potápěč Žáci zkusí na chvíli zadržet dech. Představíme si, že se potápíme do vody, chceme se podívat na dno, proto na chvíli zadržíme dech. 2) Básnička na jeden nádech Úkolem žáků je říct básničku/říkanku na jedno nadechnutí. <i>Když po dešti je mokrá zem, žížalky hned lezou ven. Všechny totiž láká, jak voda pěkně cáká.</i> 3) Foukání polévky Představíme si, že před námi je horká polévka. Abychom polévku mohli sníst, musíme polévku foukat. Nadechneme se do bránice a foukáme. Snažíme se s dechem vydržet co nejdéle. <u>Artikulační cvičení (příklady jazykolamů)</u> Variantou jsou jazykolamy: 1. <i>Vytři ty tři trychtýře.</i> 2. <i>I toto táto, to tato teta tuto tetu tahá.</i> 3. <i>Strýc Šusta si suší švestky.</i> 4. <i>Kobyła kopyty klapala.</i> 5. <i>Řekni řeřicha.</i>	

Hlasová cvičení

Žáci společně s vyučujícím začínají lehce v pianu, poté postupně dynamicky rozvíjí.

Příklady hlasových cvičení:

8:40

Nácvik písně

Danou píseň nejprve žákům vyučující předzpívá a poté se zeptá, zda všem slovům vyskytujícím se v písni porozuměli. Při nácviku samotné písně vyučující zvolí nácvik imitací, tedy rozdělí danou píseň na části, které postupně nejprve žákům předzpívá a následně ji žáci zopakují. Jakmile mají žáci společně s vyučující celou píseň naučenou, několikrát si ji zazpívají pro její upevnění.

Přestávka

9:00

Práce v pracovní listě

Pracovní list pro žáky obsahuje 4 dílčí úkoly. Prvním úkolem je hudební kvíz, kde si žáci ověří, zda opravdu znají lidové písničky. Druhý úkol je více kreativní. Spočívá ve výběru jedné lidové písně, kterou žáci musí nakreslit tak, aby ostatní spolužáci uhádli, kterou lidovou píseň daný žák nakreslil. Ke svému obrázku poté připiše název. Předposledním úkolem je přiřazení obrázků částí kroje

9:25	k jejich správným názvům. Posledním úkolem je zaznačení v notovém zápisu dané písničky pomlky, houslový klíč, předznamení, repetice či takty. 3) ZÁVĚŘEČNÁ ČÁST (5 min) - shrnutí a zhodnocení hodiny Na konci vyučovací hodiny si s žáky vyučující zhodnotí společně strávenou hodinu. Žákům dá prostor sdělit své pocity z hodiny, co nového se dozvěděli a podobně. V pracovním listě budou mít možnost také zakroužkovat smajlíka podle toho, jestli se jim hodina líbila – usmívající se, částečně líbila – mrzutý, nebo vůbec nelíbila – smutný.	

Příloha 17: Pracovní list č. 7

Metodický materiál pro žáky
Hop, hop, Bartoško

7.
Hop, hop, Bartošo
(ukolébavka)

Mírně

*Hop, hop, Bartošo, kde pojedíš na košo? Já pojedu do Němec
své Mařence pro věnec. Hop mně tam je - den, dám tě chleba s me - dem,
a ko - láč - ke s trnkama, abe prcka brnkala, brnke, brnke, br - nke,
v po - le - ce só tr - nke.*

*Hop, hop, Bartošo, kde pojedíš na košo?
Já pojedu do Němec své Mařence pro věnec.
Hop mně tam jeden, dám tě chleba s medem,
a koláčky s trnkama, abe prcka brnkala,
brnke, brnke, brnke, v polece só trnke.*

Vaše hodnocení:

Hop, hop, Barložko

1. Hudební kvíz lidových písní. Znáš lidové písničky? Vyber, jak písnička pokračuje dál.

1) Šel zahradník do zahrady s motykou, s motykou, vykopal tam ...

- a) tři rajčata s paprikou, s paprikou
- b) bílou růži velikou, velikou
- c) rozmarýnu velikou, velikou

2) Maličká su, ...

- a) vezu basu
- b) husy pasu
- c) ovce pasu

3) Travička zelená, to je moje potěšení, travička zelená, to je moje ...

- a) to je pěkná peřina
- b) to je moje peřina
- c) jsou v ní stopy jelena

4) Okolo Hradce v malé zahrádce ...

- a) jsou tam bílé růže
- b) krtek už nemůže
- c) rostou tam tři růže

5) Kalamajka, mik mik mik, ...

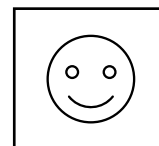
- a) oženil se loupežník
- b) oženil se kominík
- c) silák dělá dřep a klik

6) Vyletěla holubička ze skály, ze skály, probudila ...

- a) hnědé oči ze spaní
- b) oči, které plakaly
- c) modré oči ze spaní

7) Skákal pes, přes oves ...

- a) přes zelenou louku
- b) měl na noze mouchu
- c) přes posekanou louku

2. Vyber si jednu z těchto lidových písní, nakresli k ní obrázek a připiš její název.

Pec nám spadla, pec nám spadla
kdopak nám ji postaví?
Starý pecař není doma
a mladý to neumí.

Zavoláme kominíka,
ten má na to nářadí,
strčí štětku do komína
a už je to hotový.

Kočka leze dírou
pes oknem, pes oknem.
Nebude-li pršet nezmoknem,
nebude-li pršet nezmoknem.

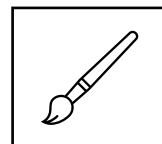
A když bude pršet zmokneme,
zmokneme.

Na sluníčku zase uschneme
na sluníčku zase uschneme.

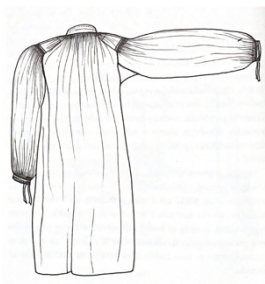
Červená modrá fiala, fiala,
kdes je má milá trhala, trhala,
kdes je má milá trhala.

Trhala jsem je na louce, na louce,
zabolelo mě mé srdce, mé srdce,
zabolelo mě mé srdce.

Proč by mě srdce bolelo, bolelo,
když už máš chlapce jinýho, jinýho,
když už máš chlapce jinýho.

3. Přiřaď jednotlivé části krojů k jejich správným názvům.

KOŠILE

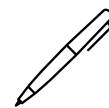
ŽIVŮTEK

ŠÁTEK NA HLAVU

PÁSY

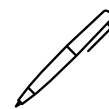
ČÁST SUKŇOVITÁ

POKRÝVKA HLAVY

4. V notovém zápisu písničky Hop, hop, Bartoško:

- červeně – pomlky
- žlutě – houslový klíč
- modře – předznamenání
- zeleně – repetice a takty

Metodický materiál pro žáky – řešení
Hop, hop, Bartoško

7.
Hop, hop, Bartoško
(ukolébavka)

Mírně

G D₇ G D₇ G simile

Hop, hop, Bartoško, kde pojedíš na košo? Já pojedu do Němec
své Mařence pro věnec. Hop mně tam je - den, dám tě chleba s me - dem,
a ko - láč - ke s trnkama, abe prcka brnkala, brnke, brnke, br - nke,
v po - le - ce só tr - nke.

Hop, hop, Bartoško, kde pojedíš na košo?
Já pojedu do Němec své Mařence pro věnec.
Hop mně tam jeden, dám tě chleba s medem,
a koláčky s trnkama, abe prcka brnkala,
brnke, brnke, brnke, v polece só trnke.

Hop, hop, Bartoško

1. Hudební kvíz lidových písní. Znáš lidové písničky? Vyber, jak písnička pokračuje dál.

1) Šel zahradník do zahrady s motykou, s motykou, vykopal tam ...

- a) tři rajčata s paprikou, s paprikou
- b) bílou růži velikou, velikou
- c) **rozmarýnu velikou, velikou**

2) Maličká su, ...

- a) vezu basu
- b) **husy pasu**
- c) ovce pasu

3) Travička zelená, to je moje potěšení, travička zelená, to je moje ...

- a) to je pěkná peřina
- b) **to je moje peřina**
- c) jsou v ní stopy jelena

4) Okolo Hradce v malé zahrádce ...

- a) jsou tam bílé růže
- b) krtek už nemůže
- c) **rostou tam tři růže**

5) Kalamajka, mik mik mik, ...

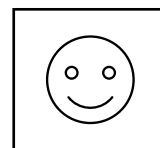
- a) oženil se loupežník
- b) **oženil se kominík**
- c) silák dělá dřep a klik

6) Vyletěla holubička ze skály, ze skály, probudila ...

- a) hnědé oči ze spaní
- b) oči, které plakaly
- c) **modré oči ze spaní**

7) Skákal pes, přes oves ...

- a) **přes zelenou louku**
- b) měl na noze mouchu
- c) přes posekanou louku

2. Vyber si jednu z těchto lidových písní, nakresli k ní obrázek a připiš její název.

Pec nám spadla, pec nám spadla
kdopak nám ji postaví?
Starý pecař není doma
a mladý to neumí.

Zavoláme kominíka,
ten má na to nářadí,
strčí štětku do komína
a už je to hotový.

Kočka leze dírou
pes oknem, pes oknem.
Nebude-li pršet nezmoknem,
nebude-li pršet nezmoknem.

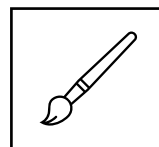
A když bude pršet zmokneme,
zmokneme.

Na sluníčku zase uschneme
na sluníčku zase uschneme.

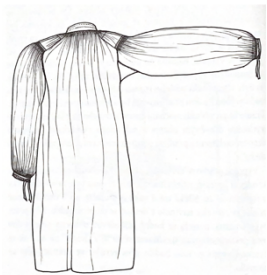
Červená modrá fiala, fiala,
kdes je má milá trhala, trhala,
kdes je má milá trhala.

Trhala jsem je na louce, na louce,
zabolelo mě mé srdce, mé srdce,
zabolelo mě mé srdce.

Proč by mě srdce bolelo, bolelo,
když už máš chlapce jinýho, jinýho,
když už máš chlapce jinýho.

3. Přiřaď jednotlivé části krojů k jejich správným názvům.

KOŠILE

POKRÝVKA HLAVY

PÁSY

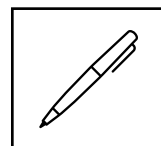
ŽIVŮTEK

ŠÁTEK NA HLAVU

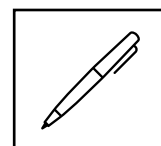

ČÁST SUKŇOVITÁ

4. V notovém zápisu písničky Hop, hop, Bartoško:

- e) červeně – pomlky
- f) žlutě – houslový klíč
- g) modře – předznamenání
- h) zeleně – repetice a takty

Příloha 18: Metodický list č. 8

Námět na hodinu hudební výchovy 4

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Předmět: Hudební výchova

Třída: 5.

Téma hodiny: Lidový tanec (Hanácká beseda – Tovačov)

Délka vyučovací jednotky: 1-2 vyučovací hodiny

Edukační cíle:

- **Kognitivní** – Žák zpívá lidovou píseň s doprovodem hudebního nástroje, seznamuje se s lidovým tancem.
- **Afektivní** – Žák spolupracuje ve skupině, zapojuje se do dílčích aktivit.
- **Psychomotorické** – Žák tančí tanec Šáteček, porovná jednotlivé tance.

Organizační formy: individuální, skupinová, hromadná

Vzdělávací metody: slovní (*vysvětlování, diskuse, motivace*), názorně demonstrační (*pozorování*) a praktické (*práce žáků*)

Typ hodiny: základní

Materiální didaktické pomůcky: školní tabule, psací potřeby, pracovní list pro žáky, videoukázky tanců

Použitá literatura a zdroje:

POLÁČEK, Jan. *Lidové písně z Hané*. Olomouc: Ústav pro další vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků, 1962.

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0972-0.

PAVLÍČKOVÁ, Simona. Region Haná a její taneční determinace v oblasti lidové kultury v historicko-společenských souvislostech [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/o9rvrf/>. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění, Divadelní fakulta. Vedoucí práce Mgr. Ladislava Košíková.

https://www.youtube.com/results?search_query=hanácká+beseda

Tónina: C – dur

Hlasový rozsah písně: e1 – e2

Tovačov, Tovačov

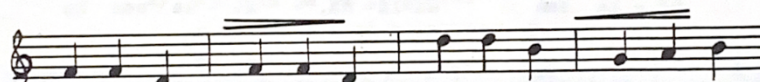
Tovačov, Tovačov.

Tovačov 1957,
Marie Hájková, 1887.

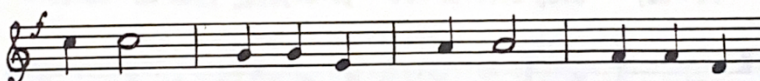
Zvolna / d. = 50 /

1/. To-va-čov, To-va-čov, to-va-čo - vské zá-mek,

ne-był bych vo- já-kem, dy-by né ga - lá-nek,

hu - já, hu - ja - ja, hu - já, hu - ja - ja,

hu - já, hu - ja - ja, hu - ja ja.

2/. Tovačov, Tovačov, tovačovsky hatě,
nemužu, má milá zapomenót na tě, hujá ...

3/. Jednó zapomenu, podruhy zpomenu,
potřeti chodniček slzama poleju, hujá...

Typ nástrojové barokní písně taneční, která se zpívá po celé Hané. Tanec na ni vzniklý pod názvem "Tovačov" popisuje Mátlová pod č. 1.

Na tutéž notu :

II. 1/. Měla sem galána
jak na trnce trnek
a včil mám jednyho,
má vole jak hrnek.
Trala

2/. Měla sem galána
jak na trnce květu
a včil mám jednyho,
nehodi se k světu.
Trala

3/. Měla sem galána
až na samym konci,
než se k nám dohrabal,
snědli ho brablenci.
Trala

ORIENTAČNÍ ČAS	PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY	POZNÁMKY
8:00	1) ÚVODNÍ ČÁST (5 min) - přivítání, úvodní motivace, hanácké tance – Hanácká beseda <i>„Než vám prozradím, o čem se dnes budeme bavit, rozdám vám jednoduchou křížovku, která je součástí pracovního listu. Když ji správně vyplníte, dozvíte se, jaká bude náplň dnešní hodiny.“</i> Součástí pracovního listu je úvodní křížovka, kterou když žáci správně vyplní, obdrží tajenku s tématem hodiny (Lidové tance). <i>„Všichni určitě známe tance jako je polka, valčík, cha-cha, mazurka a spoustu dalších. Tance se dělí do různých skupin. Máme tance společenské, latinskoamerické, skupinové, sólo tance, ale také právě lidové tance. A protože jsme na Hané, tak nejnámějším souborem tanců, kromě nejstaršího tance Cófavá, je Hanácká beseda, která se skládá z několika tanců – Tovačov, Sekerečka, Řeznická, Šáteček nebo Zahradnická. Pro představu vám teď pustím několik ukázek.“</i> Po ukázkách se žáků zeptá vyučující na několik otázek. <u>Příklady otázek:</u> <i>„Jaký z tanců byl spíše pomalejší a který naopak byl o něco živější?“</i> <i>„Který tanec se vám líbil nejvíce?“</i>	<u>pomůcky:</u> hudební křížovka (součást pracovního listu), videoukázky tanců
8:15	2) HLAVNÍ ČÁST (30 min) - dechová a artikulační cvičení, rozezpívání, nácvik a zpěv lidové písně, nácvik základních kroků tance Tovačov z Hanácké besedy na lidovou píseň Tovačov, Tovačov	

Dechová cvičení (příklady dechových cvičení)

1. Pírko

S žáky si představíme lehké pírko, které se vznáší před naším obličejem, kterému pomáháme naším dechem k tomu, aby se vznášelo. Dáváme si pozor, abychom nedýchali příliš prudce.

2. U potoka roste kvítí

Rozpočítadlo říkáme na jedno nadechnutí nejprve šeptem, poté hlasitě.

U potoka roste kvítí,
říkají mu petrklíč,
na koho to slovo padne,
ten musí jít z kola pryč.

Hlasová cvičení

Žáci společně s vyučujícím začínají legátovým uvolněním ve střední poloze nejprve lehce v pianu, poté postupně rozvíjí se současným transponováním.

Příklady hlasových cvičení:

8:25

Artikulační cvičení (příklady jazykolamů)

Pro děti mladšího školního věku můžeme zvolit jazykolamy.

Tu jsem si dovolila vybrat některé z mnoha, jako např:

1. Drbu vrbu, drbu vrbu, ...

2. Strč prst skrz krk, strč prst skrz krk, ...

	3. <i>Ještě štěstí, že se nesešli.</i> 4. <i>Strýc Šusta si suší švestky.</i> 5. <i>Filip a Lily lepili bílý list.</i> Žákům dáme prostor i pro představení jejich jazykolamů. <u>Nácvik písně</u> Je možné, že vybranou lidovou píseň budou již žáci znát. Proto si píseň pro připomenutí mohou pouze zazpívat a pokračovat tak s nácvikem základních kroků tance Tovačov. Při nácviku samotné písně vyučující zvolí nácvik imitací, tedy rozdělí danou píseň na části, které postupně nejprve žákům předzpívá a následně ji žáci zopakují. Jakmile mají žáci společně s vyučující celou píseň naučenou, několikrát si ji zazpívají pro její upevnění.	
Přestávka 9:00	<u>Nácvik tance</u> Pro představu žákům vyučující pustí ukázkou daného tance. zdroj: PAVLÍČKOVÁ, Simona. Region Haná a její taneční determinace v oblasti lidové kultury v historicko-sociálních souvislostech [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-08-24]. Dostupné z: https://theses.cz/id/o9rvrf/. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění, Divadelní fakulta. Vedoucí práce Mgr. Ladislava Košíková. <i>„Dvojice se postaví proti sobě do kruhu a spojí se šátky.</i> <i>1. – 2. takt – Pár postupuje sousedským krokem do středu a ze středu kruhu za dívkou. Současně šátky do středu a ze středu kruhu. Dívka začíná pravou nohou a chlapec levou nohou.</i> <i>9. – 16. takt – Dívka založí ruce v bok, otočí se. Chlapec za ní se zdviženou pravou rukou dělá kroužky šátkem a postupuje za ní přísunným krokem, mírně při tom podupává. Nakonec dvojice třikrát zadupe. Celý tanec se opakuje dvakrát.“</i>	
9:25	<u>Práce v pracovním listě</u> Pracovní list obsahuje 4 dílčí úkoly. První úkol se věnuje Hanácké besedě. Žáci mají na řádek napsat všechny tance, které patří do Hanácké besedy. Dalším úkolem je poskládat popletenou písničku tak, aby byla správně. Předposledním úkolem jsou hudební vyjadřovací prostředky, ke kterým mají	

	žáci napsat jejich definici. Posledním úkolem je zaznačení jednotlivých částí písně podle barev. 3) ZÁVĚŘEČNÁ ČÁST (5 min) - shrnutí a zhodnocení hodiny Na konci vyučovací hodiny si s žáky vyučující zhodnotí společně strávenou hodinu. Žákům dá prostor sdělit své pocity z hodiny, co nového se dozvěděli a podobně. V pracovním listě budou mít možnost také zakroužkovat smajlíka podle toho, jestli se jim hodina líbila – usmívající se, částečně líbila – mrzutý, nebo vůbec nelíbila – smutný.	

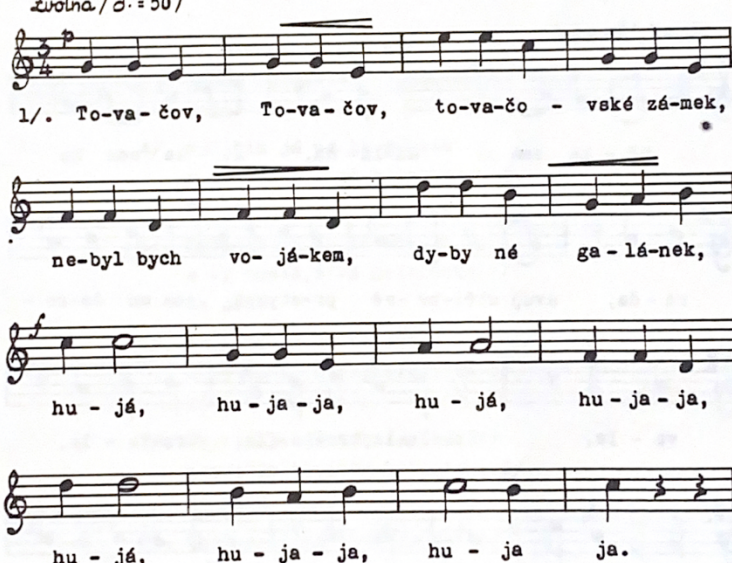
Příloha 19: Pracovní list č. 8

Metodický materiál pro žáky
Tovačov, Tovačov

Tovačov 1957,
Marie Hájková, 1887.

Tovačov, Tovačov.

Žvolna / $\text{♩} = 50$

1/. To-va-čov, To-va-čov, to-va-čo - vské zá-mek,
ne-był bych vo- já-kem, dy-by né ga-lá-nek,
hu - já, hu - ja - ja, hu - já, hu - ja - ja,
hu - já, hu - ja - ja, hu - ja ja.

2/. Tovačov, Tovačov, tovačovsky hatě,
nemužu, má milá zapomenót na tě, hujá ...

3/. Jednó zapomenu, podruhy zpomenu,
potřeti chodníček slzama poleju, hujá...

Typ nástrojové barokní písně taneční, která se zpívá po celé Hané. Tanec na ni vzniklý pod názvem "Tovačov" popisuje Mátlová pod č. 1.

Na tutéž notu :

II. 1/. Měla sem galána jak na trnce trnek a včil mám jednyho, má vole jak hrnek. Trala	2/. Měla sem galána jak na trnce květu a včil mám jednyho, nehodi se k světu. Trala
3/. Měla sem galána až na samym konci, než se k nám dohrabal, snědli ho brablenci. Trala	

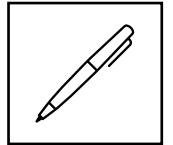
94

Vaše hodnocení:

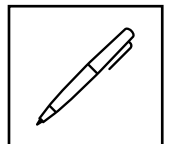
Tvačov, Tvačov

1. Které tance patří do Hanácké besedy?

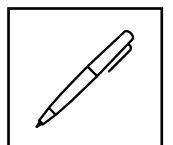

2. Popletená písnička. Poskládej písničku tak, aby byla správně. Ke každému taktu napiš jeho číslo, tím vyjádříš pořadí písničky. Na závěr napiš název písničky.

6

3. Které z tanců hanácké besedy si viděl v ukázce. Napiš, který se ti líbil nejvíce a který naopak nejméně. Tance popiš.

3. Co znamenají tyto hudební vyjadřovací prostředky, bez kterých se žádná hudba neobejde?

MELODIE -

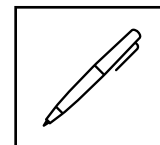
RYTMUS -

TEMPO -

DYNAMIKA -

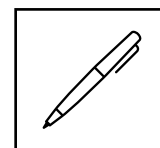
HARMONIE -

INSTRUMENTACE -

4. V notovém zápisu písničky Tovačov, Tovačov:

- a) červeně – pomlky
- b) žlutě – houslový klíč
- c) modře – předznamenání
- d) zeleně – repetice a takty

Pracovní list pro žáky – řešení
Tovačov, Tovačov

Tovačov, Tovačov.

Tovačov 1957,
Marie Hájková, 1887.

Živlna / d. = 50 /

1/. To-va-čov, To-va-čov, to-va-čo - vské zá-mek,

ne-byl bych vo- já-kem, dy-by né ga- lá-nek,

hu - já, hu - ja - ja, hu - já, hu - ja - ja,

hu - já, hu - ja - ja, hu - ja ja.

- 2/. Tovačov, Tovačov, tovačovsky hatě,
nemužu, má milá zapomenót na tě, hujá ...
- 3/. Jednó zapomenu, podruhy zpomenu,
potřeti chodniček slzama poleju, hujá...

Typ nástrojové barokní písně taneční, která se zpívá po celé Hané. Tanec na ni vzniklý pod názvem "Tovačov" popisuje Mátlová pod č. 1.

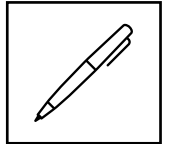
Na tutéž notu :

II. 1/. Měla sem galána jak na trnce trnek a včil mám jednyho, má vole jak hrnek. Trala	2/. Měla sem galána jak na trnce květu a včil mám jednyho, nehodí se k světu. Trala
3/. Měla sem galána až na samym konci, než se k nám dohrabal, snědli ho brablenci. Trala	

Tovačov, Tovačov

1. Které tance patří do Hanácké besedy?

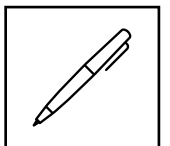
Salát, Tovačov, Sekerečka, Oráčská, Tovačov (opakuje se), Řeznická, Šáteček, Zahradnická, Sedlácká

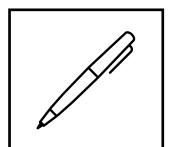
2. Popletená písnička. Poskládej písničku tak, aby byla správně. Ke každému taktu napiš jeho číslo, tím vyjádříš pořadí písničky. Na závěr napiš název písničky.

Adámku náš

5	1	2	6	11		
7	8	3	4	9	12	10

3. Které z tanců hanácké besedy si viděl v ukázce. Napiš, který se ti líbil nejvíce a který naopak nejméně. Tance popiš.

3. Co znamenají tyto hudební vyjadřovací prostředky, bez kterých se žádná hudba neobejde?

MELODIE – řada tónů určité výšky, které vyjadřují určitý hudební záměr

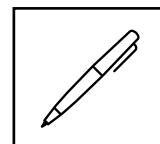
RYTMUS – řada hudebních zvuků různé délky, uspořádaná podle určitých pravidel

TEMPO – rychlost, s jakou je skladba hrána

DYNAMIKA – úroveň síly tónu ve skladbě a její změny

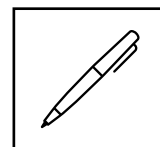
HARMONIE – všechny souzvuky ve skladbě

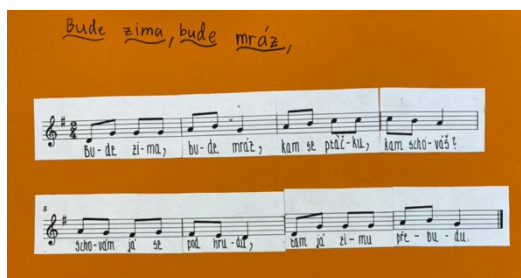
INSTRUMENTACE – nástrojové obsazení skladby

4. V notovém zápisu písničky Tovačov, Tovačov:

- i) červeně – pomlky
- j) žlutě – houslový klíč
- k) modře – předznamení
- l) zeleně – repetice a takty

Obrázek 32: Poskládej písničku – práce žáků (ZŠ a MŠ Podomí, leden 2023)

Obrázek 33: Didaktická hra – Poskládej písničku (autor, vlastní tvorba)

Obrázek 31: Didaktická hra – Přiřaď název ke správnému obrázku (autor, vlastní tvorba)

Obrázek 34: Didaktická hra – Já mám, kdo má (autor, vlastní tvorba)

Anotace

Jméno a příjmení:	Veronika Vysloužilová
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	doc. PaedDr. Pavel Režný
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Lidové písně z regionu Haná a jejich využití na prvním stupni základních škol
Název v angličtině:	Folk songs from the Haná region and their use at first level of primary schools
Anotace práce:	Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. Část teoretická seznamuje s etnografickým regionem Haná a městem Vyškov, jejich charakteristikou a historií. Další problematikou, kterou se diplomová práce zabývá je vývoj jazykového ostrova na Vyškovsku a místním folklórem. V rámci folklóru nadále popisuje dětský folklór, folklórní soubory působící ve Vyškově. Součástí diplomové práce je kapitola zaměřená na problematiku Rámcového vzdělávacího programu v souvislosti s předmětem hudební výchova. V neposlední řadě se zabývá lidovou písní, její historií a výzkumy, zahraničním a tuzemským. Praktická část diplomové práce se zaměřuje vztah žáků k lidové písni, k lidovým tradicím a tanci. Nastiňuje také vztah žáků k hudební výchově, k hudebním nástrojům a jejich zájem o již zmíněné pomocí výzkumného šetření a metody dotazování. Cílem praktické části bylo zjistit, zda žáci jeví či nejeví zájem o lidovou píseň a lidovou tradici.
Klíčová slova:	Etnografický region, Haná, lidová píseň, lidové zvyky a tradice, folklór, hudební výchova, základní škola

Anotace v angličtině:	The diploma thesis is divided into two parts. The theoretical part introduces the ethnographic region of Haná and the town of Vyškov, their characteristics and history. The other part of thesis deals with the development of the language island in the Vyškov region and the local folklore. Within folklore, it continues to describe children's folklore, folklore ensembles operating in Vyškov. The thesis includes a chapter focused on the issues of the Framework Education Programme in connection to the subject of music education. Finally, it deals with folk songs, its history and research, foreign and domestic. The practical part of the thesis focuses on the student's relationship to folk songs, folk traditions, folk dances and also outlines student's attitude towards music education, musical instruments, and their interest in the above-mentioned by means of a research investigation and the method of questioning. The aim of the practical part was to find out whether or not the student's show interest in folk songs and folk traditions.
Klíčová slova v angličtině:	Ethnographic region, Haná, folk song, folk customs and traditions, music education, primary school
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Žádost pro zákonné zástupce respondentů Příloha č. 2: Dopis pro třídní učitele Příloha č. 3: Dotazník pro žáky 4. a 5. tříd Příloha č. 4: Metodický list č. 1 Příloha č. 5: Pracovní list č. 1 Příloha č. 6: Metodický list č. 2 Příloha č. 7: Pracovní list č. 2 Příloha č. 8: Metodický list č. 3 Příloha č. 9: Pracovní list č. 3 Příloha č. 10: Metodický list č. 4 Příloha č. 11: Pracovní list č. 4 Příloha č. 12: Metodický č. 5 Příloha č. 13: Pracovní list č. 5

	Příloha č. 14: Metodický list č. 6 Příloha č. 15: Pracovní list č. 6 Příloha č. 16: Metodický list č. 7 Příloha č. 17: Pracovní list č. 7 Příloha č. 18: Metodický list č. 8 Příloha č. 19: Pracovní list č. 8
Rozsah práce:	93
Jazyk práce:	Český jazyk